

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Andrej Miholič

LOGISTIČNE ZNAČILNOSTI SODOBNIH TERORISTIČNIH SKUPIN

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Andrej Miholič

Mentor: doc. dr. Igor Kotnik Dvojmoč

LOGISTIČNE ZNAČILNOSTI SODOBNIH TERORISTIČNIH SKUPIN

Diplomsko delo

Ljubljana, januar 2004

KAZALO

1 UVOD	1
1.1 METODOLOŠKI OKVIR	7
1.1.1 Predmet raziskave	7
1.1.2 Raziskovalni cilji naloge	8
1.1.3 Delovne hipoteze	8
1.1.4 Uporabljene metode	9
1.2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	9
1.2.1 Terorizem	9
1.2.2 Terorist	12
1.2.3 Teroristična skupina in teroristična organizacija	13
1.2.4 Logistika	16
2 ORGANIZIRANJE	18
2.1 STRUKTURA ČLANSTVA TERORISTIČNIH SKUPIN	19
2.2 TRADICIONALNE ORGANIZACIJSKE STRUKTURE TERORISTIČNIH SKUPIN	22
2.3 SODOBNI TRENDI ORGANIZACIJSKIH STRUKTUR TERORISTIČNIH SKUPIN	24
2.3.1 Disperzija	25
2.3.2 Mrežno povezovanje	26
2.3.3 Internacionalizacija	28
2.4 REKRUTACIJA	29
2.5 USPOSABLJANJE	31
2.6 ŠTUDIJA PRIMEROV	32
2.6.1 Rdeče Brigade (Italija)	32
2.6.2 <i>Al-Jihad</i> (Egipt)	34
3 FINANCIRANJE	36
3.1 VIRI PRIDOBIVANJA FINANČNIH SREDSTEV	36
3.1.1 Državna podpora	37
3.1.2 Zakonito poslovanje	39
3.1.3 Donacije posameznikov in dobrodelna dejavnost	40
3.1.4 Kriminalna dejavnost	42

3.1.5 Sodelovanje med terorističnimi skupinami	44
3.2 FINANČNE TRANSAKCIJE	45
3.2.1 Registrirane finančne transakcije	45
3.2.2 Neregistrirane finančne transakcije	46
3.2.3 Pranje denarja	48
3.3 ŠTUDIJA PRIMEROV	49
3.3.1 <i>Al-Qaida</i>	49
3.3.2 PIRA (Severna Irska)	52
4 KOMUNICIRANJE	55
4.1 PROPAGANDA	55
4.1.1 Tiskani mediji	56
4.1.2 Nosilci slikovnega in zvočnega zapisa	57
4.1.3 Televizija in radio	58
4.1.4 Internet	59
4.2 INTERNA KOMUNIKACIJA	61
4.2.1 Osebna srečanja	62
4.2.2 Stacionarna telefonija	63
4.2.3 GSM telefonija	64
4.2.4 Satelitska telefonija	64
4.2.5 Internet	65
4.3 SISTEMI ZA NADZOR KOMUNIKACIJ	66
4.4 ŠTUDIJA PRIMEROV	68
4.4.1 Hamas (Zahodni breg, Gaza)	68
5 OPREMLJANJE	70
5.1 VIRI OPREMLJANJA S KONVENCIONALNIM OROŽJEM	71
5.1.1 Državna pomoč	71
5.1.2 Nelegalna trgovina z orožjem	73
5.1.3 Legalna trgovina z orožjem	74
5.1.4 Kriminalna dejavnost	75
5.1.5 Izdelava orožja	75
5.1.5.1 <i>Izdelava strelnega orožja</i>	76
5.1.5.2 <i>Izdelava eksplozivnih sredstev</i>	76
5.2 UPORABA SREDSTEV JAVNEGA TRANSPORTA IN RAČUNALNIŠKE TEHNOLOGIJE KOT SREDSTEV ZA UNIČEVANJE	79

5.3 OROŽJE ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE	81
5.4 ŠTUDIJA PRIMEROV	83
5.4.1 <i>Aum Shinrikyo</i> (Japonska).....	83
6 ZAKLJUČEK.....	86
7 VIRI.....	90

1 UVOD

Svetovno politično dogajanje je bilo še pred dobrega pol stoletja skoraj izključno v domeni interesov nacionalnih držav. Od takrat, še posebej pa po koncu hladne vojne, se je število akterjev na tem področju bistveno povečalo. Poleg pojava številnih mednarodnih organizacij, skozi katere se danes večje ali manjše skupine držav zavzemajo za doseg skupnih ciljev, se je na svetovnem političnem prizorišču pojavilo tudi veliko število različno politično orientiranih subnacionalnih subjektov. Velika večina teh subjektov poskuša udeležati svoje cilje v okviru širšega konteksta političnega dialoga, spet drugi pa edino možnost uspeha vidijo v uporabi nasilnih sredstev. Med slednje sodijo tudi teroristične skupine, ki so s svojim delovanjem uveljavile terorizem kot obliko oboroženega političnega boja.

Nekateri raziskovalci s področja terorizma kot prelomnico v razvoju tega pojava navajajo napad palestinskih teroristov na izraelske športnike v olimpijski vasi v Munchnu leta 1972, s katerim naj bi se začelo obdobje sodobnega terorizma. Pred tem so teroristi običajno selektivno izbirali žrtve med bolj ali manj izpostavljenimi predstavniki državnega aparata (npr. napadi ruskih anarhistov na prehodu iz 19. v 20. stoletje), hkrati pa so mediji teroristom in njihovim ciljem ostajali bolj ali manj nedostopni. Šele razmah televizije in svobodnega poročanja je teroristom omogočil, da s svojimi napadi šokirajo širše občinstvo in tako pritegnejo njegovo pozornost. Zaradi večjega medijskega učinka in lažje izvedljivosti so teroristične skupine začele vse pogosteje izvajati neselektivne napade na civiliste, ki niso bili neposredno povezani z njihovimi cilji, s čimer so želele preko pritiska javnosti prisiliti oblasti v popuščanje njihovim zahtevam. Pomen medijev za teroristične skupine se je z vedno bolj spektakularnimi napadi v devetdesetih letih prejšnjega stoletja samo še povečeval, višek pa je dosegel z napadom na WTC in Pentagon 11. septembra 2001. Ena od posledic tega napada je bila tudi znatna inflacija medijskega poročanja o problematiki, povezani s terorizmom, s čimer je bilo aktivnim terorističnim skupinam omogočeno, da v izredno kratkem času pridejo do občinstva svetovnih razsežnosti in na tak način promovirajo zastavljene cilje tudi izven meja svojega neposrednega operativnega območja.

Postopno povečevanje uničevalnosti terorističnih napadov in geografske razsežnosti delovanja posameznih terorističnih skupin v zadnjem desetletju je predvsem posledica hitrega tehnološkega razvoja in globalne distribucije njegovih dosežkov. Napredek na komunikacijskem, transportnem in drugih področjih je omogočil drastično povečanje

mobilnosti in usklajenosti delovanja terorističnih skupin. Danes so le-te sposobne v zelo kratkem času bolj ali manj neopazno zbrati svoje operativne člane, uničevalna in finančna sredstva na zaželenem mestu, izvesti napad in omogočiti napadalcem hiter pobeg v okolje, kjer bodo vsaj za nekaj časa ostali izven dosega varnostnih in obrambnih organov napadene države oz. držav, ki so s slednjo združene v mednarodnem protiterorističnem zavezništvu.

Teroristične skupine imajo v obdobju globalizacije gospodarskega, političnega in drugih oblik mednarodnega sodelovanja na voljo širok spekter različnih načinov zadovoljevanja svojih logističnih potreb, s čimer je močno otežena dejavnost državnih in mednarodnih organov, katerih naloge vključujejo tudi preprečevanje terorističnih napadov. Poznavanje dejavnosti terorističnih skupin na področju njihovega organiziranja, financiranja, komuniciranja in opremljanja ter učinkovita in hitra izmenjava s tem povezanih informacij med pristojnimi službami sta torej ključnega pomena pri odkrivanju akterjev terorističnih dejanj in posledično preprečevanju nadaljnjih napadov.

1.1 METODOLOŠKI OKVIR

1.1.1 Predmet raziskave

Predmet raziskave v pričujoči nalogi bodo načini, s katerimi teroristične skupine zagotavljajo svoj obstoj in delovanje. Veliko število različnih družbeno-političnih okolij, motivov in tehnik delovanja ima za posledico širok spekter pojavnih oblik terorističnih skupin. Le-te so v posamičnih okoljih specifično prilagodile svoje delovanje v smislu izogibanja protiukrepom varnostnih organov formalnih oblasti. Zaradi tega se posamezne logistične oz. podporne dejavnosti nekaterih terorističnih skupin med seboj znatno razlikujejo, medtem ko ovire na drugih področjih večina skupin premaguje na podoben način.

Raziskovanje obravnavane teme bom izvajal na osnovi preučevanja delovanja nekaterih večjih ali na druge načine bolj izpostavljenih terorističnih skupin. Njihove logistične značilnosti bom razdelil na štiri področja, in sicer: organiziranje, financiranje, komuniciranje in opremljanje. V okviru vsakega navedenega področja se bom osredotočil na nekaj najbolj tipičnih pojavnih oblik obravnavane dejavnosti. Pri tem bom poskušal, če bo to le mogoče, prikazati tudi nekatere druge rešitve, ki bi jih teroristične skupine lahko uporabile v prihodnosti.

1.1.2 Raziskovalni cilji naloge

Raziskovalni cilji naloge so naslednji:

- ugotoviti in čim podrobneje podati poglobitve značilnosti logističnih dejavnosti terorističnih skupin ter predstaviti najpogosteje uporabljene aktivnosti teh skupin pri reševanju zahtev na področju organiziranja, financiranja, komuniciranja in opremljanja za uspešno in učinkovito izvajanje napadov;
- prikazati nekatere splošne trende nadaljnega razvoja na področju podpornih dejavnosti terorističnih skupin;
- omogočiti bralcu delen vpogled v širok spekter težav, s katerimi se v okviru boja proti terorizmu spopadajo državni in mednarodni varnostni organi, ter točke, na katerih se pri tem pojavljajo največje pomanjkljivosti.

1.1.3 Delovne hipoteze

Splošna hipoteza:

Sodobne teroristične skupine so zaradi hitrega tehnološkega razvoja na področju nadzora komunikacij, denarnih tokov in pretoka oseb ter (potencialno) nevarnih snovi prisiljene v inovativnost pri prilagajanju ukrepom državnih varnostnih organov in mednarodne skupnosti v boju proti njim na vseh ravneh svojih logističnih dejavnosti, s čimer se povečujeta težavnost odkrivanja teh skupin in učinkovitost terorističnih napadov.

Izvedene hipoteze:

1. Hierarhično organizirane teroristične skupine z relativno velikim številom članov, značilne za 70. in 80. leta preteklega stoletja, danes v vse večji meri nadomeščajo nove, učinkovitejše organizacijske oblike.

2. Teroristične skupine težijo h kombiniranju različnih legalnih in nelegalnih metod pridobivanja in prenosa finančnih sredstev, zaradi česar je nadzor finančnih služb nad njihovim financiranjem v sodobnem globalnem okolju denarnih tokov močno otežen.

3. Teroristične skupine z namenom zavajanja varnostnih organov tudi na področju komuniciranja relativno uspešno kombinirajo dosežke sodobne informacijske tehnologije in tradicionalne metode prenosa informacij.

4. V zadnjih letih je mogoče opaziti, da teroristične skupine pri izvedbi napadov vse pogosteje uporabljajo improvizirana sredstva zaradi otežene dostopnosti konvencionalnega orožja oz. zaradi povečevanja dejanskih in psiholoških učinkov napadov.

1.1.4 Uporabljene metode

Največjo težavo pri raziskovanju na področju terorizma vsekakor predstavlja skopost razpoložljivih podatkov. Iz varnostnih razlogov so še posebno občutljivi podatki, ki se nanašajo na organiziranje, financiranje, komuniciranje in predvsem opremljanje terorističnih skupin, zaradi česar so mnogi izmed njih nedostopni za javnost. Kljub temu je mogoče na osnovi dostopnih podatkov opredeliti nekatere pogosteje uporabljane vzorce tovrstnih dejavnosti terorističnih skupin.

Kot temeljno metodo raziskovanja bom uporabljal analizo in interpretacijo vsebine primarnih in sekundarnih virov, dopolnjeno s študijo primerov. S pomočjo slednje bom na primeru posameznih terorističnih skupin prikazal nekatere oblike njihovih logističnih dejavnosti in jih primerjal med seboj (primerjalna metoda). Poleg navedenih bom uporabil tudi zgodovinsko-primerjalno metodo, predvsem v poglavjih, v katerih bom obravnaval značilnosti organiziranja in financiranja terorističnih skupin. Ta metoda mi bo služila za preučevanje načinov prilagajanja podpornih dejavnosti terorističnih skupin kot odgovor na razvoj protiukrepov državnih varnostnih organov.

1.2 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

1.2.1 Terorizem

Tako kot pri drugih definicijah se tudi pri iskanju ustrezne univerzalne definicije terorizma soočamo predvsem s problematiko opredelitve širine le-te. Na eni strani predstavlja težave omejenost izhodišča njihovega oblikovanja, saj je dobršen delež definicij terorizma nastal kot odziv na posamezni, odmevnejši teroristični napad (npr. poboj izraelskih športnikov na Olimpijskih igrah v Munchnu leta 1972 ali bombni napad na stavbo FBI v Oklahoma

Cityju leta 1995) ali zaporedje le-teh s strani posameznika, skupine ali več (politično, ideološko ali versko) povezanih skupin (npr. obdobje levičarsko obarvanega terorizma v Zahodni Evropi v 70. in 80. letih). Zaradi tovrstne pretirane navezanosti na posamezen dogodek so te definicije preozke, saj ne obsegajo vseh razsežnosti teroristične dejavnosti tako v pogledu motivov kakor tudi v pogledu same narave delovanja in izbire ciljev. Na drugi strani pa imamo definicije terorizma, ki »opredeljujejo terorizem tako široko, da vključuje skoraj vsako obliko nasilne dejavnosti, ki je manjša od konvencionalnega vojskovanja večjega obsega« (International Military and Defense Encyclopedia, 1993: 2724).

Kot primer preobširne definicije terorizma lahko služi definicija Leonarda Weinberga in Williama Eubanka (2000: 96), ki ugotavljata, da »terorizem, konec koncev, pomeni nasilje manjših razsežnosti, ki ga običajno izvajajo majhne, tajne in pogosto izolirane skupine.« V tej definiciji je sicer zaobsežena ocena intenzitete neposredne dejavnosti terorističnih skupin in osnovne značilnosti njihove organizacijske strukture, vendar je potrebno opredeliti tudi nekatere preostale značilnosti, ki terorizem ločijo od sorodnih pojavov – motiv, izbira ciljev in odnos do širše javnosti.

Brian Jenkins je v svoji definiciji terorizem opredelil kot »uporabo sile ali grožnjo z uporabo sile, izvedeno z namenom doseganja politične spremembe« (<http://www.terrorism.com/modules.php>). Politične motive teroristov vključuje tudi definicija, ki jo najdemo v *The Official Dictionary of Military Terms* (1992: 370): "Terorizem je nezakonita uporaba ali grožnja z uporabo sile ali nasilja proti posameznikom ali lastnini z namenom prisiljevanja ali zastraševanja vlad ali celotnih družb, pogosto z namenom doseganja političnih, religiozних ali ideoloških ciljev." Kljub temu, da so v tej definiciji poleg političnih navedeni tudi ideološki in verski cilji teroristov, je terorizem po mnenju Marthe Crenshaw vedno politično motiviran, saj poskuša vplivati na vladno politiko tudi v primeru, ko zasleduje ideološke ali verske cilje (Crenshaw v Whittaker, 2001: 17). Politično motivacijo kot gonilo teroristične dejavnosti bi lahko potemtakem opredelili kot specifično komponento terorizma, ki le-tega loči od preostalih oblik kriminalnih dejanj. To značilnost je nazorno opredelil Bruce Hoffman, ki navaja, da je »terorizem v najširše sprejeti sodobni rabi termina v svojem bistvu političen. Prav tako se terorizem neizogibno nanaša na moč: zasledovanje, pridobivanje in uporabo moči za doseganje politične spremembe. Iz tega sledi, da je terorizem nasilje - ali, enako pomembno, grožnja z nasiljem - uporabljeno in zaukazano za zasledovanje političnih ciljev« (Hoffman v Whittaker, 2001: 5).

Specifična značilnost terorizma je tudi izbira tarč. Walter Laqueur zastopa stališče, da je terorizem »nelegitimna uporaba sile z namenom doseči politične cilje, ko so tarče nedolžni

ljudje« (<http://www.terrorism.com/modules.php>). V primeru, da omenjene nedolžne žrtve enačimo s civilisti, ta opredelitev ni ustrezna. Kot primer lahko navedem napad na ameriški rušilec USS Cole ob jemenski obali leta 2000, ki ga ob tovrstnem razumevanju Laqueurjeve definicije ne bi mogli uvrščati med teroristične napade. Primernejša je opredelitev »nedolžnih ljudi« kot posameznikov, ki niso neposredno povezani s cilji teroristov. Takšno opredelitev lahko zasledimo v definiciji Alexa P. Schmida (2000: 128), ki terorizem razume kot »strah vzpodbujajočo metodo ponavljajoče se nasilne akcije, ki jo izvajajo (na pol) tajni posamezniki, skupine ali državni akterji zaradi posebnih, kriminalnih ali političnih razlogov, kjer pa - za razliko od atentata - neposredne tarče nasilja niso tudi glavne tarče.« Pravi namen teroristične dejavnosti tako ni poškodovanje neposrednih žrtev napadov, ampak predvsem vplivanje na občinstvo, s čimer se strinja tudi James M. Poland v svoji definiciji, ki obravnava terorizem kot »naklepen, nameren, sistematičen umor, pohabljenje in ustrahovanje nedolžnih za ustvarjanje strahu in prisile z namenom doseganja politične ali taktične prednosti, običajno za vplivanje na javnost« (<http://www.terrorism.com/modules.php>).

Za terorizem je torej bistvenega pomena odnos do širše javnosti. Komunikacijo med teroristi na eni strani in širšo javnostjo na drugi strani obravnava Alex P. Schmid v nadaljevanju v prejšnjem odstavku navedene definicije, kjer pravi, da so »neposredne človeške žrtve v večini primerov izbrane naključno («priložnostne« tarče) ali selektivno («reprezentativne« ali »simbolne« tarče) iz ciljne populacije in služijo kot prenašalci sporočila. Komunikacijski procesi, ki temeljijo na grožnji in nasilju, med teroristom (teroristično organizacijo), (ogroženo) žrtvijo in glavnimi tarčami so uporabljeni za manipulacijo glavne tarče (občinstva oz. občinstev), ki jo spremenijo v tarčo terorja, zahtev ali pozornosti, odvisno od tega, ali je primarno zaželeno zastraševanje, prisila ali propaganda« (http://www.undcp.org/terrorism_definitions.html). Specifični komunikacijski proces s širšim občinstvom je ena izmed bistvenih značilnosti terorizma, ki lahko služi tudi za razločevanje pojmov terorizem in gverilsko vojskovanje. To je razvidno iz sledeče definicije terorizma: »Terorizem je politično motivirano nasilje, usmerjeno proti civilistom ali simbolnim tarčam, ki je načrtovano z namenom komuniciranja (prenosa sporočila) širšemu občinstvu. Bistvena značilnost terorizma je načrtno napadanje nedolžnih z namenom prenesti sporočilo tretji strani. To je torej bistvena razlika, ki ga loči od najbolj podobne oblike političnega nasilja, neregularnega vojskovanja gverile« (Richardson, 2000: 209).

Martha Crenshaw je v zborniku *Inside terrorist organizations* opredelila terorizem kot obliko oboroženega boja. Terorizem definira kot »*par excellence* strategijo presenečenja, nujno za majhne skupine, ki z njeno pomočjo nadomestijo lastno številčno šibkost in omejeno

uničevalno zmogljivost.« K temu dodaja: »Presenečenje je lahko doseženo skozi tehnične in doktrinalne inovacije. Od začetka modernega vala terorizma okrog leta 1968 so teroristi razvili nove in izpopolnjene metode ugrabljanja talcev, vključujoč ugrabitve letal, zasedbe veleposlaništev ipd. Ko so ta dejanja vladam in korporacijam postala znana, so nehala presenečati. Države so razvile učinkovite protiukrepe. Zato se je terorizem usmeril k bombnim napadom, ki so šokirali s svojim masovnim in nediskriminatornim uničenjem ter očitno pripravljenostjo izvajalcev, da umrejo s svojimi bombami« (Crenshaw, 2001: 14, 15).

Pri iskanju čim bolj univerzalne definicije terorizma, se mi je najprimernejša zdela naslednja definicija Alojza Kovšče (1996: 9): "Terorizem je metoda ideološko motiviranega političnega boja z relativno omejeno uporabo žive sile in tehničnih sredstev za načrtno in sistematično izvajanje brutalnega nasilja nad relativno majhnim številom neposredno prizadetih žrtev zaradi posrednega zastraševanja celotnega pasivnega družbenega subjekta (civilnega prebivalstva) in s poglobitnim ciljem sprožanja tistih družbenih akcij, katerih rezultati so v prid nosilcem terorističnih dejanj oziroma zaviranja tistih družbenih akcij, katerih rezultati ogrožajo njihove politične in druge interese," ki sem jo vzel za osnovo svoje definicije in jo na določenih točkah modificiral. Tako spremenjena definicija se glasi: Terorizem je metoda političnega boja z relativno omejeno uporabo žive sile in tehničnih sredstev za načrtno in sistematično izvajanje brutalnega nasilja nad naključno ali selektivno izbranimi žrtvami oz. za uničevanje objektov simbolnega pomena zaradi posrednega zastraševanja celotnega pasivnega družbenega subjekta (civilnega prebivalstva) in s poglobitnim ciljem sprožanja tistih družbenih akcij, katerih rezultati so v prid nosilcem terorističnih dejanj oziroma zaviranja tistih družbenih akcij, katerih rezultati ogrožajo njihove politične, verske in ideološke interese.

1.2.2 Terorist

Pojem terorist je eden izmed najbolj zlorabljenih pojmov, saj mnoge države s tem izrazom označujejo zelo široko paleto svojih notranjih in zunanjih nasprotnikov. Pogosto je mogoče slišati komentar, da je terorist ene države borec za svobodo druge države. Takšno, dvojno vlogo so imeli npr. pripadniki OVK na Kosovu in čečenski uporniki. Tako nekatere definicije pojem terorista opredeljujejo precej široko, kot npr. naslednja, ki jo najdemo na internetni strani Federacije ameriških znanstvenikov (angl. *Federation of American Scientists*): »Terorist je posameznik, ki uporablja nasilje, teror in zastraševanje za doseg učinka« (<http://www.fas.org/news/reference/lexicon/det.htm>). V skladu s takšno razlago

pojma lahko kot teroriste označimo tudi pripadnike uporniških skupin ter določen segment izvajalcev običajnih kriminalnih dejanj. Podobno široko definicijo zasledimo v delu *The Terrorism Reader*, po kateri je terorist „vsakdo, ki poskuša uveljavljati svoje poglede preko sistema prisilnega zastraševanja“ (Hoffman v Whittaker, 2001: 5).

Zanimiva je definicija terorista z vidika njegovih psiholoških značilnosti, ki jo podaja isti avtor in pravi, da je terorist „v osnovi nasilen intelektualec, ki je zaprisežen uporabi sile in tudi pripravljen uporabiti silo pri doseganju svojih ciljev“ (http://polisci.home.mindspring.com/ptd/ptd_definition.html). V delu *The Terrorism Reader* Bruce Hoffman psihološke značilnosti uporabi kot temelj za razlikovanje med teroristom in sorodnimi pojmi. Tako sta po njegovem mnenju „intelektualna gorečnost in stopnja nesebičnosti dve izmed značilnosti terorista, ki ga ločijo od gverilca oz. kriminalca“ (Hoffman v Whittaker, 2001: 5). Izključno z navajanjem psiholoških značilnosti po mojem mnenju ne moremo ustrezno opredeliti obravnavanega termina, zaradi česar lahko navedeni Hoffmanovi definiciji služita le kot dopolnilo kompleksnejši definiciji terorista.

Sam bi ponudil naslednjo definicijo terorista: Terorist je posameznik, ki sam ali v sodelovanju s skupino somišljenikov izvaja nasilne akcije proti naključno ali simbolno izbranim tarčam s poglobitvenim namenom preko tovrstne oblike komunikacije s širšo javnostjo doseči svoje politične, ideološke ali verske cilje.

1.2.3 Teroristična skupina in teroristična organizacija

Teroristična skupina in teroristična organizacija sta termina, ki ju številni avtorji pogosto zamenjujejo, zaradi česar je, po mojem mnenju, potrebno natančneje pojasniti njuno medsebojno razmerje. Pri tem bom izhajal predvsem iz sociološke opredelitve odnosa med terminoma družbena skupina in družbena organizacija.

Družbeno skupino tvorita dva, večinoma pa več posameznikov, ki so med seboj povezani, integrirani v enoto. Najpomembnejši element družbene skupine je notranja povezanost, katere sestavine so: skupna dejavnost, občutek pripadnosti skupini ter skupna stališča, vrednote in norme članov skupine (Novak Fajfar, 1994: 109). V *The Concise Oxford Dictionary of Sociology* (1996: 207) je družbena skupina definirana kot »določeno število posameznikov, opredeljeno s formalnim ali neformalnim kriterijem članstva, ki si delijo občutek enotnosti ali so medsebojno povezani z relativno stabilnimi vzorci interakcije.« Z vidika pogojev članstva družbene skupine je bolj podrobna definicija, ki jo najdemo v *The Social Science Encyclopedia* (1999: 351) in navaja, da je družbena skupina »množica

posameznikov, ki jih povezuje določen princip rekrutacije in sistem članskih pravic in dolžnosti. Vsakdo, ki izpolnjuje rekrutacijske pogoje, je član skupine in ima specifičen status v okviru le-te, avtomatično pa pridobi tudi pravice in obveznosti, ki izhajajo iz članstva.« Isti vir ob temu dodaja, da so družbene skupine bistveni element družbene strukture.

Za razvrščanje družbenih skupin je mogoče uporabiti različne klasifikacije. Najpogostejše so funkcionalna klasifikacija, s katero družbene skupine razvrščamo glede na njihove dejavnosti, in dve t.i. dihotomni tipologiji, s katerima te skupine delimo na primarne in sekundarne oz. formalne in neformalne. Razliko med primarnimi in sekundarnimi družbenimi skupinami nazorno pojasnjujeta John J. Macionis in Ken Plummer v svojem delu *Sociology: A Global Introduction* (1998: 179). Po njuni definiciji je primarna skupina »majhna družbena skupina, katere člani imajo osebne in trajne medsebojne odnose,« to vrsto skupin pa njihovi člani pogosto razumejo kot cilj sam po sebi in ne kot sredstvo za doseganje drugih ciljev. Po drugi strani so sekundarne skupine »velike in neosebne družbene skupine, katerih člani se zavzemajo za uresničitev specifičnega interesa ali dejavnosti,« člani teh skupin pa so za razliko od članov primarnih skupin usmerjeni predvsem v cilj skupine in ne toliko v medsebojne odnose znotraj le-te. Teroristične skupine lahko tako uvrstimo med sekundarne družbene skupine, saj je delovanje njihovih članov usmerjeno predvsem v uresničevanje političnih, verskih oz. ideoloških ciljev skupine.

V okviru druge omenjene dihotomne tipologije lahko družbene skupine razdelimo na formalne in neformalne. Bojana Novak Fajfar (1998: 104) navaja naslednje značilnosti formalnih družbenih skupin: formalni način vodenja, vstopni in izstopni pogoji za člane, posebno ime in razpoznavni znaki (zastave, značke, uniforme), ki jih uporabljajo člani teh skupin. Nekatere večje teroristične skupine sicer izpolnjujejo vse navedene pogoje formalnih družbenih skupin, za večino pa to ne velja (številne teroristične skupine nimajo formalnega vodstva, njihovi člani pa zaradi varnostnih razlogov ne uporabljajo posebnih razpoznavnih znakov). Za neformalne družbene skupine je po drugi strani značilno, da »nimajo formalnega vodstva in organizacije, čeprav si njihovi člani ponavadi izberejo neformalnega vodjo« (Novak Fajfar, 1998: 104). V okviru obravnavane tipologije razvrščanja družbenih skupin lahko pridemo do ugotovitve, da teroristične skupine v svojih različnih pojavnih oblikah sodijo v obe navedeni obliki družbenih skupin.

Za neformalne skupine se v političnem okolju uporablja tudi izraz skupine pritiska ali interesne skupine. Člani skupine pritiska izhajajo iz podobnega družbenega položaja, povezujejo jih podobni interesi, niso neposredno zastopani v nobenem organu oblasti, za njihovo delovanje pa je značilno, da poskušajo neformalno, »iz ozadja,« vplivati na politične

odločitve. Pri tem uporabljajo naslednje metode – podkupovanje, darila, protestne akcije, pritiske na javno mnenje, grožnje ipd. (Novak Fajfar, 1994: 111). V *Dictionary of Government and Politics* (1997: 148) je skupina pritiska definirana kot »skupina ljudi s podobnimi interesi, ki poskušajo vplivati na vladno politiko.« Bolj natančna je definicija, ki je navedena v *The Concise Oxford Dictionary of Sociology* (1996: 415, 416) in po kateri je skupina pritiska »skupina posameznikov, ki se povezujejo z namenom zastopanja interesov posamezne partikularne skupine nasproti vladam, javnosti v širšem smislu ali drugim interesnim skupinam.« Isti vir ob tem dodaja, da se skupine pritiska od drugih družbenih skupin razlikujejo v tem, da je njihov izrecni namen mobilizacija javnega mnenja v podporo ciljem skupine in izvajanje pritiska na odločevalne organe, s čimer poskušajo doseči, da bi le-ti podprli njihove zahteve. Stephen Moore (1997: 88) skupine pritiska nadalje deli na promocijske (te podpirajo stališča, ki so po njihovem mnenju koristna za celotno skupnost, ne le zanje) in zaščitniške ali obrambne skupine (slednje so usmerjene predvsem v zaščito svojih interesov). Sam menim, da lahko glede na našete značilnosti med skupine pritiska uvrstimo tudi teroristične skupine.

Za opredeljevanje položaja terorističnih skupin v družbeni strukturi je zanimiva tudi definicija t.i. akcijske skupine v *The Social Science Encyclopedia* (1999: 352). Ta akcijsko skupino opredeljuje kot »posameznike, ki se združijo na organiziran način z namenom skupnega izvajanja specifične naloge. Obstoj skupine je časovno omejen, saj le-ta razpade po izvedbi naloge, zaradi katere je bila oblikovana.« Druge oblike družbenih skupin od akcijske skupine loči ravno njihov bolj ali manj trajen obstoj. Tovrstne skupine se pojavljajo tudi na področju terorizma, predvsem v okviru t.i. strategije »odpora brez vodstva,« ki jo izvajajo nekatere desničarske teroristične skupine v ZDA in bo podrobneje predstavljena v nadaljevanju naloge.

Družbena organizacija je po drugi strani »v osnovi struktura za redno izvajanje določene družbene dejavnosti, ki ima običajno naslednje značilnosti: specifični cilj, definirano članstvo, lastna pravila obnašanja in avtoritativne odnose med člani skupine« (Fulcher in Scott, 1999: 643). Omenjena avtorja kot bistveno značilnost družbene organizacije navajata stalnost njenega obstoja, ki je neodvisen od obstoja posameznih članov te družbene strukture. Bojana Novak Fajfar (1994: 112) družbene organizacije opredeljuje kot »formalne družbene skupine, v katere se posamezniki povezujejo zaradi doseganja skupnih ciljev in zadovoljevanja skupnih potreb.« Organizacije so po njenem mnenju relativno trajne družbene tvorbe, za katere je značilna posebna notranja strukturiranost, ki ponavadi temelji na hierarhiji odnosov, vlog in položajev. Članstvo družbenih organizacij je nadomestljivo, kar pomeni, da

njihov obstoj ni odvisen od usode posameznega pripadnika organizacije. Pri definiranju termina družbena organizacija za potrebe uvrščanja terorističnih skupin v družbeno strukturo je potrebno opredeliti tudi t.i. totalno organizacijo. Totalne organizacije so po mnenju Ervinga Goffmana »organizacije, v katerih živi in dela večje število posameznikov, ki so izolirani od širše družbe za daljše časovno obdobje in preživljajo formalno organizirano obdobje svojega življenja« (Goffman v Novak Fajfar, 1998: 107). Goffman tej definiciji dodaja še pojasnitev, da morajo posamezniki v totalnih organizacijah, kamor med drugim sodijo zapori, psihiatrične bolnišnice in vojašnice, opustiti vse prejšnje vloge in prevzeti novo identiteto. Med totalne organizacije lahko tako uvrstimo tudi redke teroristične skupine, ki so sposobne oblikovati lastne bolj ali manj kompleksne strukture za usposabljanje svojih pripadnikov na ozemlju držav, katerih oblasti so naklonjene njihovem delovanju oz. na območjih izven nadzora državnih oblasti.

Na podlagi navedenega lahko sklepamo, da teroristična organizacija ni pojem, ki bi obsegal vse skupine posameznikov, ki izvajajo teroristična dejanja. Le redke teroristične skupine namreč izpolnjujejo vse naštetje kriterije, ki določajo družbeno organizacijo kot formalno družbeno skupino in bi jih potemtakem lahko imenovali tudi teroristične organizacije (tak naziv bi lahko med drugimi pripisali palestinski skupini Hamas, libanonskemu Hezbolahu ter severnoirski PIRA). Po mojem mnenju je termin teroristična skupina primernejši predvsem zaradi svoje splošnosti, saj imajo teroristične skupine mnogo različnih pojavnih oblik, ter pogosto neformalnega značaja tovrstnih družbenih skupin.

1.2.4 Logistika

V znanstvenem smislu lahko logistiko opredelimo kot »znanstveno disciplino, ki izhaja iz tradicionalnih znanosti upravljanja, financ, marketinga, proizvodnje in vzdrževanja.« (Lipičnik v Premšak, 2003: 13). Logistika kot znanstvena disciplina »proučuje pretok blaga, storitev, kapitala, energije in informacij med lokacijo proizvodnje in povsem drugo lokacijo porabe« (Stamejčič, 2003: 6). Namen proučevanja je oblikovanje čim učinkovitejših sistemov preskrbe na različnih področjih družbenih dejavnosti, s katerimi bi bilo mogoče maksimizirati zadovoljstvo uporabnikov.

Pojem logistike kot dejavnosti oz. procesa se najpogosteje uporablja v povezavi z oboroženimi silami. Tako *Leksikon Cankarjeve založbe* (1988: 581) navaja, da je logistika »sistem preskrbe vojaških enot.« Bolj natančno ta pojem opredeljuje *Dictionary of Military Terms* (1986: 139), ki logistiko definira kot "del vojaške dejavnosti, ki se ukvarja z

oblikovanjem in podpiranjem oboroženih sil z namenom, da bi bile le-te ustrezno velike in zmogljive tako v bojnih kakor tudi v nebojnih operacijah. Logistika vključuje naslednje elemente: zaloge, opremo, transport, vzdrževanje, gradnjo in delovanje objektov, preskrbo z živili, premikanje in evakuacijo osebja in podobna opravila.«

Iz navedenega lahko sklepamo, da je logistika podporna dejavnost, s katero se zagotavlja preskrbljenost vojaških enot in s tem omogoča le-tem, da uspešno in učinkovito izvršijo naloge, ki so jim bile zadane. Zelo podrobno so dejavnosti, ki sodijo v proces logistike v okviru oboroženih sil, opredeljene v definiciji, ki jo uporabljata zveza NATO in obrambno ministrstvo ZDA. Ta se glasi: »Logistika je veda načrtovanja in izvajanja premikanja in vzdrževanja oboroženih sil. V najsplošnejšem pomenu so to segmenti vojaških dejavnosti, ki se ukvarjajo z:

- oblikovanjem in razvijanjem, pridobivanjem, shranjevanjem, premikanjem, distribucijo, vzdrževanjem, evakuacijo in razpolaganjem z materialom;
- transportom, evakuacijo in zdravstveno oskrbo osebja;
- pridobivanjem ali izgradnjo, vzdrževanjem, zagotavljanjem delovanja in razpolaganjem z objekti;
- zagotavljanjem potrebnih storitev« (The Official Dictionary of Military Terms, 1992: 211).

Navedenih definicij logistike, ki obravnavajo to dejavnost v okviru oboroženih sil, seveda ne moremo v celoti aplicirati na terorizem. Zaradi tega bi sam logistiko na področju teroristične dejavnosti opredelil kot skupek dejavnosti, ki jih izvajajo posamezniki ali manjše skupine znotraj terorističnih skupin, katerih namen je ustvariti ugodne pogoje za izvedbo zadane naloge. Potrebno je opozoriti, da so v primeru terorističnih skupin nosilci logističnih dejavnosti pogosto iste osebe kot izvajalci napadov, nikakor pa to ni splošno veljavno pravilo.

2 ORGANIZIRANJE

Za vsako skupino je najvišja prioriteta preživetje, kar še posebej velja za teroristične skupine. Teroristična skupina mora biti uspešna do te mere, da je še sposobna pridobivati članstvo in priznavanje legitimnosti svojega delovanja, hkrati pa ne sme prestopiti meje, ki bi sprožila tako močan odziv države, da bi bil neposredno ogrožen njen obstoj.

Teroristične skupine oblikujejo svoje organizacijske strukture v skladu z značilnostmi okolja, v katerem delujejo. Najpomembnejši dejavniki v tem primeru so politična klima, stopnja podpore prebivalstva in poseljenost posameznega okolja. Območja s prijazno politično klimo,¹ visoko stopnjo podpore prebivalstva (npr. Severna Irska) in ruralna območja omogočajo obstoj in delovanje velikih, hierarhično organiziranih terorističnih skupin. Po drugi strani urbana območja v pretežno sovražnem okolju zahtevajo od terorističnih skupin zagotavljanje varnosti na mnogo višji ravni.

Varnostnim izzivom sovražnega okolja se teroristične skupine običajno prilagodijo z oblikovanjem celične organizacijske strukture. Vsaka posamezna celica je relativno izolirana, s čimer je v primeru odkritja ene celice še vedno zagotovljena tajnost preostalih članov teroristične skupine. Načini sodelovanja med celicami in usklajevanja njihovega delovanja močno variirajo med posameznimi terorističnimi skupinami in bodo podrobneje predstavljeni v nadaljevanju poglavja.

Stopnja varnosti teroristične skupine je v veliki meri odvisna tudi od notranje kohezivnosti članstva. Medtem ko je za nekatere skupine značilna visoka raven lojalnosti in discipline članstva, ki omogoča nemoteno in dosledno izpolnjevanje zadanih nalog,² pa ta proces v nekaterih drugih terorističnih skupinah ovirajo osebna in filozofska nasprotja med posameznimi člani. Tovrstni notranji spori običajno povzročijo oblikovanje novih skupin, ki se zaradi navedenih razlogov odcepijo od matične teroristične skupine (ta proces je še posebno pogost v primeru militantnih rasističnih skupin v ZDA).

Osnovni element vsake skupine so njeni pripadniki, zaradi česar se je potrebno pred obravnavo razvoja organizacijskih struktur terorističnih skupin seznaniti s strukturo njihovega članstva in s tem povezanimi trendi. V nadaljevanju poglavja bodo poleg članstva predstavljene tudi tradicionalne organizacijske oblike terorističnih skupin in nekateri trendi, ki jih je bilo mogoče na področju njihove organizacijske strukture zaslediti na prehodu v 21.

¹ Kot primer okolja s prijazno politično klimo lahko služijo nekatere iranske teroristične skupine, ki jim je režim Sadama Huseina dopuščal neovirano delovanje na ozemlju Iraka.

² Takšne skupine so npr. PIRA, ETA, Hezbolah in Hamas.

stoletje, ter rekrutacija in usposabljanje članstva kot dejavnosti, ki sta bistvenega pomena za zagotavljanje obstoja oz. delovanja terorističnih skupin.

2.1 STRUKTURA ČLANSTVA TERORISTIČNIH SKUPIN

V osnovi lahko članstvo terorističnih skupin razdelimo na dve kategoriji, in sicer vodstvo ter aktivni kader, ki ga sestavljajo neposredni izvajalci terorističnih napadov. Poleg tega pa večina terorističnih skupin, ki v današnjem okolju deluje brez izdatne državne pomoči, potrebuje tudi močno podporno bazo med prebivalstvom. Ta »podporni« kader se deli na aktivne in pasivne podpornike ter ima bistveno vlogo pri zagotavljanju nemotenega izvajanja operativnih nalog s strani aktivnih članov številnih skupin. Pri večini terorističnih skupin lahko tako ločimo štiri kategorije članstva, in sicer vodstvo, aktivne člane, aktivne podpornike ter pasivne podpornike (Fraser v Henderson, 2001: 17).

V hierarhičnem smislu ima vodstvo najvišji položaj v teroristični skupini, njegova naloga pa je določanje politične usmeritve skupine in načrtovanje neposrednih akcij, s katerimi poskuša skupina doseči zastavljene cilje. V primeru državne podpore skupini lahko vodstvo ohrani popolno avtonomijo odločanja ali pa je ta omejena z različnimi mehanizmi (npr. s sodelovanjem predstavnikov tajnih služb sponzorske države)³ (<http://maoism.org/misc/lic/fm100-20/10020ch3.htm>). Vodstvo v nekaterih terorističnih skupinah predstavlja samostojen organizacijski element, v drugih pa le funkcijo posameznika ali skupine znotraj posamezne celice, kar je značilno predvsem za sodobne, močno decentralizirane teroristične skupine.

Aktivni člani terorističnih skupin so posamezniki, ki neposredno izvajajo teroristične napade in usposabljuje ostale za njihovo izvajanje (<http://maoism.org/misc/lic/fm100-20/10020ch3.htm>). Glede na frekvenco njihovega delovanja jih lahko ločimo na stalne (tovrstni dejavnosti posvečajo večino svojega časa)⁴ in začasne teroriste (ob teroristični dejavnosti opravljajo tudi povsem legalen poklic).

Cindy Combs (2003: 52), ki za nadaljnjo razdelitev te kategorije članstva terorističnih skupin uporablja kriterij motivacije, loči pripadnike aktivnega kadra na t.i. »norce« (angl. *crazies*), »kriminalce« (angl. *criminals*) in »zagnance« (angl. *crusaders*). V prvo skupino

³ Gre za razliko med "državnim sponzorstvom," kjer država sodeluje pri sprejemanju odločitev ali celo neposredno usmerja delovanje skupine in "državno podporo," ko država podpornica nima neposrednega vpliva na njene aktivnosti (angl. *state sponsorship* proti *state support*) (Combs, 2003: 81).

⁴ V italijanskih Rdečih brigadah je bila v veljavi praksa, da so stalni teroristi živeli popolnoma izolirani od družbe (Whittaker, 2001: 208).

sodijo patološke osebe, katerih motivacija je v večini primerov razumljiva le njim samim, med »kriminalce« uvrščamo posameznike, ki se s terorizmom ukvarjajo zaradi materialnih koristi, »zagnancev« pa pri svojem delovanju sledijo »višjim« političnim ciljem.⁵ Combsova ocenjuje, da se je v zadnjem desetletju na račun prvih dveh skupin močno povečala skupina »zagnancev«, katerih predstavniki po njenem mnenju predstavljajo večinski delež danes aktivnih teroristov.

Podporni kader v terorističnih skupinah ločimo na aktivni in pasivni. Aktivni podporniki so posamezniki, ki neposredno ne izvajajo terorističnih napadov, vendar nudijo aktivnim članom podporo z zagotavljanjem finančnih sredstev, varnih zatočišč, pravne in zdravstvene oskrbe, obveščevalnih podatkov itn. Ta del članstva je običajno tudi najprimernejši za rekrutacijo novih aktivnih članov, saj s svojo dejavnostjo pridobiva potrebne izkušnje in dokazuje lojalnost skupini. Vloga pasivnih podpornikov je po drugi strani namenjena predvsem prikazovanju javne podpore ciljem skupine, v manjši meri pa lahko tudi zagotavljanju logistične podpore (finančna sredstva, shranjevanje orožja ipd.). V nekaterih primerih so posamezniki v to vlogo prisiljeni s strani aktivnega dela članstva teroristične skupine (Fraser v Henderson, 2001: 17 in <http://maoism.org/misc/lic/fm100-20/10020ch3.htm>). Razmerje med številom aktivnih članov in podpornikov močno variira med posameznimi terorističnimi skupinami.⁶

Napredovanje posameznega člana teroristične skupine iz nižjega v višji rang članstva običajno poteka postopoma. Tako je npr. druga generacija pripadnikov PIRA v otroških letih sodelovala na protestih proti britanskim oblastem ter pri tem pripadnike varnostnih organov obmetavala s steklenicami in kamenjem, v naslednji stopnji odraščanja opravljala stražarska in kurirska opravila med akcijami bolj izkušenih članov skupine ter šele nato po ustreznem usposabljanju prevzela vlogo neposrednih izvajalcev terorističnih napadov (Adams in Morgan in Bambridge, 1988: 107).

Pri raziskovanju trendov strukture članstva terorističnih skupin je potrebno le-to razdeliti v posamezne kategorije. Cindy Combs in Martin Slann (2003: 63-66 in 2002: 215-218) sta s tega vidika oblikovala naslednjih pet kategorij strukture aktivnega članstva terorističnih skupin, in sicer:

⁵ Na tej točki lahko omenimo še eno kategorijo, ki predstavlja vezni člen med skupinama "kriminalcev" in "zagnancev," in sicer "ideološke plačance" (angl. *ideological mercenaries*), med katere sodita npr. Ilyich Ramirez Sanchez (alias Carlos "Šakal") in Ramzi Ahmed Yousef.

⁶ V kolumbijski FARC je to razmerje okrog 1:2 v korist podpornega kadra (<http://nsi.org/library/Terrorism/profterr.txt>), v severnoirski PIRA pa kar 1:49 (Lawrence v Whittaker, 2001: 102).

- starost: Na splošno lahko rečemo, da so teroristi relativno mladi ljudje,⁷ starejši, še aktivni teroristi, so namreč izjemno redki. Na začetku 20. stoletja naj bi bila povprečna starost teroristov malo pod trideset let, do sredine 70. let prejšnjega stoletja se je zniževala le postopoma, saj se je takrat gibala okrog 23. leta. Temu je sledilo obdobje hitrega zniževanja starostne meje, saj se je v Evropi pojavilo relativno veliko število mladoletnih teroristov (tudi 14-letniki v severnoirski PIRA in baskovski ETA). Ti so primerni predvsem zaradi zavajanja pripadnikov varnostnih organov in lažje indoktrinacije. V današnjem času se je povprečna starostna meja teroristov ponovno dvignila nad dvajset let, kljub temu pa predvsem nekatere bližnjevzhodne in južnoameriške teroristične skupine še vedno vztrajajo pri novačenju otrok v svoje vrste. Pri obravnavi starostne strukture teroristov je potrebno omeniti tudi medgeneracijska nasprotja, ki se pojavljajo znotraj terorističnih skupin zaradi želje mlajših članov po takojšnji in drastični akciji, ki je lahko v nasprotju s strateškimi cilji vodstva skupine (s tem problemom se danes ubadajo predvsem palestinske teroristične skupine, povezane z Arafatovo PLO, in PIRA);
- spol: Na začetku prejšnjega stoletja je bila večina teroristov moškega spola (izjema je bila pravzaprav samo Ženska socialna in politična unija (WSPU), ki se je v Veliki Britaniji bojevala za volilno pravico žensk), kasneje pa so bile ženske praviloma vključene samo v podporne kadre terorističnih skupin. Šele s pojavom levičarskih terorističnih skupin v poznih 60. in 70. letih (zahodnonemška RAF, italijanske Rdeče brigade in Japonska rdeča armada) so bile ženske v večjem številu vključene tudi kot neposredne izvajalke napadov. Danes je stanje na tem področju odvisno predvsem od politične oz. verske orientacije posamezne teroristične skupine, zanimivo pa je, da v zadnjih letih tudi skrajne islamske skupine kljub svojim nestrpnim pogledom na položaj ženske v družbi, vse pogosteje vključujejo ženske v vrste izvajalcev napadov;⁸
- izobrazba: Vse do 70. let 20. stoletja je za večino teroristov veljalo, da so srednje ali visoko izobraženi ljudje. Kot dober primer lahko služi takratna zahodnonemška *Baader-Meinhoff Gruppe*, v kateri je skoraj 80% članov prejelo vsaj del univerzitetne izobrazbe. Po temu obdobju se je povprečna stopnja izobrazbe teroristov začela zniževati. Vsekakor je bilo to do določene mere povezano tudi s starostnim trendom, ki je bil takrat v upadu, vendar se za razliko od slednjega stopnja izobrazbe v zadnjih

⁷ To v manjši meri velja za vodstveni kader terorističnih skupin.

⁸ Najverjetneje je v tem primeru vključevanje žensk predvsem posledica želje po zavajanju pripadnikov varnostnih organov.

letih ni bistveno spremenila. Večina sodobnih teroristov naj bi imela tako kvečjemu zaključeno srednjo šolo.⁹ Dodatna negativna posledica tega trenda je tudi slabše razumevanje ciljev teroristične skupine s strani teroristov samih;

- socialni status: Za palestinske in evropske levičarske teroriste, aktivne v 60. in 70. letih, je bilo značilno, da so običajno izhajali iz srednjega ali celo višjega družbenega sloja. Danes je stanje povsem drugačno, saj večina teroristov izhaja iz nižjega razreda družbene ekonomske lestvice, zaradi česar številni izmed njih v teroristični dejavnosti vidijo možnost izboljšanja lastnega ekonomskega stanja.¹⁰ V ta trend danes npr. ne moremo uvrstiti pripadnikov urugvajskih *Tupamaros*.
- socializacija do nasilja: V začetnem obdobju delovanja evropskih levičarskih terorističnih skupin je bil značilen relativno previden odnos do nasilja, ki so ga tudi sami teroristi obravnavali kot nekaj nezaželenega, vendar nujnega. Ta odnos se je do danes spremenil v največji meri na območjih, kjer že desetletja divjajo spopadi (npr. Bližnji vzhod in Severna Irska). Na teh območjih je v zadnjih letih odrasla nova generacija teroristov, ki jim je ob pomanjkanju možnosti izobrazbe nasilje predstavljalo pomemben del socializacije, zaradi česar so veliko lažje pripravljene sprejeti veliko število žrtev lastnih dejanj.

Navedene trende je pri preučevanju strukture članstva posameznih terorističnih skupin vsekakor potrebno obravnavati z določeno mero skepticizma, saj se stanje na tem področju med posameznimi skupinami znatno razlikuje. Velike razlike se pojavijo že, če primerjamo skupine glede na njihovo politično oz. versko orientacijo. Ugotovljene so bile npr. velike razlike med evropskimi levičarskimi in desničarskimi teroristi, ki so delovali v 70. in 80. letih glede stopnje izobrazbe in socialnega statusa, po drugi strani se bistveno razlikuje odnos posvetnih in skrajnih islamskih bližnjevzhodnih skupin do žensk kot aktivnih teroristk itn.

2.2 TRADICIONALNE ORGANIZACIJSKE STRUKTURE TERORISTIČNIH SKUPIN

Med tradicionalno organizirane teroristične skupine lahko uvrstimo skupine, ki so nastale v 60. in 70. letih 20. stoletja na območju Zahodne Evrope, Severne in Južne Amerike ter Bližnjega vzhoda. Večina teh skupin je nastala v urbanem okolju, v katerem so zaradi

⁹ Kot nekatere izjeme tega trenda lahko navedemo izvajalce napada na WTC in Pentagon 11. septembra 2001 ter številne člane japonske sekte *Aum Shinrikyo*, ki je 20. marca 1995 izvedla napad s sarinom na tokijski podzemni železnici.

¹⁰ Ta motiv je močno prisoten na palestinskih ozemljih in v Severni Irski.

varnostnih zahtev prevzele celično organizacijsko strukturo. Oblikovanje celic znotraj teroristične skupine namreč močno zmanjša škodo, ki jo ta skupina utрпи ob morebitni aretaciji članov posamezne celice, saj ti posedujejo le malo podatkov o preostalih članih oz. strukturi skupine kot celote. V večini primerov je imel znotraj celice le en njen član stik z nadrejeno instanco (običajno vodja celice), medtem ko ostalim članom identiteta kontaktne osebe, preko katere so dobivali napotke za delovanje, ni bila poznana. Posamezna celica je običajno tvorila samostojno taktično enoto, pri nekaterih zelo velikih tradicionalno organiziranih terorističnih skupinah pa so obstajale tudi funkcionalne celice, namenjene posameznemu segmentu podporne dejavnosti skupine (financiranju, opremljanju...).

Za tradicionalno organizirane teroristične skupine sta značilni predvsem dve obliki povezovanja celic v skupino, ki jih omenja Martha Crenshaw. To sta piramidna in centrifugalna struktura. Piramidna struktura obsega osrednje vodstvo in več horizontalnih ravni celic, komunikacija med njimi pa poteka vertikalno (nadrejena raven posreduje odločitve podrejenim celicam). Po drugi strani pri centrifugalni strukturi teroristične skupine poleg osrednjega vodstva obstaja samo ena raven podrejenih celic, odločitve vodstva pa se tako širijo navzven proti obkrožajočim, vendar medsebojno nepovezanim celicam (Crenshaw v Crelinsten, 2001: 59).

Kot nazoren primer tradicionalno organizirane teroristične skupine s piramidno strukturo lahko služi organizacijski ustroj severnoirske PIRA konec 60. let, kjer je najvišji organ predstavljal t.i. vojaški svet, ki je bil neposredno nadrejen glavnemu poveljstvu. Temu sta bila podrejena severno in južno poveljstvo, pod katerima so obstajale še štiri hierarhične ravni (raven brigade, bataljona, čete in t.i. enote aktivne službe¹¹). Posamezno enoto aktivne službe je sestavljalo od 3 do 10 članov, predstavljala pa je nivo teroristične celice. Za to teroristično skupino je bila značilna visoka stopnja discipline, posamezna celica pa je imela le omejeno avtonomijo (poveljnik celice je lahko sam izbiral tarče, vendar jih je morala pred napadom potrditi nadrejena instanca) (Adams in Morgan in Bambridge, 1988: 29).

Centrifugalna struktura je bila značilna za nekatere manjše teroristične skupine. Ena izmed teh je bila levičarsko usmerjena skupina *The Weather Underground*, ki se je razvila iz radikalnega dela študentskega gibanja proti vojni v Vietnamu in je bila aktivna konec 60. in v prvi polovici 70. let v ZDA. V tej teroristični skupini so imele posamezne celice relativno visoko stopnjo avtonomije delovanja, saj so običajno same določale tarče in čas napadov. Predlog so nato posredovale osrednji vodstveni celici,¹² ki ga je ocenila in zatem preostalim

¹¹ angl. *Active Service Unit*.

¹² Vodstveno celico *The Weather Underground* so v večji meri sestavljali ustanovitelji skupine.

celicam določila ustrezne podporne naloge pri izvedbi napada. Po vsakem izvedenem napadu je vodstvena celica posredovala pridobljene izkušnje vsem podrejenim enotam, s čimer se je povečala učinkovitost celotne skupine (Parachini, 2001: 46).

Omeniti je potrebno tudi nekatere druge oblike organiziranja terorističnih skupin, ki so odstopale od predstavljenih modelov. Kanadska FLQ¹³ je uporabljala centrifugalni model organizacijske strukture brez vodstvene celice. Posamezne celice, ki jih je sestavljalo 5-7 članov so bile pri svojem delovanju popolnoma neodvisne, medsebojno pa so bile povezane preko osebnih poznanstev članov različnih celic. Številni stiki med pripadniki skupine so pogojevali relativno nizko stopnjo varnosti le-te, kar je bil eden izmed glavnih razlogov za uspešno uničenje FLQ s strani kanadskih oblasti (Crelinsten, 2001: 59). Z vidika organiziranja je zanimiva tudi grška teroristična skupina 17. november, za katero domnevajo da nima večcelične strukture, ampak je sestavljena iz majhnega stalnega jedra (12 do 15 članov), znotraj katerega se odločitve najverjetneje sprejemajo kolektivno (Corsun, 1992: 94 in Kassimeris, 1996: 118). Tovrstna organizacijska struktura vključuje tveganje, da aretacija enega člana skupine sproži učinek domin in s tem dokončno uničenje skupine.

2.3 SODOBNI TRENDI ORGANIZACIJSKIH STRUKTUR TERORISTIČNIH SKUPIN

Konec hladne vojne je tudi na področju terorizma povzročil nekatere korenite spremembe. V začetku 90. let 20. stoletja je skupaj z bipolarno svetovno ureditvijo izginil tudi dobršen del državne podpore, ki so jo pred tem zaradi »višjih« interesov velesil pridobivale različno politično usmerjene teroristične skupine. Države, ki so se pred tem vrsto let borile s pojavom terorizma, so v tem času razvile bolj ali manj učinkovite metode protiterorističnega boja, s čimer je postal obstoj velikih, hierarhično organiziranih terorističnih skupin praktično nemogoč. Teroristične skupine so se morale novemu, globaliziranemu okolju prilagoditi z ustrežnejšimi organizacijskimi rešitvami. V nadaljevanju so predstavljene najučinkovitejše med njimi – disperzija, mrežno povezovanje in internacionalizacija.

¹³ Fronta za osvoboditev Quebeca (fra. *Front du Liberation du Quebec*).

2.3.1 Disperzija

Hierarhične organizacijske strukture z več horizontalnimi ravnmi, ki so bile značilne za tradicionalno organizirane teroristične skupine, so v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja začeli nadomeščati organizacijski ustroji z največ dvema ravnema, med katerima se je zabrisala prej dokaj jasna meja avoritete. Odnos subordinacije, ki je bil značilen za piramidno organizirane teroristične skupine v 60. in 70. letih in v okviru katerega so se odločitve prenašale po jasno določenih kanalih med posameznimi ravnmi v smeri od vodstva na vrhu proti neposrednim izvajalcem napadov na dnu, postopno zamenjuje policentrični sistem odločanja v sodobnih terorističnih skupinah.

Bruce Hoffman ta proces imenuje naraščajoča »amaterizacija« terorizma, saj gre v večini primerov za ad hoc povezovanje podobno mislečih posameznikov in disperziranih majhnih skupin, ki delujejo na lastno pest, brez institucije osrednjega vodstva. V primerih, ko višja instanca v teroristični skupini le obstaja, pa ta običajno ne izvaja nadzora nad podrejenimi elementi znotraj skupine, ampak le vpliva na njihovo delovanje. Te skupine so tako podvržene mnogo manjšemu obsegu omejitev kot njihove predhodnice, hkrati pa se z uporabo različnih taktičnih prijemov in oborožitve pri izvajanju navidezno nepovezanih napadov uspešneje izogibajo protiukrepom varnostnih organov (Hoffman v Smith in Thomas, internet).

Pojav disperzije na področju organizacijske strukture terorističnih skupin je vsekakor povezan tudi s tehnološkim in družbenim razvojem v zadnjih desetletjih, ki danes omogoča majhnim skupinam somišljenikov in celo posameznikom izvajanje napadov velikih razsežnosti ob relativno veliki možnosti ohranjanja anonimnosti.

V zadnjem desetletju je bil trend disperzije najbolj intenzivno prisoten pri delovanju militantnih desničarskih skrajnežev v ZDA. Številne ameriške rasistične skupine v svojem boju proti zveznim oblastem, za katere uporabljajo naziv »sionistična okupacijska oblast« (angl. *zionist occupational government*), zagovarjajo t.i. strategijo »odpora brez vodstva.«¹⁴ Ta predvideva izvajanje terorističnih napadov s strani posameznikov in manjših skupin somišljenikov, ki pa med seboj niso neposredno povezani. Zaradi skupnih interesov naj ne bi bila potrebna institucija osrednjega vodstva, vse potrebne informacije za izvajanje napadov (primerne tarče, taktične podrobnosti, načini pridobivanja oborožitve itn.) pa je mogoče dobiti preko internetnih strani, publikacij posameznih skupin, na številnih kongresih... Zagovornik

¹⁴ angl. *leaderless resistance*.

omenjene strategije je bil med drugimi tudi Timothy McVeigh,¹⁵ ki je 19. aprila 1995 z bombnim napadom na stavbo FBI v Oklahoma Cityju izrazil svoje nasprotovanje ameriškimi zveznim oblastem.

Z vidika disperzije je potrebno omeniti tudi pojav terorističnih skupin, usmerjenih v doseganje partikularnih političnih sprememb¹⁶ (sem sodijo skupine, ki se zavzemajo za pravice živali, okoljevarstvene skupine, nasprotniki splava v ZDA...). Ta pojav je sicer povezan predvsem z motivacijskim aspektom terorizma, vendar pa so nekatere skupine znotraj njega razvile precej specifične organizacijske oblike. Za te skupine je v organizacijskem smislu značilna nehierarhična struktura brez kakršnekoli institucije vodstva, posamezne celice in posamezniki pa so pri svojem delovanju popolnoma samostojni, saj med njimi običajno ni nikakršne koordinacije. Kot primer lahko služi Fronta za osvoboditev živali (angl. *Animal Liberation Front*), v okviru katere je edina obstoječa institucija t.i. Severnoameriški informacijski urad (angl. *North American Press Office*), kateremu posamezniki, ki v skladu z deklariranimi cilji in različnimi komunikeji skupine izvajajo napade, pošiljajo poročila o svojih dejavnostih. Omenjeni urad nato ta poročila objavlja v svojih tiskanih publikacijah oz. na svojih internetnih straneh (Combs in Slann, 2002: 9, 10).

Številni avtorji napovedujejo nadaljevanje pojava disperzije znotraj terorističnih skupin, med njimi tudi Miroslav Lazanski, ki pravi, da bodo teroristične skupine preteklosti v prihodnosti v vse večji meri zamenjevale zelo majhne skupine somišljenikov in posamezniki (kot primer navaja tudi Timothyja McVeigha) (Lazanski, 2001: 154, 155).

2.3.2 Mrežno povezovanje¹⁷

V zadnjem desetletju je poleg navedenega trenda disperzije znotraj posameznih terorističnih skupin na nivoju njihovih medsebojnih odnosov mogoče zaslediti prav nasprotno – trend povezovanja, ki je značilen predvsem za sodobne islamske teroristične skupine. Ta trend narekuje transformacijo iz preteklega sistema samostojno delujočih velikih terorističnih skupin v sistem policentričnih mrež, sestavljenih iz več terorističnih skupin, ki so lahko v geografskem smislu razširjene na zelo obsežnem prostoru.

¹⁵ Sam je med sojenjem zanikal, da bi bil član katerekoli militantne desničarske skupine (Belluck, internet).

¹⁶ angl. *single issue terrorist groups*.

¹⁷ angl. *networking*.

Kljub temu procesa mrežnega povezovanja ne smemo razumeti v smislu zlivanja obstoječih skupin v nekakšne teroristične super-organizacije, saj gre v principu samo za oblikovanje stalnih komunikacijskih kanalov, preko katerih lahko posamezne teroristične skupine, vključene v mrežo, po potrebi sodelujejo med seboj. Gre torej za oblikovanje stalnega mehanizma, ki omogoča ad hoc povezovanje dveh ali več terorističnih skupin za izvedbo posamezne akcije. Primarna naloga vodstvenih organov tovrstne teroristične mreže je tako koordiniranje in ne odločanje.

James Adams je s tega vidika teroristične mreže posrečeno primerjal z multinacionalnimi podjetji. Izpostave le-teh so namreč razporejene po celem svetu in vsaka zase posluje samostojno. V primeru obiska vodje druge izpostave mu izpostava gostiteljica običajno nudi številne usluge (stanovanje v lasti podjetja, dostop do lokalne opreme itn.). Na podoben način poteka sodelovanje med mrežno povezanimi terorističnimi skupinami. Če želi posamezna skupina izvesti napad na območju delovanja druge skupine, lahko v primeru dogovora le-ta izvajalcem napada nudi zavetišče, različno opremo, obveščevalne podatke itn. (Adams v Combs in Slann, 2002: 128).

Tovrstno sodelovanje med terorističnimi skupinami se ni pojavilo šele v 90. letih prejšnjega stoletja, nekateri primeri sodelovanja so znani še iz 70. in 80. let. Poleg serije napadov, ki so jih proti uslužbencem in objektom zveze NATO leta 1985 skupaj izvedle nemška RAF, francoska *Action Direct* in belgijska *Cellules Communistes Combattantes*, je bil v tem pogledu najbolj odmeven napad na izraelskem letališču Lod (blizu Tel Aviva), ki ga je leta 1973 organizirala Ljudska fronta za osvoboditev Palestine.¹⁸ Na letališču so takrat pristali trije člani Japonske rdeče armade, ki s svojim videzom niso vzbujali pozornosti izraelskih varnostnikov, ter z avtomatskim orožjem in ročnimi granatami izvedli napad, v katerem je umrlo 26 ljudi. V tem primeru je šlo za ad hoc sodelovanje med terorističnimi skupinami.

Poleg ad hoc sodelovanja pa gre lahko po Cindy Combs in Martinu Slannu (2002: 129) tudi za t.i. bombastično sodelovanje, v okviru katerega povezane teroristične skupine objavijo skupne deklaracije ali medsebojno zavezništvo.

Primer bombastičnega sodelovanja med skupinami je 23. februarja 1998 objavljena fatva, ki jo je izdala t.i. Svetovna islamska fronta pod naslovom »Džihad proti židom in križarjem,« pod katero so se poleg Osame bin Ladna podpisali še predstavniki štirih islamskih

¹⁸ angl. *Popular Front for the Liberation of Palestine* - PFLP.

terorističnih skupin.¹⁹ V objavljenem besedilu so se preko identificiranja skupnih ciljev zavezali k sodelovanju in pozvali muslimane k napadom na ameriške državljane (<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>).

Medsebojno mrežno povezovanje ima za posamezne teroristične skupine številne koristne aplikacije. S tovrstnim sodelovanjem lahko teroristične skupine bistveno razširijo domet svojega delovanja, poleg tega pa se zaradi medsebojne izmenjave informacij in ostalih oblik podpore poveča potencial teh skupin za izvedbo bolj sofisticiranih napadov. Na podlagi tega lahko sklepamo, da se bo obseg mrežnega povezovanja med terorističnimi skupinami v prihodnosti še stopnjeval.

2.3.3 Internacionalizacija

Če je bilo delovanje posamezne teroristične skupine v preteklosti praviloma omejeno zgolj na določeno državo oz. regijo, temu danes v večini primerov ni več tako. V obdobju hladne vojne so bile v veliko večino terorističnih napadov mednarodnega značaja posredno (preko financiranja, urjenja, opremljanja...) ali celo neposredno (sodelovanje državnih agentov pri napadu²⁰) vpletene posamezne države, podpornice terorizma. Po koncu hladne vojne pa, kljub drastičnemu zmanjšanju obsega državne podpore terorizmu, delež mednarodnih terorističnih incidentov glede na celoten obseg terorističnih napadov ni v upadu, pač pa se, ravno nasprotno, kontinuirano povečuje (Weinberg in Eubank, 2000: 96).

Hiter razvoj na področju informacijske tehnologije in transporta v zadnjem desetletju omogoča sodobnim terorističnim skupinam učinkovito poseganje v mednarodni prostor. S preusmeritvijo delovanja v mednarodno okolje se terorističnim skupinam med drugim odpira mnogo širši spekter potencialnih tarč, saj proces ekonomske in politične globalizacije državnim in ekonomskim subjektom narekuje odpiranje številnih predstavništev širom sveta. Številne teroristične skupine so zaradi tega močno povečale geografske razsežnosti svojega delovanja, nekatere med njimi pa so temu prilagodile tudi svojo organizacijsko strukturo. Tako je npr. egipčanska skupina *al-Jihad*, kakor navajata Cindy Combs in Martin Slann

¹⁹ To so bili predstavniki dveh največjih egipčanskih terorističnih skupin, *al-Gama'at al-Islamiyya* in *al-Jihad*, pakistanske *Jamiat-ul-Ulema-e-Pakistan* in bangladeškega Islamskega gibanja (<http://www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm>).

²⁰ V primeru Lockerbie, v katerem je 21. decembra 1988 zaradi podstavljenе bombe nad tem škotskim mestecem eksplodiralo letalo ameriške letalske družbe Pan Am, naj bi bili na primer po navedbah preiskovalcev neposredno vpleteni agenti libijskih tajnih služb.

(2002: 98), iz enotne organizacije ustanovila dve frakciji, ki ločeno delujeta v Afganistanu in Egiptu. Ti dve frakciji po drugi strani pridobivata podporo od celic simpatizerjev, ki se nahajajo v Pakistanu, Sudanu, Libanonu, Jemnu, Veliki Britaniji in ZDA, kar odraža dodatno mednarodno razsežnost te skupine.

Mnogo pogostejša oblika mednarodnega delovanja terorističnih skupin je odpiranje predstavništev v zahodnoevropskih državah, ZDA in Kanadi, kar je še posebej značilno za bližnjevzhodne skupine. Ta predstavništva običajno služijo kot tiskovna predstavništva skupin, kot centri za rekrutacijo novih članov ter zbiranje finančne podpore itn. Posebno velik pomen za teroristične skupine imajo pri tem številčne arabske in azijske izseljenske skupnosti na Zahodu.

Prisotnost v več državah pa lahko teroristični skupini koristi tudi z vidika preživetja. V primeru učinkovite protiteroristične kampanje v eni državi, ki onemogoči obstoj skupine na njenem ozemlju, le-ta še vedno ohrani svoje operativne zmogljivosti v drugih državah. Nazoren primer tovrstne prilagodljivosti predstavlja *al-Qaida*, ki ji njena široko razpredena mednarodna struktura še vedno omogoča učinkovito izvajanje napadov kljub intenzivnim prizadevanjem številnih držav, da bi dosegle njeno uničenje.

2.4 REKRUTACIJA

Za ohranjanje kontinuitete svojega delovanja potrebuje velika večina skupin bolj ali manj konstanten pritok novih članov. Posebnost terorističnih skupin na tem področju predstavlja predvsem potreba po tajnosti, ki tovrstnim skupinam narekuje omejeno in selektivno izbiro članstva. Rekrutacija je tako ena izmed najobčutljivejših dejavnosti terorističnih skupin zaradi neprestano prisotnega tveganja infiltracije pripadnikov državnih varnostnih organov, s čimer bi bil neposredno ogrožen njihov obstoj. Z namenom zmanjševanja tega tveganja večina skupin uporablja zelo stroge iniciacijske pogoje, ki jih morajo izpolniti novi člani.

Glede na okolje, iz katerega teroristične skupine pridobivajo nove člane, lahko le-te ločimo na skupine, katerih članstvo temelji na etnični pripadnosti in preostale skupine. Pri slednjih poglavitni del baze za rekrutiranje običajno predstavlja populacija srednješolcev in študentov, ki izkazujejo predanost ciljem skupine, zaradi česar je za ohranitev tajnosti skupine pri izbiri primernih kandidatov za sprejetje potrebna velika mera previdnosti. Pri etnično

orientiranih terorističnih skupinah²¹ pa rekrutacija večinoma poteka na osnovi osebnih poznanstev in sorodstvenih vezi med člani skupine. Z uporabo tovrstnega kriterija pri pridobivanju novih članov se močno zmanjša varnostno tveganje, povezano z možnostjo infiltracije agentov varnostnih organov, saj člani skupine relativno dobro poznajo ozadje posameznih kandidatov za članstvo (Whittaker, 2001: 33).

V 60. in 70. letih prejšnjega stoletja je študentska populacija predstavljala jedro baze za rekrutiranje ne le levičarskim terorističnim skupinam v Zahodni Evropi, Južni Ameriki in ZDA (RAF, Rdeče brigade, *Action Direct*, *Sendero Luminoso*, *The Weather Underground*...), ampak tudi nekaterim etnično orientiranim skupinam, pri čemer so izstopale predvsem palestinske skupine pod okriljem Arafatove PLO (Palestinska osvobodilna organizacija). Ta del populacije v zadnjih letih izgublja na veljavi, saj večini terorističnih skupin predstavlja le še pomožni vir članstva.²² Glavno vlogo je tako prevzela brezposelna mlada populacija revnih urbanih predelov, običajno v tretjem svetu. Nekatere arabske in azijske teroristične skupine poleg tega za delovanje na Zahodu izvajajo rekrutacijo tudi med mladimi pripadniki izseljenskih skupnosti v Zahodni Evropi in Severni Ameriki,²³ kar običajno poteka pod okriljem različnih institucij, ki ne vzbujajo pretirane pozornosti varnostnih organov (verskih ustanov, humanitarnih organizacij, mladinskih klubov...). Poseben pomen ima pri teh skupinah tudi rekrutacija izobraženih kadrov na evropskih univerzah, od katerih večina avtorjev izpostavlja predvsem tiste v Londonu, Milanu, Frankfurtu in Hamburgu.

Iz navedenega lahko sklepamo, da so nekatere sodobne teroristične skupine sposobne izvajati funkcijo rekrutiranja novih članov na mednarodni ravni, s čimer si zagotavljajo možnost hkratnega učinkovitega delovanja v več državah oz. regijah. Poleg tega so v okviru dejavnosti, povezanih s pridobivanjem novih kadrov, številne teroristične skupine relativno uspešno aplicirale dosežke razvoja na področju informacijske tehnologije. Poleg običajne distribucije letakov, tiskanih publikacij ter avdio in video kaset s propagandno vsebino so nekatere skupine začele promovirati svoja doktrinarna načela in cilje tudi preko spletnih strani (na področju uporabe interneta so še posebno aktivne skrajne desničarske skupine²⁴).

²¹ Sem sodijo npr. PIRA, ETA in številne palestinske teroristične skupine.

²² To spremembo je mogoče opaziti tudi v primeru prej omenjenih palestinskih skupin, ki v zadnjih letih svoje vrste popolnjujejo predvsem s slabo izobraženimi mladimi prebivalci številnih begunskih taborišč na ozemljih pod okupacijo Izraela in v sosednjih državah.

²³ Ti so še posebno primerni za izvajanje napadov na Zahodu, saj imajo običajno državljanstvo države, v kateri živijo, kar jim omogoča neovirano potovanje (nazoren primer je ukinitvev nadzora notranjih mej med državami članicami Evropske unije).

²⁴ Te skupine med drugim uporabljajo tudi računalniške aplikacije, katerih ciljno občinstvo so otroci, njim namenjene rasistične in preostale ideološko sorodne vsebine pa so predstavljene v obliki računalniških iger, križank in podobnih razvedrilnih sredstev (Forster, 1999: 47).

Internacionalizacija in učinkovita uporaba informacijske tehnologije sta dve temeljni rekrutacijski značilnosti sodobnih terorističnih skupin, ki bosta tudi v prihodnosti pomembno vplivali na njihovo organizacijsko strukturo.

2.5 USPOSABLJANJE

Stopnja učinkovitosti teroristične skupine je v veliki meri odvisna od kvalitete usposabljanja, ki so ga deležni njeni člani. Whittaker (2001: 33) opozarja, da raven usposobljenosti teroristov močno variira in jo postavlja med dve skrajnosti. Na eni strani razvrstitvene lestvice so posamezniki, ki so svoje operativno znanje prejeli preko procesov usposabljanja v državnih varnostnih in obrambnih organih ali na dolgotrajnih tečajih v ustreznih institucijah in so zaradi tega konkurenčni pripadnikom državnih varnostnih sil, na drugi strani pa pogrešljivi operativci, s katerimi pred njihovim »aktiviranjem« običajno ne opravijo bistveno več od motivacijskega pogovora.

V obdobju hladne vojne je usposabljanje pripadnikov terorističnih skupin večinoma potekalo na ozemlju držav, ki so bile naklonjene ciljem posamezne skupine oz. jim je njihovo delovanje prinašalo določene zunanje-politične koristi. Pripadnikom zahodnoevropskih levičarskih skupin je bilo tako omogočeno usposabljanje v državah vzhodnega bloka,²⁵ južnoameriškim na Kubi, palestinskim v številnih arabskih državah (Sirija, Libija, Iran...), v sedanjem času pa je aktualno predvsem usposabljanje prostovoljcev iz muslimanskih držav v Pakistanu, ki so ga med sovjetskim posredovanjem v Afganistanu v 80. letih prejšnjega stoletja izdatno sponzorirale ZDA.²⁶ Konec hladne vojne in teroristični napadi na WTC in Pentagon desetletje kasneje so ustvarili politične razmere, v katerih je tovrstna neposredna državna podpora terorističnim skupinam postala praktično nemogoča, saj tveganje, ki bi ga s takšnim početjem nase prevzela posamezna država ne odtehta morebitnih koristi. Zaradi tega so bile sodobne teroristične skupine primorane v selitev svojih centrov za usposabljanje v t.i. »sive cone,« v katerih državne oblasti nočejo ali ne morejo učinkovito izvajati svoje avtoritete. Največja tovrstna območja so v zadnjem desetletju Somalija, Afganistan ter posamezni predeli Pakistana (Pešavar, Beludžistan in Severozahodno plemensko območje) in Sudana.

²⁵ Potem ko so nekatere izmed njih začele sodelovati s palestinskimi terorističnimi skupinami, so jim tovrstno podporo začele nuditi tudi nekatere bližnjevzhodne države, predvsem Sirija.

²⁶ Relativno velik delež teh prostovoljcev danes tvori operativna jedra nekaterih najučinkovitejših islamskih terorističnih skupin, med drugimi tudi *al-Qaide* ter egipčanskih *al-Jihad* in *al-Gama'at al-Islamiyya*.

Obseg in področja usposabljanja močno variirajo med posameznimi terorističnimi skupinami. Običajno je poudarek namenjen predvsem prenosu znanja na področju osnovnih taktičnih postopkov, rokovanja z različnimi tipi orožja in obveščevalnih dejavnosti, bolj sofisticirane teroristične skupine pa temu dodajajo še usposabljanje v izdelovanju improviziranih ubojnih sredstev, prikrivanju, protiobveščevalnih dejavnostih,²⁷ uporabi sodobnih komunikacijskih sredstev, metodah rekrutacije ipd. Zelo različno je tudi časovno obdobje, v katerem poteka usposabljanje, kar je razvidno predvsem iz razlik v dejanski kakovosti obvladovanja priučenih znanj med operativnimi člani posameznih skupin.

2.6 ŠTUDIJA PRIMEROV

2.6.1 Rdeče Brigade (Italija)

Skrajno levo politično usmerjena teroristična skupina Rdeče brigade je bila ustanovljena leta 1969, s svojim delovanjem v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja pa je močno zaznamovala italijansko politično dogajanje v tem obdobju. Ta skupina lahko z vidika njenega notranjega ustroja služi kot nazoren primer organizacijske strukture tradicionalno organiziranih terorističnih skupin.

Rdeče brigade so imele na vrhuncu svojega delovanja po ocenah italijanske policije okrog 400 aktivnih članov²⁸ ter 10.000 aktivnih in pasivnih podpornikov (<http://www.humboldt.edu/~go1/terrorism/unit3/redbrigades.html>). Na vrhu piramidne organizacijske strukture Rdečih brigad je bil t.i. izvršni komite, ki je predstavljal vojaško in politično vodstvo skupine. Funkcija izvršnega komiteja je bila usmerjanje in koordinacija delovanja podrejenih organizacijskih enot. Ob koncu 70. let so bile v vsakem večjem italijanskem mestu (Milano, Genova, Torino, Rim, Neapelj...) in nekaterih regijah (Beneška, Emilijanska...) oblikovane t.i. »avtonomne strelske kolone,« ki so bile razdeljene na 2 do 4 brigade. Vsako brigado sta sestavljali dve celici s 3 do 5 članov, komunikacija z nadrejeno brigado pa je potekala samo preko poveljnika celice (neposrednih stikov med celicami ni bilo). Vsak aretiran terorist je tako lahko izdal kvečjemu preostale člane svoje celice, ne pa tudi drugih članov skupine, ki so bili znani le poveljniku brigade. Na ta način je bilo

²⁷ Pri usposabljanju teroristov PIRA so tako npr. posebno pozornost posvečali seznanjanju z metodami policijskega zasliševanja (Adams in Morgan in Bambridge, 1988: 10).

²⁸ Stalni aktivni člani so za razliko od začasnih živeli ločeno od družbe, zaradi česar so sčasoma postali veliko bolj radikalni v svojih nazorih in dejanjih.

omogočeno konstantno delovanje skupine kljub ukrepom italijanskih varnostnih organov (Rimanelli, 1992: 147, 148).

Rdeče brigade so novo članstvo pridobivale iz zelo obsežne populacije, ki so jo sestavljali predvsem študenti in brezposelno mestno prebivalstvo, deloma pa tudi navadni kriminalci. Za rekrutacijo novih članov je bila običajno zadolžena mreža lokalnih podpornikov, ki jo je na območju svojega delovanja oblikovala vsaka posamezna celica. Usposabljanje je večinoma potekalo znotraj same celice, določen del članstva pa je dodatno znanje pridobil tudi v centrih za usposabljanje v Angoli, na Kubi in v Češkoslovaški (Whittaker, 2001: 212).

Teroristični napadi pripadnikov Rdečih brigad so bili v veliki večini omejeni na ozemlje Italije, kar pa ne pomeni, da ta skupina ni imela mednarodnih povezav. Sodelovanje z drugimi terorističnimi skupinami je potekalo predvsem na ravni nudenja pomoči tujim teroristom (skladiščenje orožja, zagotavljanje varnih zatočišč ipd.) pri njihovem izvajanju napadov na cilje v Italiji. Na tak način so Rdeče brigade sodelovale z nekaterimi evropskimi levičarskimi skupinami (RAF, *Action Direct...*) in palestinsko PLO. V zameno za tovrstno pomoč je PLO pripadnikom Rdečih brigad omogočala urjenje v palestinskih oporiščih na Bližnjem vzhodu oz. nudila pomoč tistim, ki so bili zaradi delovanja varnostnih organov prisiljeni zapustiti Italijo (Karmon, internet 2).

Zaton Rdečih brigad se je začel sredi 80. let, ko je italijanskim in francoskim varnostnim organom uspelo aretirati relativno veliko število pripadnikov te skupine, v zameno za informacije o drugih članih pa so jim oblasti ponudile zmanjšanje kazni. Ta poteza se je izkazala za izjemno učinkovito, saj so oblasti z dodatnimi aretacijami povzročile drastičen upad operativnih zmogljivosti Rdečih brigad. Tako naj bi imela ta skupina danes manj kot 50 aktivnih članov ob neznanem številu podpornikov (Combs in Slann, 2002: 172), kljub posameznim odmevnim napadom v zadnjih letih²⁹ pa še zdaleč ne dosega nekdanje stopnje učinkovitosti.

²⁹ Npr. umor višjega svetovalca italijanske vlade maja 1999 in profesorja Marca Biagija, ki je sodeloval z vlado pri pripravi zakonodaje s področja dela, marca 2002.

2.6.2 *Al-Jihad* (Egipt)

Al-Jihad (slov. Islamski džihad) je egipčanska teroristična skupina, ki se je pojavila konec 70. let prejšnjega stoletja z namenom destabiliziranja posvetne oblasti in oblikovanja islamske države v Egiptu. Na začetku svojega delovanja se je ta skupina osredotočila predvsem na napade na visoke državne uradnike znotraj Egipta (najbolj odmeven je bil atentat na predsednika Anwarja Sadata 6. oktobra 1981), po letu 1993 pa je izvajanje napadov prenesla v tujino.³⁰ V zadnjem desetletju *al-Jihad* svoje napade vedno pogosteje usmerja tudi proti ameriškim in izraelskim ciljem, kar je najverjetneje posledica intenzivnega sodelovanja z drugimi islamskimi terorističnimi skupinami.

Ocene o številu članov *al-Jihada* močno nihajo. Po podatkih, ki jih navajata Cindy Combs in Martin Slann (2002: 98), ima ta skupina nekaj tisoč aktivnih članov ob dodatnih nekaj tisoč podpornikih, nekateri drugi viri pa število aktivnih članov ocenjujejo na nekaj 100 (Patterns of Global Terrorism 2002, 2003: 111, internet). Teroristična skupina *al-Jihad* je razdeljena na dve frakciji, ki sta geografsko ločeni. Medtem ko izhodiščno območje za delovanje prve frakcije predstavlja področje Kaira in njegove okolice, je imela druga frakcija pod vodstvom Aymana al-Zawahirija³¹ do ameriškega vojaškega posredovanja konec leta 2001 svoja oporišča v Afganistanu. Mednarodna prisotnost *al-Jihada* pa ni omejena le na omenjeni državi, saj ima ta skupina aktivne in podporne celice še v Pakistanu, Sudanu, Libanonu, Jemnu, Veliki Britaniji in ZDA. Tako razvejana geografska prisotnost omogoča skupini zelo široko paleto potencialnih ciljev, kar *al-Jihad* s pridom izkorišča.³² Poleg tega je ta skupina zelo aktivna tudi na področju mrežnega povezovanja, saj je ena izmed ustanoviteljic t.i. Svetovne islamske fronte, ki jo vodi Osama bin Laden, poleg tega pa afganistanska frakcija *al-Jihada* sodi tudi med najpomembnejše članice *al-Qaide*, kateri naj bi se ta skupina priključila junija 2001 (Patterns of Global Terrorism 2002, 2003: 111, internet). Poleg podpore afganistanskih militantnih skupin naj bi po navedbah egiptovske vlade *al-Jihad* podpirala tudi Iran in Sudan.

³⁰ Poskusa atentata na egiptovskega notranjega ministra Hassana al-Alfija avgusta 1993 in premiera Atefa Sedkyja novembra istega leta sta bila zadnja napada te skupine na ozemlju Egipta.

³¹ Ayman al-Zawahiri naj bi imel po nekaterih podatkih v okviru hierarhične letvice *al-Qaide* najvišji položaj takoj za Osamo bin Ladnom.

³² Ta skupina je tako med drugim izvedla napad na egiptovsko veleposlaništvo v Islamabadu (Pakistan) in egiptovskega atašeja v Švici leta 1995, načrtovala napad na ameriške cilje v Tirani (Albanija) leta 1998 ter sodelovala pri bombnih napadih na ameriški veleposlaništvi v Dar-es-Salaamu (Tanzanija) in Nairobiju (Kenija) istega leta (Schweitzer, internet).

Rekrutacijsko bazo *al-Jihada* sestavljajo predvsem nekdanji prostovoljci egipčanskega rodu za boj proti sovjetskim silam v Afganistanu, brezposelno mestno prebivalstvo in študenti v Kairu, novačenje pa poteka tudi v izseljenskih skupnostih na Zahodu. Sistem novačenja v Egiptu običajno poteka preko mreže različnih izobraževalnih in socialnih aktivnosti (skupine za študij Korana, centri za distribucijo hrane in oblek revnemu prebivalstvu ipd.) (Graham, internet). Usposabljanje novih članov ta skupina izvaja predvsem v t.i. »sivih conah« na ozemlju nekaterih azijskih in afriških držav (Afganistan, Pakistan, Sudan itn.).

Z intenzivnim mrežnim povezovanjem z drugimi terorističnimi skupinami in geografsko zelo obširno disperzijo posameznih celic v mednarodnem prostoru se egipčanski *al-Jihad* uspešno in hitro prilagaja ukrepom državnih varnostnih organov in si hkrati zagotavlja izhodišče za konstantno in učinkovito izvajanje napadov tudi v prihodnosti.

3 FINANCIRANJE

Zagotavljanje finančnih sredstev in njihova učinkovita alokacija med posamezne elemente skupine je bistvenega pomena za delovanje terorističnih skupin, saj s to dejavnostjo le-te izpolnjujejo enega izmed najpomembnejših predpogojev za nemoteno izvajanje preostalih aktivnosti. Dejavnost financiranja na področju terorizma je neposredno povezana s stroški obstoja in delovanja terorističnih skupin, katerih obseg pa od primera do primera močno variira. Obseg stroškov je v večji meri odvisen predvsem od velikosti posamezne teroristične skupine, izbranega dometa njenega operativnega delovanja in stopnje sofisticiranosti napadov, ki jih ta skupina izvaja.

Področja, za katera teroristične skupine namenjajo zbrana sredstva, obsegajo življenjske stroške aktivnih članov ter njihove plače (to velja predvsem za teroristične skupine, katerih aktivno članstvo živi izolirano od okolice), nakup oz. najem objektov, ki služijo kot zatočišča, usposabljanje članov skupine, nakup orožja oz. sestavnih delov za njegovo improvizirano izdelavo in komunikacijskih sredstev, uporabo prevoznih sredstev na lokalnih in mednarodnih progah itn. Nekatere teroristične skupine poleg že navedenih stroškov plačujejo tudi denarna nadomestila družinam ranjenih in umrlih članov.³³

Zaradi predstavljene obsežnosti stroškov teroristične dejavnosti in omejenih lokalnih virov so številne, zlasti večje teroristične skupine, prisiljene finančna sredstva za svoje aktivnosti zbirati tudi izven območja svojega neposrednega operativnega delovanja, kar jim v sedanjosti olajšuje proces globalizacije na področju gospodarstva in finančnih tokov. Pri uporabi geografsko oddaljenih virov financiranja pa se pojavlja problem prikritega in hitrega prenosa zbranih sredstev nazaj na območje neposrednega delovanja teroristične skupine, zaradi česar so metode transakcije finančnih sredstev za skupine, ki uporabljajo navedene vire financiranja, prav tako pomembne kot zbiranje teh sredstev.

3.1 VIRI PRIDOBIVANJA FINANČNIH SREDSTEV

James Fraser je v okviru svoje delitve članstva terorističnih skupin na vodstvo, aktivne člane ter aktivne in pasivne podpornike, izvajanje dejavnosti, povezane s pridobivanjem finančnih sredstev, pripisal zadnjima dvema kategorijama (Fraser v Henderson, 2001: 17).

³³ To je značilno predvsem za nekatere palestinske teroristične skupine. Najvišje (enkratno) nadomestilo v teh primerih prejmejo družine samomorilskih napadalcev, kar lahko zaradi slabih ekonomskih razmer in visoke stopnje brezposelnosti na palestinskih ozemljih predstavlja dodatni motivacijski faktor za vstop v teroristično skupino.

Harry Henderson (2001: 17) ob tem ocenjuje, da je tovrstna ostra delitev članstva lahko zavajajoča, saj je večina terorističnih skupin relativno majhnih (imajo manj kot 50 članov), zaradi česar znotraj njih prihaja do prekrivanja vlog posameznih članov, kar velja tudi za področje pridobivanja finančnih sredstev.

Iz navedenega lahko sklepamo, da je v primeru večjih terorističnih skupin za zbiranje finančnih sredstev zadolžen predvsem kader podpornikov, pri čemer lahko te skupine, posebej za izvajanje tovrstne dejavnosti, oblikujejo specializirane celice.³⁴ Po drugi strani pa v manjših terorističnih skupinah zaradi pomanjkanja kadra dejavnosti, povezane s financiranjem, kot dodatno zadolžitev izvaja tudi aktivno članstvo skupine.

Finančna sredstva za svojo dejavnost teroristične skupine črpajo iz širokega spektra legalnih in nelegalnih virov, ki vključujejo državno podporo, legitimno poslovanje, donacije posameznikov, dobrodelno dejavnost, kriminal, pomoč drugih terorističnih skupin ipd. Največji preobrat je v zadnjem desetletju mogoče zaslediti na področju državne podpore, katere obseg po koncu hladne vojne drastično upada, zaradi česar so številne teroristične skupine ta vir primorane nadomestiti z drugimi, posledica tega trenda pa je tudi vse večja finančna samostojnost terorističnih skupin. Poleg tega je tudi na področju financiranja mogoče opaziti posledice v prejšnjem poglavju predstavljenega organizacijskega trenda disperzije, ki se odraža v vse večji finančni samozadostnosti posameznih celic znotraj nekaterih terorističnih skupin.

3.1.1 Državna podpora

Države, ki sponzorirajo delovanje terorističnih skupin, se za to odločajo iz različnih razlogov. Najpogosteje države sponzorke teroristične skupine uporabljajo kot orodje svoje zunanje politike,³⁵ saj lahko, kakor meni Cindy C. Combs (2003: 93), z relativno nizkimi stroški ob relativno majhnem tveganju odkritega spopada z močnejšim nasprotnikom dosežejo znatne zunanjepolitične koristi. Po drugi strani pa je lahko državna podpora terorizmu posledica izsiljevanja s strani terorističnih skupin, kar je še posebej značilno za številne bližnjevzhodne države.³⁶ Te države poskušajo s finančno podporo terorizmu preusmeriti delovanje radikalnih islamskih elementov v lastni družbi, ki bi lahko sprožili upor proti

³⁴ Tovrstne celice so npr. značilne za PIRA in nekatere lojalistične teroristične skupine na Severnem Irskem.

³⁵ Teroristične skupine lahko pri tem ohranijo popolno avtonomijo na področju odločanja in delovanja, običajno pa so podvržene vplivu države podpornice, ki lahko variira od šibkega vpliva do popolnega nadzora.

³⁶ Med te države sodijo npr. Saudova Arabija, Jordanija, Kuvajt, Združeni arabski emirati, Katar ipd.

vladajoči eliti, v zunanje cilje (boj proti sovjetski invaziji v Afganistanu v 80. letih prejšnjega stoletja, izraelski zasedbi palestinskih ozemelj, prisotnosti ZDA na arabskem polotoku...).

Med hladno vojno sta obe velesili namenjali relativno velike vsote v podporo terorizmu. Medtem ko je Sovjetska zveza s svojimi vzhodnoevropskimi satelitskimi državami podpirala predvsem levičarske teroristične skupine v Zahodni Evropi in nekatere bližnjevzhodne skupine, so bile finančne podpore ZDA, po drugi strani, deležne številne protikomunistične skupine v Latinski Ameriki. Posebno vlogo pri nadaljnjem razvoju terorizma pa je imela ameriška pomoč radikalnim islamskim skupinam, ki so se v Afganistanu bojevale proti komunistični oblasti in sovjetskim okupacijskim silam. Ta pomoč je v drugi polovici 80. let po nekaterih podatkih dosegala višino 500 milijonov USD letno (http://www.ict.org.il/inter_ter/orgdet.cfm?orgid=74), namenjena pa je bila usposabljanju in opremljanju prostovoljcev iz arabskih držav, ki danes tvorijo operativna jedra številnih islamskih terorističnih skupin od Filipinov do Tunizije.

Kljub obsežnosti pa so bile omenjene finančne investicije velesil v teroristično dejavnost bolj začasnega značaja v primerjavi z nekaterimi drugimi državami, ki so se v okviru doseganja svojih zunanjepolitičnih ciljev odločile za dolgoročno podporo terorizmu. Med hladno vojno so v tej skupini držav izstopali predvsem Iran, Sirija, Kuba in Libija. Morda najzanimivejši primer predstavlja prav slednja, saj je poleg rednih donacij nekaterim palestinskim terorističnim skupinam v višini skoraj 100 milijonov USD letno (Combs in Slann, 2002: 115), občasno finančno podpirala tudi širok spekter drugih skupin v Evropi, Južni Ameriki in Aziji.³⁷ Ob tem so bila za libijsko podporo terorizmu značilna tudi izplačila zelo visokih finančnih bonusov posameznim teroristom, vpletenim v spektakularnejše napade.³⁸

Po hladni vojni, še posebno pa po dogodkih 11. septembra 2001, se je stopnja tveganja, ki so mu izpostavljene države podpornice terorizma, močno zvišala, zaradi česar se je v zadnjem desetletju njihovo število drastično zmanjšalo. Iran je tako, za razliko od Libije, Sirije, Sudana, Kube in nekaterih drugih držav, ki so zaradi težnje po izboljšanju odnosov z Zahodom tovrstno dejavnost znatno zmanjšale ali celo ukinile, po podatkih zahodnih obveščevalnih služb ostal ena izmed redkih držav, ki ohranja politiko financiranja

³⁷ Libija je tako občasno podpirala evropske teroristične skupine PIRA, ETA, RAF in Rdeče brigade, Japonsko rdečo armado, filipinsko Nacionalno osvobodilno fronto Moro ter perujsko Revolucionarno gibanje Tupac Amaru (Combs in Slann, 2002: 115).

³⁸ Po podatkih izraelskih in zahodnih obveščevalnih služb naj bi bili tovrstnih donacij libijskega predsednika Moamerja Gadafiga med drugimi deležni tudi Carlos »Šakal« za vodenje uspešne ugrabitve ministrov OPEC-a na Dunaju leta 1975 in preživelih teroristi Črnega septembra, vpleteni v ugrabitvev in poboj izraelskih športnikov na Olimpijskih igrah v Munchnu leta 1972 (Combs in Slann, 2002: 33).

terorističnih skupin (v iranskem primeru predvsem Hezbolaha, Hamasa in Palestinskega islamskega džihada).

3.1.2 Zakonito poslovanje

V najbolj enostavni obliki se teroristične skupine v okviru zakonitega poslovanja financirajo preko plač, ki jih njihovi člani pridobivajo na osnovi svoje legalne zaposlitve. Tovrstno pridobivanje finančnih sredstev je značilno predvsem za nekatere manjše teroristične skupine in jim praviloma predstavlja le enega od virov financiranja. Eno redkih izjem, ki odstopajo od tega pravila, predstavlja grška Revolucionarna organizacija 17. november, za katero domnevajo, da se financira izključno na osnovi zakonitih prihodkov svojih članov.

Druga oblika dodatnega financiranja terorističnih skupin z zakonitim poslovanjem je prodaja propagandnega materiala ter izobraževalne in druge literature, ki je značilna predvsem za nekatere desničarske skupine v ZDA in Evropi (*The Covenant, the Sword and the Arm of the Lord, The Order, The Hammerskin Nation, WAR*³⁹ ipd.) ter teroristične skupine, povezane z okoljevarstveno problematiko (*Animal Liberation Front, Earth Liberation Front* ipd.). Tudi številne skrajne islamske skupine se dodatno financirajo na podoben način, običajno s prodajo avdio in video kaset s posnetki govorov pomembnejših verskih in političnih voditeljev.

Večje teroristične skupine se z zakonitim poslovanjem financirajo predvsem preko lastništva v različnih gospodarskih in finančnih ustanovah.⁴⁰ Tovrstno financiranje je običajno značilno za teroristične skupine, ki so v preteklosti iz drugih virov že akumulirale znatnejši kapital, s katerim se nato vključujejo v zakonite gospodarske in finančne tokove, kar jim poleg dobička prinaša tudi možnost pranja nelegalno pridobljenih sredstev. Nekatere palestinske teroristične skupine naj bi si tako preko obsežnih investicij v delnice, obveznice, nepremičninske holdinge in nekatere druge ustanove ustvarile premoženje, vredno nekaj milijard USD (Leader, 1998: 46). Posebno občutljivo področje pri tej obliki pridobivanja finančnih sredstev za teroristične skupine predstavlja zakrivanje identitete dejanskega lastnika podjetja, s čimer se zavarujejo pred ukrepi državnih varnostnih organov.

Zanimiv je primer japonskega kulta *Aum Shinrikyo*, katerega člani so marca leta 1995 izvedli napad s strupenim plinom sarinom na tokijsko podzemno železnico. Poleg donacij

³⁹ *White Aryan Resistance*.

⁴⁰ Takšne skupine so npr. *al-Qaida*, PIRA, ETA in Hamas.

članov je bilo zakonito poslovanje glavni vir financiranja tega kulta. *Aum Shinrikyo* je imel tako v lasti računalniško podjetje s trgovinami po celi državi in razvito mrežo prodaje računalniške in programske opreme po internetu,⁴¹ ki je bilo paradni konj poslovanja kulta. Poleg tega so znaten dobiček prinašala tudi številna trgovska podjetja, restavracije, centri za duhovne vaje, fitnes centri in celo zdravstvena klinika v lasti kulta. Široko razvejano zakonito poslovanje pa *Aum Shinrikyo* ni služilo le za ustvarjanje dobička, ampak tudi za pridobivanje nekaterih snovi, povezanih s projekti proizvodnje kemičnega in biološkega orožja, ki jih zaradi strogih varnostnih predpisov ne bi bilo mogoče dobiti v prosti prodaji.

3.1.3 Donacije posameznikov in dobrodelna dejavnost

Z upadanjem državne podpore postaja kot vir financiranja terorističnih skupin vse pomembnejša javna podpora, še posebno za skupine, delujoče v okolici, ki je v večji meri naklonjena njihovim ciljem (Severna Irska, palestinska zasedena ozemlja ipd.). Tehnološki razvoj na področju elektronskih medijev, še posebej interneta, je sodobnim terorističnim skupinam, ki se financirajo tudi preko donacij, omogočil promocijo v geografsko mnogo obsežnejšem okolju, kot je bilo to mogoče pred desetletjem. Dodaten element procesa globalizacije, ki je prav tako vplival na ta vir financiranja terorističnih skupin, so obsežni migracijski tokovi ekonomsko motiviranih beguncev iz držav tretjega sveta, ki so na Zahodu ustvarili relativno velike izseljenske skupnosti. Le-te mnogim skupinam predstavljajo osnovno ciljno skupino za zbiranje donacij v podporo svojemu delovanju.

Redkejša oblika financiranja preko donacij so prispevki premožnih podpornikov terorizma. V zadnjih letih med temi medijsko najbolj izstopa primer multimilijonarja saudskega rodu, Osame bin Ladna, ki pa pri tej dejavnosti še zdaleč ni osamljen.⁴² Donacije premožnih posameznikov so lahko prostovoljne (na osnovi podpore ciljem skupine ali lastnih koristi, ki jih prinaša njeno delovanje) ali prisilne (kot posledica izsiljevanja s strani pripadnikov skupine).

Bolj razširjeno je zbiranje prostovoljnih prispevkov preko številnih podpornih organizacij, ki jih, soočene z zmanjšanjem finančnih sredstev iz državnih virov, prav s tem namenom ustanavljajo nekatere sodobne teroristične skupine. Eno prvih tovrstnih organizacij,

⁴¹ Po nekaterih ocenah naj bi vrednost tega podjetja dosegala višino milijarde USD (Combs, 2003: 273), vendar je ta številka najverjetneje pretirana glede na to, da se ocene celotnega premoženja, s katerimi naj bi *Aum Shinrikyo* razpolagal na višku svojega delovanja leta 1995, gibljejo med 240 milijoni in 1,2 milijarde USD (<http://www.dotco.com/t3/Aum/Protect.html>)

⁴² Poleg številnih poslovnežev v bližnjevzhodnih državah in v izseljenskih skupnostih na Zahodu naj bi nekatere islamistične teroristične skupine podpirali celo posamezni člani saudske kraljeve družine (Leader, 1998: 42).

imenovano Irska severna pomoč,⁴³ je že leta 1969 v New Yorku, z namenom zbiranja sredstev za svoje delovanje med somišljeniki v ZDA, ustanovila PIRA. Danes se na tak način financirajo številne teroristične skupine, med njimi PIRA, alžirska GIA, Hamas,⁴⁴ Hezbollah, Palestinski islamski džihad, kašmirska *Harakat ul-Mujahideen* in druge. Zbiranje donacij pa ni omejeno le na diasporo na Zahodu, saj teroristične skupine pogosto zbirajo prostovoljne in prisilne prispevke tudi na območju svojega neposrednega delovanja, običajno v obliki nekakšnih »revolucionarnih davkov.« Ti so značilni predvsem za nekatera območja v Latinski Ameriki in Aziji, v Evropi pa je po takšnem načinu zbiranja finančnih sredstev znana baskovska ETA.

Med islamskimi terorističnimi skupinami je razširjeno tudi financiranje preko različnih dobrodelnih organizacij, saj ima tovrstna dejavnost v muslimanski religiji zelo velik pomen. Teroristom gre na roko tudi močno otežen nadzor državnih služb nad delovanjem dobrodelnih organizacij zaradi povsem političnih razlogov, saj je večina finančnih sredstev, ki jih le-te zberejo, dejansko namenjena družbeno koristnim socialnim programom, le manjši delež pa je preusmerjen v podporo terorističnim aktivnostim. To je tudi eden od razlogov za neuspešne revizije poslovanja treh največjih palestinskih dobrodelnih organizacij, za katere domnevajo, da so vpletene v financiranje terorističnih skupin, in sicer *Interpal (The Palestine Relief and Development Fund)* v Veliki Britaniji, *Holy Land Foundation* v ZDA in *al-Aqsa Foundation* v Nemčiji (Shahar, internet).⁴⁵

Po nekaterih ocenah naj bi bile za financiranje terorističnih skupin najpomembnejše naslednje tri islamske dobrodelne organizacije: kuvajtska *Islamic Relief Organization* ter saudski *Muslim World League* in *International Islamic Relief Organization*. Slednja naj bi v obdobju med 1987 in 1995 zbrala okrog 418 milijonov USD, od katerih je bilo 140 milijonov (33,3%) namenjenih za »posebne projekte.« Ravno iz tega proračuna naj bi se financirale tudi nekatere teroristične skupine (Paz, internet).

V nekaterih primerih je financiranje terorističnih skupin preko delovanja dobrodelnih organizacij posredno povezano z državno podporo terorizmu. Tako npr. Saudova Arabija preko ministrstva za versko dejavnost letno namenja več kot 10 milijard USD različnim islamskim organizacijam, določen delež teh sredstev pa konča tudi na računih terorističnih skupin.

⁴³ angl. *Irish northern aid*, bolj znana kot NORAID.

⁴⁴ Hamas naj bi na tak način letno zbral okrog 2 milijona USD v Veliki Britaniji in 20 milijonov USD v ZDA (Roule, 2002: 18).

⁴⁵ Gre za tri izmed štirih največjih palestinskih dobrodelnih organizacij, ki jih je izraelska obveščevalna služba obtožila zbiranja sredstev za palestinske teroristične skupine, med njimi tudi Hamas in Palestinski islamski džihad (četrti je *Comite Bienfaisance et solidarite avec la Palestine* v Franciji).

Dobrodelne organizacije pa terorističnim skupinam ne služijo le za pridobivanje finančnih sredstev, ampak tudi kot krinka njihovim pripadnikom. Člani nekaterih terorističnih skupin se pogosto predstavljajo kot uslužbenci teh organizacij z namenom zavajanja pripadnikov državnih varnostnih organov ob prehodih meje, bivanju v tujini ipd.⁴⁶

3.1.4 Kriminalna dejavnost

Pri zagotavljanju finančnih sredstev se teroristične skupine pogosto zatekajo tudi k nelegalni dejavnosti. To je v večji meri značilno za manjše teroristične skupine, ki na tak način običajno pridobivajo večji delež celotnega obsega sredstev za svoje delovanje kot velike skupine. Kriminalna dejavnost je posebno občutljivo področje za teroristične skupine, ki so v večji meri odvisne od podpore okolice, saj ima lahko vpletenost v takšna dejanja zanje kontraproduktivne posledice. Financiranje preko kriminala lahko teroristične skupine izvajajo samostojno ali pa ob sodelovanju s kriminalnimi združbami,⁴⁷ v vsakem primeru pa tovrstna dejavnost povečuje tveganje odkritja skupine s strani državnih varnostnih organov.

V 70. in 80. letih prejšnjega stoletja so se na področju kriminala teroristične skupine financirale predvsem z bančnimi ropi in ugrabitvami izpostavljenih posameznikov iz gospodarskega in političnega življenja. Takšne kriminalne metode so uporabljale tako levičarske skupine v Evropi in Latinski Ameriki (RAF, Rdeče brigade, urugvajski *Tupamaros*, perujski *Sendero Luminoso*...), desničarske skupine v ZDA (*The Covenant, the Sword and the Arm of the Lord, The Order*...) kakor tudi nekatere nacionalno usmerjene skupine (PIRA, lojalistične skupine na Severnem Irskem, ETA...)⁴⁸ Ugrabitve še vedno predstavljajo donosen vir zaslužka nekaterim terorističnim skupinam, predvsem v Kolumbiji, kjer naj bi bili glavni levičarski skupini FARC in ELN v letu 1997 odgovorni za približno 1800 ugrabitev, z odkupninami pa naj bi pridobili med 75 in 120 milijonov USD (Leader, 1998: 44). Islamske teroristične skupine, z izjemo filipinske *Abu Sayyaf* (ta je bila v zadnjih letih odgovorna za številne ugrabitve tujih turistov) in nekaterih manjših skupin, se, po drugi strani, iz verskih razlogov le redko poslužujejo tovrstnih kriminalnih metod pri zbiranju finančnih sredstev.

⁴⁶ Voditelj vzhodnoafriške celice *al-Qaide*, ki je izvedla napad na ameriški veleposlaništvi v Nairobiju in Dar-es-Salaamu 7. avgusta 1998, Wadih El Hage, se je tako ob prihodu v Kenijo in v času bivanja v tej državi predstavljal kot uslužbenec dobrodelne organizacije *Help Africa People* (Reeve, 1999: 198, 199).

⁴⁷ Sodelovanje med terorističnimi skupinami in kriminalnimi združbami danes poteka predvsem na področju tihotapljenja različnega blaga in trgovine z mamili.

⁴⁸ O donosnosti bančnih ropov pričata podatka o tovrstnem dobičku *The Covenant, the Sword and the Arm of the Lord* in RAF. Prva skupina je z bančnimi ropi v 80. letih pridobila približno 5 milijonov USD (Hamm, 1998: 78), slednja pa v obdobju 1970-78 okrog 5,4 milijona takratnih nemških mark (Whittaker, 2001: 191).

V 90. letih se je močno razširil seznam nelegalnih metod, s katerimi teroristične skupine financirajo svoje aktivnosti. Relativno redek vir finančnih sredstev predstavljata izsiljevanje in oderuštvo. S pobiranjem t.i. »varščine« od posameznikov in podjetij sta svoje premoženje v največji meri povečevali ETA in PIRA. Na Severnem Irskem je zelo razširjeno tudi posojanje denarja z oderuškimi obrestmi. Katoliške in lojalistične severnoirske teroristične skupine to dejavnost izrabljajo tudi za izvajanje drugih podpornih dejavnosti. Tako npr. dolžnike, ki do dogovorjenega roka niso sposobni vrniti dolga, prisilijo v shranjevanje oborožitve, kurirske naloge ipd.

Pogostejši način pridobivanja sredstev predstavljajo goljufije (te so značilne predvsem za nekatere evropske in severnoameriške skupine, običajno pa gre za goljufije na področju zavarovalništva in davčne politike) in ponarejanje. Pri ponarejanju in tihotapljenju tržnih izdelkov (CD-ji, DVD-ji, tekstilni izdelki, računalniška programska oprema...) se teroristične skupine običajno financirajo preko »obdavčenja« posameznikov in kriminalnih združb, ki se na območju njihovega neposrednega delovanja ukvarjajo s tovrstno dejavnostjo. Prisotnost terorističnih skupin na tržišču ponaredkov je mogoče zaslediti predvsem na Severnem Irskem in v Jugovzhodni Aziji. Le redke teroristične skupine se, po drugi strani, ukvarjajo s ponarejanjem kreditnih kartic, denarja, čekov in drugih vrednostnih papirjev. To je značilno predvsem za desničarske skupine v ZDA (*Posse Comitatus, Montana Freeman, The Order...*) in nekatere islamske skupine (npr. Hezbollah na nekaterih območjih, ki jih nadzoruje v Libanonu⁴⁹).

Najbolj dobičkonosna nelegalna dejavnost, pri kateri sodelujejo nekatere teroristične skupine, je vsekakor trgovina z mamili. Po nekaterih ocenah znaša letni promet svetovne trgovine z mamili okrog 500 milijard USD (Galeotti, 2000: 10), kar pomeni, da prinaša znatne dobičke vsem vpletenim akterjem. Sodelovanje terorističnih skupin pri tej dejavnosti je mogoče zaslediti predvsem v štirih svetovnih regijah: Jugovzhodni in Srednji Aziji, na Bližnjem vzhodu in v Latinski Ameriki. S stališča financiranja terorizma sta najbolj pomembni območji Srednje Azije⁵⁰ in Latinske Amerike. Način sodelovanja med terorističnimi skupinami in kriminalnimi združbami pri trgovini z mamili morda najbolj nazorno prikazuje primer kolumbijske skupine FARC. Ta skupina s svojimi dobro oboroženimi in usposobljenimi pripadniki kolumbijskim kartelom zagotavlja zaščito pred

⁴⁹ Služba kongresa ZDA, zadolžena za spremljanje terorizma in nekonvencionalnega vojskovanja, je Hezbollah obtožila, da je leta 1994 v ZDA spravljal v obtok ponarejene bankovce za 100 USD (Leader, 1998: 45).

⁵⁰ Afganistan s svojim 75-odstotnim deležem svetovne proizvodnje opija (Lazanski, 2001: 307) kljub padcu talibanskega režima in mednarodni vojaški prisotnosti v državi številnim radikalnim islamskim skupinam še vedno predstavlja pomemben vir pridobivanja finančnih sredstev.

ukrepi vladnih organov (varovanje nasadov koke in transportnih poti) in disciplino pridelovalcev, slednjim pa zaščito pred samovoljo kriminalcev. V zameno dobi FARC delež dobička od trgovine s kokainom. Kolumbijski karteli letno zaslužijo med 3 in 5 milijard USD, delež FARC pa znaša približno 600 milijonov USD (Leader in Wienczek, 2000: 50). Tolikšne prihodke bi si omenjena skupina težko zagotovila z uporabo drugih naštetih virov financiranja, če izvzamemo državno pomoč. Na podoben način si visoke prihodke za svoje delovanje preko trgovine z mamili zagotavljajo tudi nekatere druge azijske, latinskoameriške in bližnjevzhodne skupine.

Sodelovanje med terorističnimi skupinami in kriminalnimi združbami obema stranema prinaša številne koristi. Teroristom se tako odpirajo predvsem novi viri pridobivanja finančnih sredstev in metode pranja denarja, kriminalne združbe pa po drugi strani dobijo dodatno zaščito ter dostop do oborožitve in možnosti usposabljanja.

3.1.5 Sodelovanje med terorističnimi skupinami

V skladu z v prejšnjem poglavju predstavljenim trendom mrežnega povezovanja med terorističnimi skupinami poteka tudi finančno sodelovanje med njimi. Finančna pomoč, ki jo nekatere skupine namenjajo drugim, je lahko po eni strani posledica njihove ideološke sorodnosti ali pa nadomestilo za izvajanje napadov v njihovem interesu. Tovrstno sodelovanje med terorističnimi skupinami je kljub razmahu v zadnjem desetletju obstajalo že v obdobju hladne vojne.

Eden prvih primerov medsebojnega financiranja terorističnih skupin je bila občasna pomoč nekaterih palestinskih skupin (predvsem Ljudske fronte za osvoboditev Palestine) Japonski rdeči armadi in nekaterim evropskim levičarskim skupinam (Rdeče brigade, RAF...) v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja v zameno za izvajanje napadov na ameriške in izraelske cilje (Richardson, 2000: 217).

Danes je medsebojno financiranje terorističnih skupin najbolj razširjeno med radikalnimi islamskimi skupinami, še posebno med tistimi, ki sodelujejo pod okriljem *al-Qaide*. Tako npr. za filipinsko skupino *Abu Sayyaf* domnevajo, da določen del sredstev, ki jih večinoma pridobi z nelegalnimi dejavnostmi (ugrabitve, izsiljevanje...) preusmerja drugim islamskim skupinam v regiji (Joyce, 2002: 24). Prav tako je takšna oblika financiranja razširjena tudi med desničarskimi skupinami v ZDA, ki so organizirane v skladu s t.i. strategijo »odpora brez vodstva.«

3.2 FINANČNE TRANSAKCIJE

Finančne transakcije so pomembne predvsem za večje teroristične skupine, ki izvajajo napade na globalni ravni oz. na tej ravni izvajajo dejavnost zbiranja finančnih sredstev, kot so npr. *al-Qaida*, Hezbolah, Hamas, PIRA in GIA. Za ustrezno alokacijo finančnih sredstev z namenom omogočanja učinkovitega izvajanja geografsko tako razvejanih dejavnosti te skupine potrebujejo ustrezne mehanizme njihovega prenosa. Posebno pozornost morajo pri tem namenjati zakrivanju izvora oz. namena porabe finančnih sredstev, s čimer se izogibajo možnosti zaplembe teh sredstev s strani državnih varnostnih organov.

Načine prenosa finančnih sredstev, ki jih uporabljajo sodobne teroristične skupine, lahko v grobem razdelimo na registrirane in neregistrirane finančne transakcije. Bistvena razlika med tema skupinama transakcij je obstoj fizičnih dokazov, ki bi preiskovalce lahko vodili k izvoru oz. namenu porabe prenesenih sredstev. Teroristične skupine, za katere je značilna višja stopnja prilagodljivosti na ukrepe državnih varnostnih organov, običajno hkrati uporabljajo več oblik finančnih transakcij in s tem še dodatno ovirajo potek morebitne preiskave.

V okviru financiranja terorističnih skupin je pomembno tudi zakrivanje izvora nelegalno pridobljenih finančnih sredstev (gre za t.i. proces pranja denarja) zaradi omogočanja njihovega nadaljnjega vlaganja na področju zakonitega poslovanja.

3.2.1 Registrirane finančne transakcije

Številne teroristične skupine za prenos finančnih sredstev uporabljajo legitimno bančno poslovanje. Zaradi relativno strogih nadzornih ukrepov morajo biti skupine, vpletene v teroristično dejavnost, pri tej obliki finančnih transakcij še posebej previdne pri zakrivanju izvora in namena porabe sredstev, ki jih nameravajo prenesti. Finančne transakcije, preko katerih se financirajo teroristične skupine, potekajo v dveh smereh. Za tiste skupine, ki so pri izvajanju napadov omejene na ozemlje posamične države, je pomemben predvsem prenos sredstev, zbranih v tujini, na območje njihovega operativnega delovanja. Po drugi strani je za teroristične skupine, ki izvajajo napade na mednarodni ravni, pomemben tudi prenos finančnih sredstev njihovim celicam v tujini.

Omejevanje bančnega poslovanja posameznim terorističnim skupinam je v veliki meri odvisno tudi od politične (ne)naklonjenosti delovanju teh skupin s strani posamičnih držav, zaradi česar lahko npr. večina palestinskih skupin bolj ali manj neovirano opravlja finančne

transakcije v arabskih državah. Na Zahodu in (zaradi političnih pritiskov) tudi v številnih drugih državah pa se je nadzor nad tovrstno dejavnostjo terorističnih skupin v zadnjem desetletju močno poostiril, še zlasti po terorističnih napadih 11. septembra 2001. Posamezne skupine so se kljub temu uspešno prilagodile na nove razmere z nekaterimi varovalnimi mehanizmi, ki med drugim vključujejo prenos finančnih sredstev preko računov različnih dobrodelnih organizacij, nakazila preko računov podjetij v njihovi lasti, posreden prenos sredstev z uporabo računov v t.i. off-shore bankah, s čimer se zakrijejo podatki o njihovem izvoru, prenosi nižjih vsot preko računov simpatizerjev, ki ne vzbujajo suma varnostnih organov ipd.

Največjo pozornost različne nadzorne službe namenjajo odkrivanju finančnih transakcij, s katerimi v mednarodno okolje usmerjene teroristične skupine financirajo svoje celice, ki v posameznih državah pripravljajo napade. Povečevanje števila mednarodnih terorističnih napadov v zadnjih letih priča o tem, da so se skupine, ki jih izvajajo, tudi na tem področju uspešno prilagodile. Odkritju tovrstnih transakcij se teroristične skupine izogibajo na več načinov. Najpogosteje celoten znesek, ki ga nameravajo prenesti, razdelijo na več manjših zneskov, ki jih nakažejo na večje število računov tako, da je vsaka transakcija nižja od meje, nad katero je potrebno dokazovati izvor denarja oz. jo je banka dolžna prijaviti nadzornim službam (ta mejna vrednost variira od države do države, v ZDA npr. znaša 10.000 USD). Izvor finančnih sredstev se običajno še dodatno zakrije s tem, da se le-ta prenesejo preko računov posameznih dobrodelnih organizacij oz. podjetij.⁵¹

Kljub vsem naštetim ukrepom, ki jih teroristične skupine izvajajo z namenom zavajanja nadzornih služb, ostaja za te skupine pglavitna pomanjkljivost finančnih transakcij v okviru formalnih bančnih sistemov obstoj fizičnih sledi (v papirni in elektronski obliki), ki preiskovalcem omogoča tudi naknadno odkrivanje računov, preko katerih je potekal prenos sredstev, namenjenih financiranju terorističnih skupin oz. identificiranje vira financiranja posameznega napada.

3.2.2 Neregistrirane finančne transakcije

Za razliko od registriranih je za to obliko finančnih transakcij značilno, da potekajo mimo konvencionalnih finančnih tokov in zaradi tega za seboj puščajo izredno malo ali celo

⁵¹ Zacarias Moussaoui, ki ga ameriške oblasti obtožujejo sodelovanja pri načrtovanju terorističnih napadov 11. septembra 2001, je pred aretacijo prejemal 2.500 USD mesečno kot »marketinški svetovalec« nekega malezijskega računalniškega podjetja, katerega direktor je kasneje zanikal svojo vpletenost v prenose denarja (Joyce, 2002: 23).

nobenh sledi, ki bi v primeru morebitne preiskave lahko koristile preiskovalcem. Teroristične skupine za prenos finančnih sredstev običajno uporabljajo tri oblike tovrstnih transakcij, in sicer kurirje, tihotapske poti in tradicionalne bančne sisteme, ki v nekaterih regijah sveta delujejo že več stoletij.

Uporaba kurirjev za prenos finančnih sredstev iz države v državo je najbolj razširjena oblika neregistriranih finančnih transakcij, ki je značilna tako za majhne kakor tudi za velike teroristične skupine. Gre za posameznike, ki pri potovanju čez mejo prenašajo (običajno v svoji prtljagi) vsote gotovine, ki so višje od dovoljenih. Azijske, afriške in bližnjevzhodne teroristične skupine za izvajanje teh nalog običajno uporabljajo pogodbene delavce v tujini in pripadnike izseljenskih skupnosti na Zahodu, ki zaradi družinskih in poslovnih razlogov pogosto potujejo na relaciji med matično državo in Evropo oz. Severno Ameriko. V smeri matične države tako potujejo sredstva, zbrana za financiranje delovanja teroristične skupine,⁵² v obratni smeri pa morebitna sredstva, ki jih le-ta namenja svojim operativcem v tujini za izvajanje napadov. Nekatere islamske teroristične skupine za prenos finančnih sredstev preko kurirjev izrabljajo tudi obdobje hadža, vsakoletnega muslimanskega romanja v sveti mesti Meko in Medino, ko je zaradi velikega števila romarjev mejna kontrola v številnih bližnjevzhodnih državah bistveno manj rigorozna kot običajno. Glavni pomanjkljivosti finančnih transakcij z uporabo kurirjev sta omejenost sredstev, ki jih le-ti lahko prenašajo, in relativno visoka stopnja tveganja odkritja in zaplembe teh sredstev s strani varnostnih organov.

Prvo pomanjkljivost teroristične skupine običajno odpravljajo z uporabo druge navedene oblike neregistriranih finančnih transakcij, s tihotapljenjem denarja preko meje. Ta oblika transakcij je namenjena prenosu večjih količin finančnih sredstev, poteka pa po ustaljenih tihotapskih poteh, ki jih večinoma uporabljajo kriminalne združbe, predvsem trgovci z mamili in orožjem ter vodiči ilegalnih prebežnikov.

Drugo pomanjkljivost nekatere teroristične skupine rešujejo z uporabo tradicionalnih bančnih sistemov, ki v različnih pojavnih oblikah delujejo v Aziji, na Bližnjem vzhodu in v Severni Afriki. Eden izmed tovrstnih sistemov je tudi t.i. havala. Havala temelji na zaupanju med posredniki, ki vodijo izpostave tega sistema v številnih državah Bližnjega vzhoda in na Zahodu. Poslovanje je zelo poenostavljeno in poteka tako, da posameznik, ki želi prenesti finančna sredstva v drugo državo, pri najbližjemu posredniku ta sredstva deponira, nakar le-ta

⁵² V dveh ločenih primerih leta 1990 in 1992 so tako izraelski varnostni organi ob prihodu na letališče v Izraelu prestregli dva Hamasova kurirja, ki sta v svoji prtljagi prenašala gotovino v višini 100 tisoč USD, namenjeno financiranju teroristične dejavnosti te skupine (Paz, internet).

o pologu obvesti (preko telefona, faksa...) drugega posrednika v ustrezni državi. Prejemnik lahko zatem dvigne deponirano vsoto v gotovini pri posredniku v svoji državi, ponavadi na osnovi dogovorjenega gesla. Pri tej obliki finančnih transakcij denar v fizični obliki nikoli ne potuje čez mejo, posrednika pa medsebojne dolgove običajno poravnata z zlatom, dragimi kamni, različnimi investicijami ipd. Ta sistem ima za teroristične skupine nekatere bistvene prednosti pred drugimi oblikami finančnih transakcij:

- poteka mimo konvencionalnih finančnih tokov in za seboj ne pušča nikakršnih papirnatih ali elektronskih sledi (letnih poročil, potrdil...);
- prenos je v številnih primerih hitrejši kot pri bančnem poslovanju;
- provizije so manjše kot pri bančnem poslovanju, pogosto celo zanemarljivo majhne;
- za prenos ni potrebno izstaviti osebnih dokumentov ne pošiljatelju ne prejemniku.

To obliko finančnih transakcij običajno uporabljajo pogodbeni delavci v tujini za pošiljanje deleža prihodka svojim družinam,⁵³ pogosto pa se je poslužujejo tudi kriminalne združbe, vpletene v trgovino z mamili in orožjem.

3.2.3 Pranje denarja

Pranje denarja je proces, preko katerega poskušajo teroristične skupine z uporabo različnih finančnih mehanizmov zakriti izvor pridobljenih finančnih sredstev in omogočiti njihovo vlaganje v legitimno poslovanje. Ta proces še posebej pogosto uporabljajo tiste teroristične skupine, ki večji del finančnih sredstev za svoje delovanje pridobijo preko nelegalnih dejavnosti (trgovina z mamili, ropi, ugrabitve...).

Proces pranja denarja v večini primerov poteka preko bančnega poslovanja z uporabo številnih hitrih transakcij med različnimi računi, s čimer se izgubijo sledi za izvorom denarja. Za to dejavnost so zaradi pomanjkanja nadzora najbolj primerne t.i. off-shore banke in podjetja v davčnih oazah, katerih večina se nahaja na azijsko-pacifiškem območju.⁵⁴ Druge metode vključujejo še poslovanje preko podjetij, povezanih s terorističnimi skupinami,⁵⁵

⁵³ Tako se npr. tovrstna somalska havalna organizacija imenuje *al Barakaat* in ima izpostave v številnih mestih na Zahodu, namenjena pa je predvsem somalskim izseljencem v Evropi in Severni Ameriki, ki preko nje finančno podpirajo svoje v domovini (Combs, 2003: 100).

⁵⁴ Tovrstnih davčnih oaz, v katerih za odpiranje bančnih računov in ustanavljanje podjetij ni potrebno predložiti dokazil o izvoru denarja, je danes na svetu še okrog 60 (Shahar, internet), med njimi Andora, Sejšeli in Zahodna Samoa, zaradi političnih pritiskov Zahoda pa se njihovo število vztrajno zmanjšuje.

⁵⁵ Za pranje denarja so najprimernejša podjetja, pri poslovanju katerih je mogoče ob minimalnem tveganju poverjati podatke o dejanskem pretoku sredstev in strank (igralnice, restavracije...).

izkoriščanje delovanja dobrodelnih organizacij, ponarejanje uvoznih in izvoznih dokumentov ipd.

Teroristične skupine predstavljajo relativno majhen delež med vsemi udeleženci v globalnem procesu pranja denarja (korumpirani državni uslužbenci, kriminalne združbe, poslovneži, ki se izogibajo plačilu davkov ipd.), ki naj bi po nekaterih ocenah dosegal letno vrednost 500 milijard USD (Galeotti, 2000: 50). Obsežnost tega procesa znatno omejuje delo nadzornih služb pri odkrivanju finančnih transakcij, preko katerih se financirajo teroristične skupine. S tem se strinja tudi Vladimir P. Salov, ki meni, da je obstoječi sistem finančne kontrole tako na nacionalni kakor tudi na mednarodni ravni bolj usmerjen v dejavnosti, povezane z blokiranjem pranja denarja, kakor pa v specifične naloge odkrivanja in blokiranja finančnih transakcij, ki se uporabljajo za teroristične aktivnosti, zaradi česar je ta sistem po njegovem mnenju neustrezen za spopadanje z novimi nalogami (Salov, internet).

3.3 ŠTUDIJA PRIMEROV

3.3.1 *Al-Qaida*

Teroristična skupina *al-Qaida* se je razvila iz oboroženega odpora proti sovjetski okupaciji Afganistana. To skupino na vseh organizacijskih nivojih sestavljajo predvsem nekdanji prostovoljci iz arabskih in drugih držav, ki so se priključili afganistanskim upornikom v 80. letih. Osnovni cilj *al-Qaide* je zamenjava korumpiranih oblastniških elit v številnih muslimanskih državah z vladavino radikalnega islama in oblikovanje enotne muslimanske države. Glavno oviro na poti do tega cilja, po mnenju pripadnikov skupine, poleg sedanjih vladajočih muslimanskih elit predstavljata tuja (predvsem ameriška) vojaška prisotnost v regiji in Izrael, zaradi česar je delovanje skupine izrazito usmerjeno v mednarodno okolje.

V primerjavi s preostalimi sodobnimi terorističnimi skupinami ima *al-Qaida* enega najučinkovitejših sistemov financiranja, saj uporablja izjemno širok spekter virov, preko katerih si zagotavlja sredstva za svoje delovanje, in načinov njihovega zakritega prenosa na geografsko zelo obsežnem območju. Odkrita državna pomoč je imela večji pomen predvsem v procesu ustanavljanja *al-Qaide*, saj je ta skoraj zagotovo potekal tudi ob pomoči izdatnih sredstev, ki so jih arabske države in ZDA zelo radodarno namenjale skrajnim islamskim elementom, vključenim v protisovjetski odpor v Afganistanu. Danes je državna pomoč tej teroristični skupini bistveno skromnejša in običajno skupaj s prispevki širšega kroga

podpornikov poteka prikrito preko delovanja različnih islamskih dobrodelnih organizacij,⁵⁶ kakršna je npr. že omenjena saudska organizacija *International Islamic Relief Organization*. Pomemben vir financiranja *al-Qaide* predstavljajo tudi donacije premožnih podpornikov, od katerih medijsko najbolj izstopa eden od voditeljev skupine, Osama bin Laden.

Posebno pozornost si zasluži predvsem financiranje *al-Qaide* preko zakonitega poslovanja. Največ znanih podatkov o tem viru financiranja skupine se nanaša na obdobje njenega delovanja v Sudanu (med aprilom 1994 in majem 1996). Investicije v tej državi so obsegale deleže v banki (*al-Shamal Islamic Bank*), holdingih (*Wadi al-Aqiq* in *Taba Investment*⁵⁷), gradbenih, transportnih in drugih podjetjih (*al-Hijra for Constructions and Development*, *Qudarat Transport*, *Gum Arabic Company Limited...*) (Reeve, 1999: 178, 179), poleg tega pa so pripadniki *al-Qaide* v Sudanu odprli tudi nekaj svojih podjetij (uvozno-izvozno podjetje *Ladin International Company*, flota ribiških ladij...) (Smith, internet). V istem obdobju je bila *al-Qaida* s svojo poslovno mrežo prisotna tudi v Jemnu (založništvo, proizvodnja keramike, uvozno-izvozna podjetja...), Keniji (ribolov), Tadžikistanu (kmetijski holding), Zairu (trgovina z diamanti), Nizozemski, Luksemburgu (holdingi), Švici, Somaliji, Maleziji, Singapuru... (Reeve, 1999: 180, 198, 207 in Shahar, internet in <http://www.fas.org/irp/world/para/ladin.htm>). Številna podjetja so bolj kot ustvarjanju dobička služila kot krinka za druge dejavnosti skupine (tihotapljenje orožja, pranje denarja, prevoze operativcev ipd.), kljub temu pa je široko razvejana poslovna mreža *al-Qaide* finančno znatno pripomogla k njeni zmožnosti izvajanja spektakularnih napadov na mednarodni ravni.

Po selitvi vodstva *al-Qaide* v Afganistan leta 1996 se je začelo tudi sodelovanje te skupine pri trgovini z mamili. Na ozemlju Afganistana, kjer naj bi po nekaterih podatkih potekalo okrog 75% svetovne proizvodnje opija (Lazanski, 2001: 307), prinaša trgovina z mamili od 6,5 do 10 milijard USD prihodkov. *Al-Qaida* naj bi preko »obdavčenja« proizvodjalcev in trgovcev do začetka 1999 pobirala med 2 in 10% tega zneska, kar pomeni, da naj bi se njeni letni prihodki od trgovine z mamili v tem obdobju gibali med 133 milijoni in 1 milijardo USD (Reeve, 1999: 208). Delež tako pridobljenih sredstev je *al-Qaida* namenjala tudi finančni pomoči nekaterim terorističnim skupinam, s katerimi sodeluje na Bližnjem vzhodu in v Jugovzhodni Aziji (*al-Gama'at al-Islamiyya*, *al-Jihad*, *Abu Sayyaf...*). Zaradi padca talibanskega režima in mednarodne vojaške prisotnosti v Afganistanu se je zaslužek *al-*

⁵⁶ Po nekaterih podatkih naj bi večji del finančnih sredstev, uporabljenih za izvedbo napadov na WTC in Pentagon 11. septembra 2001, izhajal iz fondov nekaterih dobrodelnih organizacij v Kuvajtu, Saudovi Arabiji, Združenih arabskih emiratih in Katarju (Lazanski, 2001: 55).

⁵⁷ Vlaganja v ta holding so skupini prinesla monopol nad nekaterimi najpomembnejšimi sudanskimi izvoznimi produkti na področju kmetijstva - koruzo, sončnico in sezamovimi proizvodi (Reeve, 1999: 178).

Qaide od trgovine z mamili v zadnjih dveh letih močno zmanjšal. Za posamezne celice te teroristične skupine so značilne tudi druge oblike kriminalne dejavnosti kot viri financiranja, s čimer si le-te, ob hkratni uporabi drugih metod, zagotavljajo finančno samozadostnost.⁵⁸

Ker *al-Qaida* deluje na geografsko zelo obsežnem območju, je zanjo proces prenosa finančnih sredstev bistvenega pomena. Ta teroristična skupina zaradi tega uporablja zelo širok spekter različnih oblik finančnih transakcij, tako registriranih kot tudi neregistriranih. V okviru bančnega poslovanja potekajo transakcije večinoma preko računov različnih podjetij⁵⁹ in dobrodelnih organizacij, z namenom zakrivanja izvora sredstev pa se običajno prenašajo tudi preko off-shore finančnih centrov. Višina prenesenih zneskov je prilagojena zakonsko določenim omejitvam posamezne države, s čimer se zmanjšuje verjetnost, da bo transakcija vzbudila sum bančnih uslužbencev v tej državi. Tako naj bi izvajalci terorističnih napadov na WTC in Pentagon prejeli sredstva za napad v višini okrog 325.000 USD na 35 različnih računov v ZDA (od tega jih je bilo 14 odprtih v floridski *Sun Trust Bank*) tako, da na nobenem od njih znesek ni presegal meje 10.000 USD, kar bi po ameriški zakonodaji moralo sprožiti postopek preverjanja izvora denarja in prijavo transakcije nadzornim službam (Joyce, 2002: 25). Poleg registriranih transakcij pa pripadniki *al-Qaide* pogosto uporabljajo tudi druge načine prenosa finančnih sredstev, ki vključujejo uporabo kurirjev, tihotapljenje velikih količin gotovine⁶⁰ in tradicionalni bančni sistem havala, značilen za bližnjevzhodno regijo.

Izjemno učinkovit sistem financiranja, ki ga uporablja *al-Qaida*, temelji predvsem na zavedanju in izkoriščanju priložnosti na področju gospodarstva in financ, podrobnemu poznavanju metod dela finančnih nadzornih služb in dejavnikov, ki sprožijo njihov sum (višina prenesenih zneskov, frekvenca ponavljanja transakcij, prenos denarja v tujino ipd.) ter uporabi velikega števila različnih oblik finančnih transakcij. Poleg tega je z vidika uspešnosti delovanja služb, zadolženih za boj proti terorizmu, v zadnjih letih postalo najbolj skrb vzbujajoče dejstvo, da je nadaljnje delovanje skupine v vse manjši meri odvisno od poslovnega uspeha njenega vodstva, saj je bilo znanje s področja pridobivanja finančnih sredstev in njihovega prenosa uspešno posredovano posameznim celicam znotraj *al-Qaide*, ki

⁵⁸ V okviru tovrstne dejavnosti je za celice *al-Qaide* značilno predvsem ponarejanje kreditnih kartic. Oborožene rope in kraje zaradi povečanega tveganja odkritja in islamskih načel izvajajo le izjemoma, žrtve pa so običajno nemuslimani. Tako so npr. člani jordanske celice *al-Qaide*, ki so jih aretirali leta 1999, priznali, da so zaradi pomanjkanja finančnih sredstev za izvedbo napadov načrtovali rope tamkajšnjih kristjanov (Paz, internet).

⁵⁹ Ramzi Yousef, vodja teroristične celice, ki je februarja 1993 izvedla bombni napad na WTC, je finančna sredstva za napad preko več nakazil prejel od malezijskega podjetja, ki se je ukvarjalo z izvozom palmovega olja v Afganistan in Pakistan (Joyce, 2002: 23).

⁶⁰ Po navedbah nekaterih ameriških uradnikov obstajajo dokazi, da je *al-Qaida* za tihotapljenje gotovine uporabljala svojo verigo trgovin z medom. Zaradi velikega povpraševanja po tem proizvodu v bližnjevzhodnih državah, njegove gostote, močnega vonja in lepljivosti (zaradi slednjega se cariniki običajno izogibajo pregledov tovrstnih pošilk) je nadvse primeren za tihotapljenje orožja, mamil in gotovine čez mejo (Combs, 2003: 101).

so tako postale finančno samozadostne, s čimer se je bistveno zmanjšala možnost njihovega odkritja.

3.3.2 PIRA (Severna Irska)

PIRA (*Provisional Irish Republican Army*) je leta 1969 nastala na območju Severne Irske kot posledica razcepa dveh frakcij znotraj Irske republikanske armade (IRA). Medtem ko se je ena frakcija zavzemala za združitev irskih ozemelj pod britansko upravo z Republiko Irsko preko političnega dialoga, so pripadniki druge frakcije zagovarjali uporabo nasilnih metod za doseg tega cilja. Po ustanovitvi PIRA so njeni člani s skoraj trideset let trajajočo teroristično kampanjo, ki je potekala na celotnem ozemlju Velike Britanije, še posebno intenzivno pa v njenem severnoirskem delu, poskušali doseči umik britanskih varnostnih in obrambnih sil ter združitev celotnega irskega otoka v eno državo. Napadi PIRA so prenehali leta 1997, ko je ta skupina pristopila k mirovnemu sporazumu in s tem političnemu krilu Sinn Fein omogočila sodelovanje na pogajanjih o prihodnosti Severne Irske.

Okolje, v katerem je bilo nasprotovanje britanski nadvladi močno zakoreninjeno, je PIRA omogočalo, da se je lahko v okviru svojega financiranja v veliki meri naslanjala na podporo širokega kroga simpatizerjev. Na začetku njenega obstoja so večino donacij prispevali katoliški poslovneži v Republici Irski in Severni Irski, kaj kmalu pa so posamezne celice začele izvajati obsežne akcije zbiranja prispevkov tudi med pripadniki irskih izseljenskih skupnosti po svetu, predvsem v ZDA in Avstraliji. Zbiranje finančnih sredstev med izseljenci je na začetku 70. let predstavljalo največji vir prihodkov PIRA, kar nazorno ponazarja primer organizacije NORAIID. Ta je bila ustanovljena v New Yorku z namenom zbiranja sredstev za delovanje PIRA v ZDA,⁶¹ v prvi polovici 70. let pa je zagotavljala več kot 50% celotnega obsega prihodkov te teroristične skupine. V naslednjih desetletjih je ta delež počasi upadal in na koncu 90. let znašal le še okrog 3% vseh prihodkov PIRA (Combs in Slann, 2002: 129). V drugi polovici 80. let prejšnjega stoletja je PIRA po nekaterih virih prejemale tudi znatno finančno pomoč s strani Libije (Richardson, 2000: 214), ki pa je bila prekinjena ob koncu hladne vojne.

Poleg donacij je tudi kriminalna dejavnost predstavljala pomemben vir financiranja PIRA že od samega nastanka te skupine. Tovrstna dejavnost je bila na začetku omejena predvsem na oborožene rope in izsiljevanje. Še posebno slednje je sčasoma postalo močno

⁶¹ Zbiranje sredstev je običajno potekalo v obliki dobrodelnih večerij, ki so organizatorjem v povprečju prinesle med 20.000 in 30.000 USD (Combs in Slann, 2002: 129).

razširjeno, saj so poleg premožnih posameznikov člani PIRA izsiljevali tudi številna podjetja (od prodajalnih hitro hrano in bencinskih črpalk do multinacionalnih korporacij), ki so morala plačevati »varščino,« katere višina je znašala od 78 USD pa vse do 15.000 USD mesečno (Evans, 2002: 28). Poleg tega je PIRA danes vključena tudi v ponarejanje denarja, trgovanje s ponarejenimi izdelki (Severna Irska predstavlja enega izmed največjih trgov s tovrstnim blagom v Evropi), tihotapstvo,⁶² posojanje denarja z oderuskimi obrestmi, goljufije, povezane s sistemom socialne pomoči, davki in zavarovalništvom ter vse pogosteje tudi v trgovanje z mamili.⁶³ PIRA svojo kriminalno dejavnost v zadnjem desetletju iz Severne Irske širi tudi na druga območja v Veliki Britaniji.

Vlaganje PIRA v zakonito poslovanje se je začelo v 90. letih, ko so se znižali ali celo popolnoma prekinili prihodki skupine iz nekaterih drugih virov financiranja (donacije in državna podpora). Ena izmed prvih legalnih dejavnosti je bilo odpiranje podjetij, ki se ukvarjajo z varovanjem lastnine. Pri tem lastnine pravzaprav niti ni bilo potrebno varovati, saj je za odvrčanje kriminalnih združb zadostovala že informacija, da jo varuje PIRA. Druga pomembna vlaganja vključujejo taxi službe, igralnice, nepremičninske agencije, restavracije, pube, videoteke ipd. Tovrstna podjetja imajo za PIRA dvojni pomen, saj so poleg dobičkonosnosti primerna tudi za pranje finančnih sredstev, pridobljenih z nelegalno dejavnostjo.

Pri preučevanju finančnih transakcij, v katere je vpletena PIRA, je potrebno opozoriti, da se mednarodna aktivnost te skupine za razliko od prej predstavljene *al-Qaide* nanaša le na dejavnosti, povezane z zbiranjem finančnih sredstev, ne pa tudi na izvajanje napadov. Finančne transakcije so tako namenjene le pranju denarja in prenosu sredstev, zbranih med izseljenci v tujini, na ozemlje Severne Irske, pri tem pa pripadniki PIRA večinoma uporabljajo bančno poslovanje in tihotapljenje gotovine iz Republike Irske oz. v to državo ter preko nje v off-shore cone.

PIRA je v treh desetletjih svojega obstoja razvila izjemno učinkovito finančno mrežo, ki ji poleg pokritja stroškov delovanja prinaša tudi znaten dobiček.⁶⁴ Kljub podpisu premirja

⁶² Najbolj razširjeno je tihotapljenje bistveno cenejšega goriva iz Republike Irske in cigaret, ki prihajajo iz Vzhodne Evrope.

⁶³ Pripadniki PIRA so v preteklosti pogosto izvajali napade na preprodajalce mamil in jih s tem preganjali z območij na Severnem Irskem, kjer katoliško prebivalstvo predstavlja večino, kar je bila predvsem posledica potrebe po široki podpori okolice. V zadnjih letih se je ta položaj spremenil, saj člani skupine v zameno za delež dobička vse pogosteje dovoljujejo tudi tovrstno dejavnost. Po drugi strani naj bi lojalistične skupine po nekaterih podatkih že v prvi polovici 90. let nadzirale okrog 60% trgovine z mamili na Severnem Irskem (McFaul v Silke, 2000: 112).

⁶⁴ Po podatkih severnoirske policije naj bi tako letni obseg stroškov te teroristične skupine znašal približno 2,31 milijona USD, medtem ko naj bi se skupni prihodki iz naštetih virov financiranja gibali med 7,7 milijona in 12,3 milijona USD (Evans, 2002: 26).

leta 1997 ta skupina ohranja svoj sistem financiranja, poglavitni razlog za to pa so predvsem veliki zasluži, ki jih tovrstna dejavnost prinaša njenim pripadnikom.

4 KOMUNICIRANJE

V najširšem smislu lahko komuniciranje opredelimo kot prenos sporočila od sporočevalca k prejemniku oz. recipientu preko komunikacijskega kanala (medija). Komunikacijska dejavnost terorističnih skupin glede na izbranega recipienta sporočila poteka v dveh osnovnih oblikah. V primerih, ko je prejemnik sporočila širša javnost, govorimo o propagandni dejavnosti terorističnih skupin, na drugi strani pa je interna komunikacija, ki poteka znotraj skupine in katere namen je predvsem zagotavljanje hitrega in učinkovitega izvajanja zadanih nalog. Za nadaljnjo delitev znotraj navedenih oblik komunikacijske dejavnosti terorističnih skupin je najprimernejši kriterij izbira komunikacijskega kanala s strani posamezne skupine.

V zadnjem desetletju je na področju informacijske tehnologije prišlo do izjemno hitrega razvoja, kar je močno vplivalo na delovanje terorističnih skupin. Širokemu spektru komunikacijskih kanalov, ki so jih te skupine uporabljale že prej (tiskane publikacije, radio, televizija, stacionarna telefonija...), so se pridružili številni novi mediji, med katerimi najbolj izstopajo GSM in satelitska telefonija ter internet, njihova bistvena značilnost pa je možnost hitrega prenosa velikega števila informacij v obsežnem geografskem prostoru. Nadzor državnih varnostnih organov nad komunikacijami je zaradi velikega števila komunikacijskih kanalov in obsega prometa, ki poteka preko njih, močno otežen. Zaradi tega bom v nadaljevanju poglavja poleg najpogostejših oblik komunikacijskih sredstev, ki jih uporabljajo sodobne teroristične skupine, predstavil tudi nekatere sisteme za nadzor komunikacij ter njihovo učinkovitost.

4.1 PROPAGANDA

V Verbinčevem Slovarju tujk (1994: 580) je propaganda opredeljena kot »načrtno, sistematično širjenje kakih naukov, idej ali teorij.« Tovrstno obliko komunikacijske dejavnosti teroristične skupine izvajajo z namenom seznanjanja splošne oz. specifičnih javnosti s svojo ideologijo, cilji in dejavnostmi ter preko tega pridobivanja podpore okolice v obliki novih članov, finančnih sredstev, varnih zatočišč za svoje operative ipd.

Tehnološki razvoj na področju obstoječih komunikacijskih kanalov in pojav interneta kot sodobnega medija sta terorističnim skupinam v zadnjem desetletju omogočila izjemno hiter dostop do širokega kroga občinstva na globalni ravni. Poglavitne komunikacijske kanale,

ki jih te skupine uporabljajo za prenašanje propagandnih sporočil, lahko razdelimo na tiskane medije (letaki, plakati, periodne publikacije in knjige), nosilce slikovnega in zvočnega zapisa, televizijo, radio ter internet. Sodobne teroristične skupine pri svoji propagandni dejavnosti običajno hkrati uporabljajo več kanalov za prenos sporočil, s čimer si zagotavljajo kontinuiran dostop do relativno velikega števila recipientov.

Najprimernejše okolje za razširjanje propagandnih sporočil s strani terorističnih skupin predstavljajo države z visoko stopnjo zaščite svobode govora. Tako večina sodobnih terorističnih skupin svojo propagandno dejavnost izvaja predvsem v t.i. zahodnem svetu, kjer pri tem običajno niso izpostavljene omejitvenim ukrepom.⁶⁵ Poseben status pa ima v tem pogledu tovrstna dejavnost islamskih terorističnih skupin v muslimanskem svetu, kjer jo številne države zaradi njene verske podlage dopuščajo ali celo odkrito podpirajo.

4.1.1 Tiskani mediji

Najosnovnejša oblika tiskanih medijev, preko katerih teroristične skupine izvajajo svojo propagandno dejavnost, so letaki in plakati. Iz vsebinskega stališča gre pri tej vrsti medija običajno za kombinacijo kratkega, udarnega besedila in pomenljive grafične podobe (glej prilogi 7 in 8). Tako oblikovan propagandni material se natisne v velikem številu izvodov, simpatizerji ali člani skupine pa le-te nato na primernih lokacijah razdeljujejo predstavnikom ciljne skupine.⁶⁶ Kelly R. Damphousse in Brent L. Smith (1998: 210) navajata dva razloga, zaradi katerih je tovrstna oblika razširjanja propagande vedno manj privlačna za teroristične skupine, in sicer relativno visoke stroške glede na doseženo korist (večino materiala nezainteresirani prejemniki odvržejo) ter omejen dolet (relativno majhno število prejemnikov v primerjavi s preostalimi mediji).

V okoljih, kjer jim razmere to dopuščajo, simpatizerji oz. sami člani terorističnih skupin za propagandne namene izdajajo tudi različne periodne publikacije. Najmanjši dolet od tovrstnih publikacij imajo podtalni časopisi, t.i. fanzini, ki so jih že v 80. letih prejšnjega stoletja izdajale številne evropske in ameriške teroristične skupine. Večje število bralcev je, po drugi strani, značilno za mesečne, tedenske in dnevne publikacije, ki jih danes legalno

⁶⁵ Tudi v primerih, ko je propagandno delovanje nekaterih terorističnih skupin prepovedano v posamezni zahodni državi, ga le-te lahko nemoteno izvajajo v drugi. Tako je npr. neonacistična propaganda prepovedana v Nemčiji, zaradi česar je večina tovrstno ideološko usmerjenih nemških terorističnih skupin svojo propagandno dejavnost prenesla v ZDA, kjer jih varuje zakonodaja s področja zaščite svobode govora.

⁶⁶ Pripadniki *al-Qaide* naj bi tako za pridobivanje simpatizerjev v Veliki Britaniji redno razdeljevali letake vernikom po molitvi v mošaji v Brixtonu (London) (Corera, 2002: 17), pripadniki PIRA pred in v pubih na Severnem Irskem...

izdajajo in prodajajo ali brezplačno razdeljujejo predvsem skrajne desničarske skupine v ZDA in Zahodni Evropi (npr. *The Patriot Movement*, ki izdaja časopis *The Jubilee*) ter nekatere islamske skupine. Pogost pojav je tudi širjenje propagandnih sporočil preko časopisov, ki nimajo lastniške povezave s posamezno teroristično skupino, z objavo pisem bralcev, komuniquejev in intervjujev s predstavniki skupine.⁶⁷

Knjižne publikacije kot propagandno orodje uporabljajo številne različno politično in versko orientirane sodobne teroristične skupine. Med najpomembnejšo tovrstno literaturo skrajno desničarskih ameriških in zahodnoevropskih skupin sodijo *The Turner Diaries* in *Hunter* (avtor: Pierce, William) ter *Vampire Killer 2000* (avtor: McLamb, Jack). Ena izmed prvih terorističnih skupin, ki je z namenom širjenja svojih idej začela izdajati knjižne publikacije, katerih avtorji so bili tudi sami člani skupine, je bila nemška RAF.⁶⁸ Danes je to značilno predvsem za islamske teroristične skupine, avtorji knjig pa so običajno priznani verski voditelji, povezani s posamezno skupino, ali voditelji le-te. Svoji knjigi v arabskem jeziku sta tako izdala tudi voditelja *al-Qaide*, Osama bin Laden («*America and the Third World War*»⁶⁹) in Ayman al-Zawahiri («*Knights Under the Prophet's Banner*»⁷⁰).

Razširjanje tiskanih publikacij terorističnih skupin poteka preko osebnega razdeljevanja propagandnega gradiva na javnih mestih in različnih srečanjih, komercialne prodaje v državah, kjer zakonodaja to dovoljuje, in prodaje ali brezplačnega objavljanja na internetu. S slednjim številne islamske teroristične skupine, katerih delovanje je v njihovih matičnih državah strogo sankcionirano (npr. alžirska GIA ter egipčanski *al-Gama'at al-Islamiyya* in *al-Jihad*), zagotavljajo svojim simpatizerjem relativno varen dostop do tega gradiva kljub nadzoru varnostnih organov.

4.1.2 Nosilci slikovnega in zvočnega zapisa

Uporaba nosilcev slikovnega in zvočnega zapisa (avdio in video kasete, zgoščenke...) je v večji meri značilna za propagandno dejavnost islamskih terorističnih skupin. Propagandna vsebina, ki se prenaša preko tovrstnih komunikacijskih kanalov, je zelo raznolika, najpogosteje pa gre za posnetke govorov pripadnikov terorističnih skupin in

⁶⁷ Kanadska teroristična skupina FLQ (fra. *Front du Liberation du Quebec*) je npr. s spretnim pošiljanjem komuniquejev različnim časopisnim hišam med slednjimi povzročila tekmovanje za ekskluzivne informacije, s čimer si je zagotovila njihovo sodelovanje na področju širjenja propagandnih sporočil (Crelinsten, 2001: 71).

⁶⁸ Npr. »*The Concept of the Urban Guerilla*« (avtorica: Meinhoff, Ulrike), »*Concerning the Armed Struggle in Western Europe*« (avtor: Mahler, Horst) ipd. (Whittaker, 2001: 189).

⁶⁹ Reeve, 1999: 265.

⁷⁰ V angleški jezik prevedene izvlečke iz te knjige je mogoče najti na spletni strani http://www.fas.org/irp/world/para/ayman_bk.htm.

njihovim ciljem naklonjenih verskih voditeljev, odlomke iz priprav teroristov na izvedbo terorističnih napadov, posnetke nasprotnikovih zločinov nad pripadniki družbe, za dobrobit katere si posamezna skupina domnevno prizadeva (npr. zločinov izraelske vojske nad palestinskimi civilisti na Zahodnem bregu in v Gazi) ipd. *Al-Qaida* tako na primer dosledno snema oporoke svojih samomorilskih napadalcev, pripadnike skupine med urjenjem, sporočila za javnost svojih voditeljev, posamezne napade (npr. uboj novinarja *Wall Street Journala*, Davida Pearla, v Pakistanu februarja 2002) ipd. za kasnejšo premišljeno propagandno uporabo (Eedle, 2002: 26).

Sodobna snemalna oprema pripadnikom terorističnih skupin omogoča relativno hitro produkcijo velikih količin tovrstnega propagandnega materiala, nekatere večje skupine pa s tem namenom ustanavljajo celo svoje produkcijske hiše na Zahodu.⁷¹ Prodaja običajno poteka preko interneta ter trgovin in tržnic v islamskem svetu, kjer najbolje prodajane artikle predstavljajo avdio kasete z govori izpostavljenih radikalnih verskih voditeljev in predstavnikov terorističnih skupin.⁷²

4.1.3 Televizija in radio

Poleg interneta sta radio in televizija medija, ki dosejata najširši krog občinstva, zaradi česar sta iz propagandnega stališča za teroristične skupine izredno pomembna. Razširjanje propagandnih vsebin (komunikejev, posnetkov pripadnikov skupine, izjav vodij...) preko teh medijev običajno poteka z objavo slikovnega in zvočnega gradiva, ki ga pripadniki terorističnih skupin pošiljajo uredništvom oz. novinarjem posameznih medijskih hiš (glej prilogo 9). Redkejšje in bolj odmevne so objave intervjujev z voditelji terorističnih skupin, kakršna sta npr. Sheikh Ahmed Yassin (Hamas) in Osama bin Laden (*al-Qaida*).

Nekatere teroristične skupine, ki jim kadrovske, finančne in varnostne razmere to dopuščajo, so ustanovile celo lastne radijske in televizijske postaje, katerih program je v večjem delu namenjen propagandni dejavnosti. Takšna skupina je tudi libanonski Hezbolah,

⁷¹ Takšen je primer Hamasa, v imenu katerega je v ZDA produkcijska hiša *Aqsa Vision* proizvajala in distribuirala video kasete s posnetki usposabljanja pripadnikov te skupine, ki v intervjujih opisujejo uboje Izraelcev in palestinskih »izdajalcev,« ki naj bi bili njihovo delo (Emerson, 1998: 47).

⁷² V relativno kratkem času po koncu vojne v Afganistanu je bilo tako v islamskem svetu po nekaterih podatkih prodanih več kot 250 tisoč avdio kaset s posnetki govorov aktualnega voditelja *al-Qaide*, Osame bin Ladna (Reeve, 1999: 169).

ki ima svojo televizijsko (*al-Manar*⁷³) in radijsko postajo (*al-Nour*), preko katerih razširja protiizraelsko propagando.

Televizijske in radijske postaje, ki niso neposredno povezane s terorističnimi skupinami, so, po drugi strani, pri svojem poročanju o teroristični dejavnosti občasno podvržene cenzuri državnih varnostnih organov. To je bilo še posebno razvidno v primeru poročanja ameriških medijev v obdobju po napadih na WTC in Pentagon leta 2001, ko so oblasti zaradi domnevnega varnostnega tveganja prepovedale objavo posnetkov z izjavami pripadnikov *al-Qaide*. To težavo pri propagandnem delovanju terorističnih skupin preko televizije in radia te skupine pogosto rešujejo s sočasno uporabo drugih kanalov za prenos sporočil (npr. interneta).

4.1.4 Internet

Pojav interneta je znatno povečal propagandne sposobnosti terorističnih skupin, saj je preko tega medija mogoče relativno enostavno objavljati veliko število informacij, dostop do njih pa je posamezniku, ki razpolaga z ustrežno računalniško opremo, omogočen praktično povsod po svetu. Internet je za namen distribucije propagandnih vsebin primeren tudi z vidika izogibanja ukrepom državnih varnostnih organov, saj lahko urejanje tovrstnega materiala poteka v okolju, kjer je propagandna dejavnost predstavnikom posamezne teroristične skupine dovoljena, ciljnemu občinstvu pa je kljub geografski razdalji na voljo v realnem času.

Pred uveljavitvijo interneta so posamezne teroristične skupine, predvsem desno politično usmerjene skupine v ZDA in Zahodni Evropi, pri svoji propagandni dejavnosti uporabljale nekatere druge oblike računalniških povezav, kot so npr. »elektronske oglasne deske« (angl. *bulletin boards*) in »novičarske skupine« (angl. *newsgroups*). Te so poleg objavljanja propagandnega materiala omogočale tudi vzpostavitev skupinske komunikacije, ki pa je takrat še potekala s časovnim zamikom. Tovrstno komunikacijo in preko nje tudi razširjanje idej in ciljev terorističnih skupin danes v realnem času omogočajo klepetalnice (angl. *chat rooms*), forumi in sistem IRC (angl. *internet relay chat*).

Po svoji zmogljivosti najprimernejša in najpogostejša oblika izvajanja propagandnih dejavnosti terorističnih skupin preko interneta je uporaba spletnih strani (glej prilogi 5 in 6), na katerih je mogoče v tekstovnem, zvočnem ali slikovnem zapisu objavljati vse prej omenjene vsebine (letake, periodne tiskane publikacije, knjige, različne video in avdio

⁷³ Letni proračun te televizijske postaje znaša okrog 10 milijonov USD (Jihad Online: Islamic Terrorists and the Internet, 2002: 27, internet).

posnetke, televizijske in radijske programe...). Spletne strani v propagandne namene najpogosteje uporabljajo nekatere islamske (Hamas, Hezbollah, *al-Qaida*...) in desničarske teroristične skupine (npr. *World Church of the Creator*⁷⁴). Posamezne teroristične skupine imajo na svojih internetnih straneh tudi povezave do klepetalnic,⁷⁵ kjer lahko njihovi simpatizerji sodelujejo v diskusijah s somišljeniki.

Spletne strani, ki jih v propagandne namene urejajo pripadniki ali simpatizerji terorističnih skupin, so pogosto tarča računalniških hekerjev nasprotne strani in državnih varnostnih organov. Slednji ukinitvev posamezne strani običajno dosežejo s pritiski na ponudnika internetnih storitev (angl. *internet service provider* - ISP), ki jo nato sname s svojega strežnika, medtem ko hekerji izvajajo napade na te strani z uporabo različnih programskih orodij,⁷⁶ kot so npr. računalniški virusi in t.i. napadi »zavrnitev storitve« (angl. *denial of service* - DoS). Način delovanja interneta terorističnim skupinam omogoča, da ukinjeno stran relativno hitro ponovno postavijo pri drugem ponudniku internetnih storitev, pri čemer pa največjo težavo predstavlja razpoznavnost na novo postavljene strani (občinstvu morajo omogočiti, da njihovo stran na svetovnem spletu relativno enostavno najde).⁷⁷ Najpogostejši način reševanja tovrstnih težav je dosledno in hitro posodabljanje povezav do nove strani na spletnih straneh, ki niso bile ukinjene.

⁷⁴ Spletna stran avstralske izpostave te skupine (<http://www.c-o-t-c.com>) lahko služi kot nazoren primer oblikovno in vsebinsko učinkovite propagandne dejavnosti preko interneta. Poleg letakov, koledarjev z datumi srečanj, člankov in knjig s pretežno rasistično in antisemitsko vsebino je na povezavah *Creator Kids* in *Games & Audio/Video* mogoče najti tudi propagandni material, prilagojen mlajšim generacijam (pobarvanke, križanke, vaje za pisanje in video igrice s pomenljivimi naslovi kot so npr. *Shoot the Niggers*, *Nazi Duck Hunt*, *Ghetto Blaster* ipd.).

⁷⁵ Tovrstne povezave je mogoče najti tudi na nekaterih spletnih straneh, ki jih urejajo simpatizerji *al-Qaide* (npr. <http://www.almuhajiroun.com.pk> in <http://www.convertstoislam.org>) in številnih straneh z rasistično in neonacistično vsebino (npr. <http://www.resistance.com>).

⁷⁶ Tovrstna vojna na internetu (angl. *netwar*) npr. poteka med izraelskimi in palestinskimi hekerji. Medtem ko prvi ukinjajo oz. spreminjajo strani palestinskih terorističnih skupin, usmerjajo drugi svoje napade predvsem proti uradnim spletnim stranem izraelske vlade in oboroženih sil (Lev, 2000: 16, 17).

⁷⁷ Ena izmed spletnih strani *al-Qaide* (<http://www.alneda.com>) se je po ukinitvi, ki je sledila napadom v ZDA 11. septembra 2001, konec julija 2002 ponovno pojavila na strani <http://66.132.29.71>. Tudi ta stran je bila relativno hitro ukinjena, nakar se je njena vsebina konec decembra istega leta za krajše časovno obdobje ponovno pojavila na »parazitski« strani, nameščeni na uradno stran nizozemskega nogometnega kluba Cambuur (<http://www.cambuur.com>) (<http://www.cromwell-intl.com/security/nu/aq.html>). Na prvotnem naslovu strani je sedaj ob grafični podobi, ki ponazarja ameriški grb, mogoče najti napis »izsledena, shekana in sedaj v lasti ZDA« (angl. »*hacked, tracked and now owned by the U.S.A.*«).

4.2 INTERNA KOMUNIKACIJA

Pri interni komunikaciji gre za procese prenašanja sporočil med pripadniki posamezne teroristične skupine. Tovrstno komunikacijo lahko opredelimo kot podporno dejavnost, ki terorističnim skupinam omogoča natančno in učinkovito načrtovanje, koordinacijo in izvedbo njihovih aktivnosti. Pri tem ima bistven pomen zagotovitev tajnosti pri prenosu sporočil, od česar je odvisen sam obstoj skupine in njenih operativnih zmogljivosti.

S hitrim razvojem na področju informacijske tehnologije se je v zadnjem desetletju znatno povečalo število komunikacijskih kanalov, ki so zaradi svoje zmogljivosti (omogočajo hitrejši prenos mnogo večjega obsega informacij kot v preteklosti) in varnosti (promet preko teh kanalov je zaradi njihove lahke dostopnosti širokemu krogu uporabnikov izjemno obsežen, kar onemogoča učinkovit nadzor) primerni tudi za uporabo s strani sodobnih terorističnih skupin.⁷⁸ Le-te običajno sočasno uporabljajo večje število različnih vrst komunikacijskih sredstev in s tem še dodatno onemogočajo učinkovito delo varnostnih organov pri izvajanju nadzora nad njihovimi komunikacijami. Pomen, ki ga teroristične skupine namenjajo sodobnim komunikacijskim sredstvom, je razviden tudi iz dejstva, da programi usposabljanja njihovih pripadnikov pogosto vključujejo obsežno poučevanje uporabe tovrstnih sredstev ter pojasnjevanje njihovih prednosti in pomanjkljivosti⁷⁹ (Combs, 2003: 121). Vpliv uporabe sodobne komunikacijske opreme je mogoče opaziti tudi pri načinu izvajanja napadov, saj terorističnim skupinam omogoča zelo natančno koordinacijo dejavnosti na geografsko obsežnem območju. To možnost je do sedaj najbolje izkoristila teroristična skupina *al-Qaida*, ki je v zadnjih letih izvedla številne časovno usklajene napade (bombna napada na ameriški veleposlaništvi v Keniji in Tanzaniji 7. avgusta 1998, napadi na WTC in Pentagon 11. septembra 2001 ter bombni napadi v Saudovi Arabiji 12. maja 2003 in Maroku 16. maja 2003).

Sodobne teroristične skupine pri svojem delovanju uporabljajo številne oblike prenosa sporočil med svojimi pripadniki. V nadaljevanju bodo predstavljene le nekatere najpogosteje uporabljane, in sicer osebna srečanja, stacionarna, GSM in satelitska telefonija ter internet.

⁷⁸ Harry Henderson (2001: 19) izpostavlja predvsem dve novi pridobitvi na področju informacijske tehnologije, in sicer pojav GSM telefonije ter sodobnih računalniških enkripcijskih programov za zaščito vsebine sporočila pred nezaželenim ogledom.

⁷⁹ Combsova pri tem poudarja, da so sodobni teroristi s stališča komunikacijske dejavnosti bolj opremljeni in usposobljeni od pripadnikov številnih policijskih služb po svetu (Combs, 2003: 121), kar še zlasti velja v primeru držav tretjega sveta.

4.2.1 Osebna srečanja

Pri osebnih srečanjih med pripadniki terorističnih skupin prihaja do neposredne izmenjave sporočil brez uporabe medija. Tovrstna srečanja lahko glede na množičnost udeležbe in stopnjo formalnosti razdelimo na konference, ki se jih udeležujejo predstavniki različnih terorističnih skupin, neposredna srečanja med pripadniki skupine, ki običajno sodelujejo pri pripravah in izvedbi posamezne akcije, ter uporabo kurirjev, ki prenašajo sporočilo od sporočevalca k prejemniku in tako sami predstavljajo neke vrste komunikacijski kanal.

Konference terorističnih skupin v zadnjih treh desetletjih niso bile redek pojav. Zahodne obveščevalne službe so jih tako samo v obdobju od leta 1970 do 1984 zaznale kar 28 (Combs in Slann, 2002: 129). Rezultati takšnih srečanj so večinoma omejeni le na bombastične izjave, v katerih številne sodelujoče skupine izpostavljajo skupnega nasprotnika in potrebo po usklajenem boju proti njemu, vendar med njimi kasneje ne pride do dejanskega sodelovanja tudi na operativnem področju.⁸⁰ Dejanske rezultate (izmenjava izkušenj, obveščevalnih podatkov, sodelovanje na področju financiranja in opremljanja, nudenje varnih zatočišč, koordiniranje delovanja ipd.) dajejo predvsem konference skupin, med katerimi poteka proces mrežnega povezovanja. Sem sodijo med drugimi tudi desničarske teroristične skupine v ZDA, katerih predstavniki se med seboj srečujejo na različnih konferencah, mitingih, sejmih orožja...

Medtem ko so konference namenjene bolj deklarativnim stikom med pripadniki različnih terorističnih skupin, pa gre pri neposrednih srečanjih pripadnikov posamezne skupine običajno za prenos sporočil, ki se nanašajo na proces načrtovanja in izvedbe določenega napada ali drugih aktivnosti skupine.⁸¹ S tovrstnimi srečanji poskušajo teroristi varnostnim organom preprečiti spremljanje njihovega delovanja s prisluškovanjem preko komunikacijskih sredstev, največja težava pri tej obliki komunikacije pa je upočasnen prenos

⁸⁰ Takšno je bilo npr. srečanje z naslovom »Oboroženi boj kot strateška in taktična nujnost v borbi za revolucijo« leta 1986 v Frankfurtu, ki se ga je udeležilo več kot 500 predstavnikov številnih terorističnih skupin, med katerimi so bile tudi Ljudska fronta za osvoboditev Palestine, PIRA, ETA, urugvajski *Tupamaros*, Rdeče brigade in številne druge evropske levičarske skupine. Ob zaključku kongresa so ameriške oborožene sile v Evropi razglasili za prioriteto skupno tarčo, vendar je medsebojno sodelovanje ostalo le na papirju. (Combs in Slann, 2002: 128)

⁸¹ Dva izmed napadalcev na WTC in Pentagon 11. septembra 2001, Mohamed Atta in Marwan al-Shehhi, sta tako med julijem 2000 in septembrom 2001 redno potovala po Južni Floridi in se srečevala z drugimi napadalci ter na ta način spremljala potek priprav na napade (Combs, 2003: 182). Preiskave po napadih so pokazale, da so imele celice v ZDA pogoste stike s celicami v Evropi in da so njihovi pripadniki redno potovali v Afganistan, namen česar bi lahko bilo tudi pridobivanje specifičnih navodil od samega vodstva *al-Qaide* (Aaron, 2002: 9).

sporočila in s tem posledično podaljšanje časovnega obdobja, potrebnega za izvedbo posamezne akcije.

Podobno velja tudi pri uporabi kurirjev, za to vlogo pa zaradi varnostnih zahtev teroristične skupine običajno uporabljajo kar svoje pripadnike. Pri tem je pomembno, da ti posamezniki uživajo dovolj veliko stopnjo zaupanja vodstva in drugih pripadnikov skupine, hkrati pa ne smejo vzbujati pozornosti varnostnih organov, s čimer se izognejo nadzoru. Tudi vodstvo *al-Qaide* naj bi proti koncu 90. let zaradi strahu pred prisluškovanjem ameriških in drugih varnostnih služb začelo vse pogosteje uporabljati kurirje za prenos zakodiranih sporočil svojim celicam po svetu (http://abcnews.go.com/sections/scitech/TechTV/techtv_techsavvy010920.html).

4.2.2 Stacionarna telefonija

Stacionarna telefonija je prvi komunikacijski kanal, ki je teroristom omogočil prenašanje sporočil na velikih razdaljah v realnem času. Danes ima to komunikacijsko sredstvo za uporabo s strani terorističnih skupin kar nekaj pomanjkljivosti, saj lahko varnostni organi na podlagi arhivov ponudnikov telefonskih storitev prejete in klicane telefonske številke posameznega priključka sledijo za nazaj, poleg tega pa je relativno enostavno tudi prisluškovanje samim pogovorom.⁸² Zaradi tega se sodobni teroristi pri uporabi stacionarne telefonije običajno poslužujejo plačljivih telefonov v javnih prostorih (hoteli, gostinski objekti...) in telefonskih govorilnic, med prenosom sporočila pa uporabljajo t.i. odprte kode (vnaprej dogovorjena gesla).

Zanimiv primer prenosa sporočil preko stacionarne telefonije predstavlja komuniciranje med teroristi, vpletenimi v napad na WTC 26. februarja 1993. Eden od njih, Ahmad Mohammad Ajaj, je bil po prihodu v ZDA zaradi kršenja imigracijskih zakonov⁸³ obsojen na 6 mesecev zapora. Posamezne napotke za izdelavo bombe, ki je kasneje eksplodirala v garažnih prostorih WTC, je vodji teroristične celice, Ramziju Yousefu, posredoval preko klicev iz telefonske govorilnice v zaporu, kljub temu da je bila le-ta nadzirana. Vsebina sporočila je bila vsakič zakrita z uporabo odprtih kod,⁸⁴ klicana pa je bila številka restavracije s hitro hrano *Big Five Hamburgers* v Mesquitu (Teksas), katere lastnik je

⁸² V pisarnah Sinn Feina, politične stranke na Severnem Irskem, ki je povezana s PIRA, v Belfastu tako visijo table z opozorili, da tamkajšnjim telefonskim linijam prisluškujejo (Adams in Morgan in Bambridge, 1988: 5).

⁸³ Pri njem so poleg več ponarejenih potnih listov našli tudi tiskano literaturo in video kasete z napotki za izdelavo bomb (Parachini, 2001: 188).

⁸⁴ V pogovorih je bil npr. Ramzi Yousef imenovan »Rashid«, načrt napada »študija« (angl. *study*) in literatura z napotki za izdelavo bombe »univerzitetne izpitne naloge« (angl. *university papers*) (Reeve, 1999: 148).

bil povezan s celico in je sporočilo posredoval Yousefu v New Jersey ali pa vzpostavil tristransko linijo in mu tako omogočil neposredno udeležbo v pogovoru (Reeve, 1999: 148).

4.2.3 GSM telefonija

Za razliko od stacionarne pri GSM telefoniji uporabnik ob prenosu sporočila ni vezan na specifično lokacijo, zaradi česar lahko v vseh razmerah, ko mu signal njegovega telefona to dopušča, hitreje pride v stik s svojim sogovornikom. Glede varnostnih značilnosti je GSM telefonija za teroristične skupine primernejša predvsem zaradi večjega obsega prometa preko nje v zadnjih letih in nekoliko težjega prisluškovanja samemu pogovoru.⁸⁵ Tako kot pri stacionarni telefoniji imajo tudi v tem primeru varnostni organi možnost vpogleda v vhodni in izhodni telefonski promet, ki je potekal preko posameznega priključka ter geografsko dokaj natančnega lociranja uporabnika telefona.

Veliko število uporabnikov GSM telefonije in tehnološki razvoj na tem področju sta povzročila drastično znižanje cen tovrstnih telefonov, s čimer je teroristom ob relativno nizkih finančnih stroških omogočeno njihovo hitro menjavanje in s tem oteževanje nadzora. Poleg tega nekateri ponudniki omogočajo tudi anonimen nakup telefonskih paketov, kar še dodatno povečuje varnost komunikacij. Kljub temu sodobne teroristične skupine pri načrtovanju napadov običajno uporabljajo varnejša komunikacijska sredstva, kot je npr. internet, GSM telefone pa le za posredovanje zaključnih napotkov in ukazov.

4.2.4 Satelitska telefonija

Signal satelitske telefonije pokriva praktično celotno površino Zemlje, zaradi česar je to komunikacijsko sredstvo namenjeno predvsem uporabi na območjih, kjer ni vzpostavljenih delujočih omrežij stacionarne in GSM telefonije. Terorističnim skupinam, ki so prisotne na teh območjih (Afganistan, Somalija...), satelitski telefon predstavlja edino tehnično sredstvo, preko katerega je mogoče v realnem času komunicirati s posamezniki in celicami po svetu. Kljub prednostim, ki jih prinaša njen domet, pa je satelitska telefonija z varnostnega vidika za teroristične skupine precej bolj tvegana od prej predstavljenih oblik interne komunikacije. To je predvsem posledica relativno majhnega števila uporabnikov, kar močno olajša nadzor s

⁸⁵ Kot pojasnjuje nekdanji uslužbenec Pentagona, Stephen D. Bryen, je mogoče pogovoru, ki poteka preko GSM telefona, kljub temu še vedno relativno enostavno prisluškovati z uporabo posebnega skenerja, ki je na voljo v prosti prodaji (Markoff, internet).

strani državnih varnostnih organov.⁸⁶ Poleg tega je tudi v primeru satelitske telefonije mogoče v času, ko je telefon priključen v omrežje, natančno določiti njegovo geografsko lokacijo.

Satelitski telefon je za komuniciranje s svojimi celicami v Zahodni Evropi, Afriki in na Bližnjem vzhodu uporabljalo tudi vodstvo *al-Qaide* v Afganistanu. Nizka stopnja varnosti pri dolgotrajni uporabi posameznega satelitskega telefona je razvidna iz množice podatkov, ki so jih o tem telefonu zbrale zahodne varnostne službe.⁸⁷

4.2.5 Internet

Pojav interneta je na področju komunikacij povzročil pravo revolucijo, saj je posameznikom, ki razpolagajo s primerno tehnologijo, omogočil hiter in enostaven prenos relativno velikega števila informacij prejemnikom po celem svetu. Za prenašanje sporočil preko interneta je mogoče uporabiti več različnih kanalov, med katerimi najbolj izstopajo elektronska pošta, različni sistemi komuniciranja v realnem času in spletne strani. Pripadniki terorističnih skupin te kanale pogosto menjavajo z namenom preprečevanja učinkovitega nadzora nad svojimi komunikacijskimi dejavnostmi. Dodatno prednost interneta z vidika tajnosti komunikacij predstavlja obsežnost prometa, ki poteka preko tega medija in ob ustrezni uporabi nekaterih metod za zakrivanje vsebine sporočila varnostnim organom onemogoča pravočasno reagiranje na grožnjo terorističnega napada.

Pri prenosu sporočil z uporabo spletnih strani je komunikacijski proces, za razliko od preostalih prej omenjenih oblik, enosmeren. Pri tem procesu urejevalec spletne strani sporočilo skriva med številne druge vsebine na tak način, da ne vzbuja pozornosti naključnih obiskovalcev strani in hkrati prejemniku omogoča, da ga relativno enostavno najde. Za dodatno zakrivanje vsebine sporočila je mogoče uporabiti tudi številne kvalitetne enkripcijske in steganografske⁸⁸ računalniške programe, ki so na voljo v prosti prodaji.⁸⁹ Na spletnih

⁸⁶ Satelitska mreža Inmarsat, na katero je bil priključen tudi telefon Osame bin Ladna, ima po celem svetu vsega skupaj okrog 210.000 uporabnikov (Shane, internet).

⁸⁷ 1. novembra leta 1996 je sodelavec *al-Qaide* od podjetja *O'Gara Satellite Networks* v New Yorku kupil satelitski telefon tipa Inmarsat Compact M (številka telefona: 873682505331) in 3.000 vnaprej plačanih minut pogovorov. V dveh letih uporabe je bilo porabljenih 2.200 minut pogovorov, prestreženih pa je bilo 1.220 klicev na telefonske številke v Veliki Britaniji, Jemnu, Sudanu, Iranu, Saudovi Arabiji, Pakistanu, Azerbajdžanu in Keniji. Bin Laden naj bi telefon nehal uporabljati po ameriških raketnih napadih na oporišča *al-Qaide* v Afganistanu leta 1998, ki so predstavljali povračilo za teroristična napada na ameriški veleposlaništvi v Afriki 7. avgusta istega leta. Takrat naj bi vodstvo skupine namreč ugotovilo, da so nadzorovane tako lokacije, na katerih se telefon priključuje v satelitsko mrežo, kakor tudi sami pogovori, ki potekajo preko njega (Corera, 2002: 19 in Dolinar, internet in Shane, internet).

⁸⁸ Steganografija (angl. *steganography*) je tehnika, s katero je mogoče sporočilo v tekstovni obliki skriti v datoteke s slikovnim ali zvočnim zapisom (datoteke s kraticami .jpeg, .gif, .mp3 ipd.). To tehniko, ki je relativno

straneh, ki jih urejajo simpatizerji ali člani terorističnih skupin, je pogosto mogoče najti tudi povezave do klepetalnic. Te in nekatere druge oblike komunikacijskih kanalov, kot so npr. forumi in IRC, sogovornikom omogočajo medsebojno komuniciranje v realnem času, ki običajno poteka preko pošiljanja sporočil v tekstovni obliki. Pri tem je najpogostejši način zakrivanja dejanske vsebine sporočila uporaba odprtih kod.

Sistem elektronske pošte omogoča prenos datotek s tekstovnim, slikovnim in zvočnim zapisom. Pri tem teroristi za povečanje varnosti tovrstne komunikacije uporabljajo predale elektronske pošte, ki jih je mogoče z uporabo izmišljenih registracijskih podatkov hitro in enostavno odpreti na spletnih straneh številnih ponudnikov tovrstnih storitev (npr. <http://www.yahoo.com> in <http://www.hotmail.com>), za prenos sporočil pa uporabljajo javno dostopne računalnike v knjižnicah, internetnih kavarnah... Za zakrivanje vsebine sporočila je pri uporabi elektronske pošte mogoče uporabiti vse do sedaj naštete tehnike. Medtem ko nekateri strokovnjaki zagovarjajo možnost, da sodobne teroristične skupine pri komuniciranju preko interneta pogosto uporabljajo enkripcijo in steganografijo, pa jo drugi zavračajo z argumentom, da tako zakrito sporočilo zaradi anomalij v zapisu mnogo prej pritegne pozornost varnostnih organov kot navadno oblikovano sporočilo, zakrito z uporabo odprtih kod. To potrjujejo tudi ugotovitve preiskovalcev napadov na WTC in Pentagon 11. septembra 2001, ki pri pregledu elektronske pošte napadalcev niso zaznali uporabe enkripcije.⁹⁰

4.3 SISTEMI ZA NADZOR KOMUNIKACIJ

Pri obravnavi komunikacijskih kanalov, ki jih za prenašanje sporočil uporabljajo sodobne teroristične skupine, je potrebno predstaviti tudi nekaj sistemov za nadzor komunikacij, ki jih varnostni organi nekaterih držav uporabljajo za prestrezanje teh sporočil. Klasične prisluškovalne metode za nadzor pogovorov, ki potekajo preko osebnih srečanj in stacionarne telefonije, v zadnjih letih vse bolj zamenjujejo mnogostranski sistemi elektronskega nadziranja. Takšna sistema sta tudi Echelon in Carnivore, ki sta podrobneje predstavljena v nadaljevanju tega sestavka.

poceni in enostavna, pogosto uporabljajo tudi fotografske agencije za neopazno označevanje svojih fotografij (McGrath, internet).

⁸⁹ Ponudbo in cene tovrstnih programov si je mogoče ogledati tudi na spletnih straneh <http://www.demcom.com/english/steganos> in <http://www.cnet.com>.

⁹⁰ Teroristi, vpleteni v te napade, so pri medsebojni komunikaciji preko elektronske pošte za zakrivanje vsebine sporočil uporabljali samo odprte kode. Ime Osama bin Ladna je tako npr. zamenjala beseda »direktor«, namesto izraza bomba pa so uporabljali arabsko besedo za otroško hrano (Campbell, internet 1).

Sistem za nadzor komunikacij Echelon poteka pod okriljem ameriške Nacionalne varnostne agencije,⁹¹ poleg ZDA pa v njem sodelujejo še Velika Britanija, Kanada, Avstralija in Nova Zelandija. Namenjen je nadzoru civilnih komunikacij, ki potekajo preko žic (stacionarna telefonija, fax) in radijskih valov (GSM in satelitska telefonija), poleg tega pa z uporabo brskalnikov pregleduje tudi vsebine na internetu. Center Echelona je t.i. »Slovar,«⁹² sistem zelo zmogljivih računalnikov, ki procesirajo zbrane podatke in izločijo tiste, ki ne ustrezajo iskalnim kriterijem (preiskovanje tekstovnega gradiva poteka preko ključnih besed, pri prenosu zvoka pa preko prepoznavanja t.i. »odtisa glasu«⁹³ udeležencev v komunikaciji). Pri komuniciranju preko interneta se je tako nadzoru Echelona mogoče izogniti predvsem z uporabo tehnik za zakrivanje vsebine sporočila. Pri komuniciranju preko stacionarne, GSM in satelitske telefonije pa se lahko teroristi izognejo nadzoru z doslednim menjavanjem telefonov, uporabo odprtih kod in izogibanjem neposredne udeležbe posameznikov, katerih »odtis glasu« varnostni organi že imajo, pri komunikaciji (Bailey, internet in Campbell, internet 2).

Carnivore,⁹⁴ ki je pod pristojnostjo ameriškega FBI, služi kot dopolnilo Echelonu, saj je namenjen izvajanju nadzora nad sistemom elektronske pošte. Ta nadzor poteka preko priključitve računalnikov v omrežje ponudnikov internetnih storitev, pri čemer se uporablja različica tehnologije, ki jo za vzdrževanje računalniških mrež uporabljajo sistemski administratorji. S sistemom Carnivore je mogoče ugotoviti, kdo so prejemniki in pošiljatelji sporočil, ki potekajo preko posameznega predala elektronske pošte, hkrati pa ga je mogoče preprogramirati tudi za prestrezanje vsebine sporočil. Učinkovitost Carnivora zmanjšuje uporaba metod za zakrivanje vsebine in dejanskega izvora sporočila (Combs, 2003: 231 in Lyman, internet).

Kljub veliki zmogljivosti predstavljenih sistemov pa konstantno naraščajoči obseg prometa, ki danes poteka preko različnih komunikacijskih kanalov, presega njihove sposobnosti nadzora. Učinkovitost teh sistemov pri nadzoru interneta še dodatno zmanjšuje uporaba steganografskih in enkripcijskih programov, vendar lahko le-ti zaradi anomalij v zapisu prej pritegnejo pozornost kot nezakodirana sporočila, pri katerih je vsebina zakrita z uporabo odprtih kod. Državni varnostni organi so sicer sposobni odkriti potek prenosa sporočil med teroristi in razvozlati tehnike zakrivanja njihove vsebine, vendar je ob ustrezni

⁹¹ angl. *National Security Agency* – NSA.

⁹² angl. *Dictionary*.

⁹³ angl. *voice-print*.

⁹⁴ Ta sistem za nadzor interneta (angl. *Internet surveillance system*) ima danes oznako DCS1000 (Kandra, internet).

uporabi komunikacijskih sredstev s strani sodobnih terorističnih skupin ta proces predolg, da bi jim omogočil pravočasen odziv na grožnjo terorističnega napada.

4.4 ŠTUDIJA PRIMEROV

4.4.1 Hamas (Zahodni breg, Gaza)

Hamas je palestinska teroristična skupina, ki je leta 1987 nastala iz palestinske veje gibanja Muslimansko bratstvo (angl. *Muslim brotherhood*). Ta skupina se zavzema za ustanovitev palestinske države, ki bi ozemeljsko obsegala tudi Izrael in nasprotuje pogajalskim poskusom Arafatove palestinske uprave. Del skupine nastopa javno preko mošej in socialnih institucij, drugi del pa podtalno načrtuje in izvaja napade na izraelske cilje v Izraelu in na zasedenih ozemljih.

Svojo propagandno dejavnost Hamas izvaja tako na palestinskih ozemljih kakor tudi v tujini. Tovrstna komunikacija na palestinskih ozemljih poteka predvsem preko razširjanja letakov in drugih oblik tiskanih medijev pred mošejami, na pogrebih žrtev izraelskih napadov in številnih mitingih. V propagandnem smislu je Hamas izven palestinskih ozemelj najbolj prisoten v ZDA, kjer izhajata dva časopisa te skupine v angleškem jeziku, *al-Zaitanouh* in *Muslim World Monitor*, produkcijska hiša *Aqsa Vision* pa je v njihovem imenu proizvajala in distribuirala video kasete s propagandnimi vsebinami (Emerson, 1998: 47, 48). Poleg tega Islamsko združenje za Palestino (angl. *Islamic Association for Palestine*⁹⁵) tiska in distribuira ustanovno listino Hamasa ter različne propagandne letake, Združenje za študije in raziskave (angl. *United Association for Studies and Research*) pa v Virginiji izdaja svoj časopis in organizira konference, na katerih upravičuje palestinski terorizem (Jihad Online: Islamic Terrorists and the Internet, 2002: 21, 22, internet). Glavni spletni strani Hamasa (<http://www.hamas.org> in <http://www.qassam.org>) sta bili pred kratkim ukinjeni, še vedno pa ta skupina svojo propagandno dejavnost preko interneta izvaja na spletni strani Palestinskega informacijskega centra (<http://www.palestine-info.info/index.htm> oz. v angleškem jeziku <http://www.palestine-info.co.uk>) in strani <http://www.alskifah.org>. Slednja je na voljo samo v arabskem jeziku, na njej pa je mogoče najti tudi forum, ki simpatizerjem skupine omogoča komuniciranje v realnem času.

⁹⁵ Na spletni strani te organizacije (<http://www.iap.org/index2.html>) je mogoče najti novice iz Bližnjega vzhoda, fotografije izraelskega nasilja nad Palestinci ipd.

Ta forum lahko med drugimi uporabljajo tudi pripadniki skupine za načrtovanje in izvajanje napadov, pri čemer za zakrivanje dejanske vsebine sporočil najbrž uporabljajo odprte kode. Michele Zanini navaja, da klepetalnice za usklajevanje svojih dejavnosti uporabljajo tudi Hamasovi člani v ZDA (Zanini, 1999: 251), poleg tega pa naj bi le-ti po poročanju radia izraelske vojske (oktobra 1996) za usklajevanje svojih aktivnosti na Zahodnem bregu, v Gazi in Libanonu uporabljali še sistem elektronske pošte (Forster, 1999: 46). Gosta poseljenost palestinskih ozemelj in podpora okolice Hamasu v okviru interne komunikacije omogočata relativno varno uporabo kurirjev in izvajanje osebnih srečanj med člani skupine, razširjeno pa je tudi komuniciranje preko omrežja stacionarne in GSM telefonije⁹⁶ ob uporabi tehnik za zakrivanje vsebine sporočila.

⁹⁶ Pripadniki Hamasa morajo biti zaradi dejavnosti izraelskih varnostnih organov še posebno pazljivi pri izbiri izvora GSM telefonov, ki jih uporabljajo. Pripadniki izraelske varnostne službe Shin Bet so tako npr. z vstavitvijo miniaturne eksplozivne naprave v njegov GSM telefon ubili enega izmed izdelovalcev bomb za Hamasove samomorilske napadalce, Yahiya Aiyasha (Gunaratna, 2000: 53).

5 OPREMLJANJE

Oborožitev terorističnih skupin, tako tradicionalnih kot sodobnih, v veliki večini sestavljajo lahko pehotno orožje in eksplozivna sredstva, ki jih pripadniki teh skupin pridobivajo iz vojaških in civilnih zalog ali pa jih izdelujejo sami. V zadnjih letih so se tema skupinama oborožitve pridružili tudi minometi, prenosni raketni sistemi (protioklepni in protiletalski) in sredstva za množično uničevanje (predvsem snovi in mikroorganizmi, ki so sestavni del kemičnega in biološkega orožja). Večina terorističnih skupin pri napadih uporablja relativno širok spekter različnih vrst orožja,⁹⁷ nekatere pa z namenom povečanja psihološkega učinka uporabljajo isti kos oborožitve pri več napadih zaporedoma.⁹⁸

Posamezne sodobne teroristične skupine pri izvajanju napadov poleg bolj ali manj sofisticiranega vojaškega orožja uporabljajo tudi nekatera sredstva, katerih funkcija je v običajnih razmerah miroljubna, vendar jih je ob ustreznih prilagoditvah mogoče spremeniti v sredstva za uničevanje žive sile in materialnih dobrin. Med tovrstna sredstva, ki predstavljajo del vsakdana sodobne družbe, sodijo med drugim tudi računalniška tehnologija in civilna transportna sredstva.

Rohan Gunaratna (internet) ocenjuje, da sta za opremljanje sodobnih terorističnih skupin značilna predvsem dva trenda, in sicer uporaba vse bolj smrtonosnih orožij z daljšim dometom (prenosni raketni sistemi in minometi), ki napadalcem omogočajo večjo učinkovitost napada in hkrati zmanjšanje lastnega tveganja, ter povečanje dostopnosti strokovnega znanja in tehnologije za izdelavo relativno cenениh eksplozivnih sredstev z veliko uničevalno močjo. K temu lahko dodamo še naslednje značilnosti:

- zmanjšanje državne podpore, ki so je bile teroristične skupine na tem področju deležne v obdobju hladne vojne;
- večja dostopnost orožja preko ilegalne trgovine, ki izvira iz številnih območij, kjer potekajo oboroženi konflikti;

⁹⁷ Medtem ko je pri nekaterih terorističnih skupinah to zgolj posledica velike raznolikosti njihove oborožitve, pa druge različne tipe oborožitve preišljeno uporabljajo za povečanje učinkovitosti napada. Takšen primer je bil poskus atentata na egiptovskega predsednika Hosnija Mubaraka 26. junija 1995 v Adis Abebi v Etiopiji, pri katerem so napadalcu poleg lahke pehotne oborožitve in prenosnih raketnih sistemov nameravali uporabiti tudi avto-bombo (Bodansky, 2001: 127, 128).

⁹⁸ Tovrstna izbira oborožitve je npr. značilna za delovanje grške teroristične skupine 17. november (Corsun, 1992: 117).

- večja dostopnost snovi za dvojno uporabo (vojaško in civilno), ki lahko služijo kot sestavine za izdelavo improviziranih eksplozivnih in zažigalnih zmesi;⁹⁹
- alternativna uporaba običajno nebojnih sredstev za povzročitev človeških žrtev in materialne škode;
- povečanje nevarnosti nakupa ali izdelave ter posledično uporabe orožij za množično uničevanje s strani terorističnih skupin.

Lažja dostopnost orožja danes omogoča manjšim terorističnim skupinam in posameznikom izvedbo obsežnih napadov, ki so v preteklosti sodili v domeno večjih skupin s sofisticirano organizacijsko strukturo in državno podporo. Vedno bolj smrtonosna in šokantna sredstva pri izvajanju napadov pa teroristične skupine uporabljajo tudi z namenom pridobivanja pozornosti medijev, ki jim omogočajo prenašanje idej in ciljev širšemu občinstvu. V nadaljevanju poglavja bodo predstavljeni posamezni načini opremljanja sodobnih terorističnih skupin s sredstvi za izvajanje napadov, posebna pozornost pa bo namenjena uporabi sredstev javnega transporta in računalniške tehnologije kot sredstev za uničevanje ter možnosti pridobivanja in uporabe orožja za množično uničevanje.

5.1 VIRI OPREMLJANJA S KONVENCIONALNIM OROŽJEM

5.1.1 Državna pomoč

Državna pomoč kot vir opremljanja terorističnih skupin je bila značilna predvsem za obdobje hladne vojne. Ta vir omogoča teroristični skupini relativno enostaven dostop do sofisticirane oborožitve, hkrati pa državi zagotavlja določeno stopnjo nadzora nad delovanjem skupine, ki je pri svojem opremljanju odvisna od nje.

V obdobju hladne vojne sta bili obe velesili neposredno ali posredno (preko satelitskih držav) vpleteni v opremljanje terorističnih skupin po svetu. Sovjetska zveza je tako skupaj z nekaterimi vzhodnoevropskimi državami neposredno podpirala skupine, kot so PLO, PIRA in ETA (Combs, 2003: 106), posredno (preko Libije, Kube ipd.) pa tudi številne druge v Zahodni Evropi (RAF, Rdeče brigade), Srednji in Južni Ameriki ter drugje po svetu. V okviru opremljanja terorističnih skupin s strani ZDA izstopa predvsem njihova obsežna podpora

⁹⁹ Tudi ta značilnost je najbrž eden izmed razlogov za prevladujoč delež napadov z eksplozivnimi in zažigalnimi sredstvi v okviru mednarodnih terorističnih napadov. Po podatkih raziskave z naslovom *Patterns of Global Terrorism 2002* (2003: XX, internet), ki jo je izdalo zunanje ministrstvo ZDA, je bilo tako v letu 2002 vseh mednarodnih terorističnih napadov 199, od česar jih je bilo kar 139 (69,85%) izvedeno s tovrstnimi sredstvi (glej prilogo 4).

islamskim upornikom proti sovjetski intervenciji v Afganistanu,¹⁰⁰ ki je po koncu vojne končala v arzenalih številnih radikalnih islamskih skupin v Jugovzhodni in Srednji Aziji ter na Bližnjem vzhodu.

Poleg velesil in njihovih satelitskih držav so v tem obdobju tudi številne druge države opremljale teroristične skupine, katerih dejavnost je sovpadala z njihovimi političnimi cilji. Med temi državami je s tovrstno podporo širokemu spektru terorističnih skupin najbolj izstopala Libija pod vodstvom Moamerja Gadafiga. Libija je tako v 70. in 80. letih opremljala nekatere palestinske (PLO, PFLP), evropske (PIRA, ETA, Rdeče Brigade), južnoameriške (perujsko Revolucionarno gibanje Tupac Amaru, kolumbijska M-19) in azijske (filipinska Islamska osvobodilna fronta Moro, Japonska rdeča armada) teroristične skupine (Combs in Slann, 2002: 115 in Ganor, internet in Rimanelli, 1992: 135). Med najobsežnejše sodi libijska podpora PIRA, ki je bila razkrita, ko je francoska obalna straža 26. oktobra 1986 prestregla ladjo z imenom Eksund, na krovu katere so našli velike količine lahkega pehotnega orožja, prenosne protiletalske in protioklepne raketne sisteme, minomete, 50 ton streliva in 2 toni plastičnega eksploziva Semtex.¹⁰¹ Po ocenah britanske vlade je PIRA pred tem od Libije uspešno prejela štiri ladijske pošiljke, v katerih je bilo skupno okrog 150 ton orožja in streliva, med drugim tudi 4 tone Semtexa (Adams in Morgan in Bambridge, 1988: 122-124, 184, 185).

Po koncu hladne vojne in terorističnih napadih v ZDA 11. septembra 2001 je podpora delovanju terorističnih skupin za večino držav, ki so bile med hladno vojno vpletene v tovrstne dejavnosti, med njimi tudi Libijo, postala preveč tvegana zaradi nevarnosti povračilnih ukrepov ogroženih držav. Med redke države, ki kljub temu nadaljujejo z opremljanjem terorističnih skupin, sodita Iran in Sirija s svojo podporo Hezbolahu, Palestinskemu islamskemu džihadu in nekaterim drugim palestinskim skupinam (<http://nsi.org/library/Terrorism/profterr.txt>).¹⁰²

¹⁰⁰ Po nekaterih virih so ZDA do leta 1987 islamskim upornikom v Afganistanu po izjemno nizkih cenah prodale okrog 65.000 ton orožja, med njimi tudi protiletalske sisteme tipa *Stinger*. Slednje so po koncu vojne poskušali odkupiti nazaj v operaciji »pogrešani Stingerji« (angl. *Missing-in-action Stingers* – MIAS), ki pa ni prinesla zadovoljivih rezultatov (Reeve, 1999: 168, 176).

¹⁰¹ Libija je ta eksploziv kupila od Češkoslovaške, kar je potrdil tudi nekdanji češki predsednik, Vaclav Havel. Po njegovih besedah naj bi Češkoslovaška kljub zagotovilom zahodnim vladam leta 1982, da bo prenehala izvažati Semtex, s prodajo nadaljevala vse do leta 1989. Libija naj bi po njegovih ocenah kupila okrog 1000 ton tega eksploziva (George in Watson, 1992: 190).

¹⁰² Nadaljevanje iranske podpore palestinskim terorističnim skupinam dokazuje tudi tovor ladje, ki jo je na začetku januarja 2002 v Rdečem morju prestregla izraelska mornarica. Na ladji, katere tovor je bil po besedah poveljnika izraelske vojske namenjen palestinskim oblastem na zasedenih ozemljih, so odkrili okrog 50 ton orožja iranske izdelave, med drugim tudi rakete zemlja-zemlja z dometom 12 kilometrov (Combs, 2003: 112).

5.1.2 Nelegalna trgovina z orožjem

Upad državne podpore po koncu hladne vojne je teroristične skupine prisilil, da so se v okviru opremljanja svojih pripadnikov preusmerile v druge vire, med katerimi najbolj izstopa nelegalna trgovina z orožjem. Razpad Sovjetske zveze, slabo ekonomsko stanje v državah, ki so nastale na njenem ozemlju in nekdanjih članicah Varšavskega pakta, ter številni oboroženi konflikti v 90. letih prejšnjega stoletja so povzročili nastanek izredno razvejanega nelegalnega tržišča z orožjem. Večinski delež na tem trgu predstavlja orožje iz obsežnih zalog nekdanje Rdeče armade.¹⁰³ Terorističnim skupinam z obsežnimi finančnimi sredstvi (med te sodijo predvsem tiste, ki sodelujejo pri trgovini z mamili) je tako na voljo skoraj neomejen spekter sodobne sofisticirane oborožitve.

Tovrstna trgovina lahko poteka preko navidezno zakonitega poslovanja med podjetji, ki so običajno lastniško povezana z organiziranim kriminalom ali samimi terorističnimi skupinami, pri dobavljanju orožja tem skupinam pa za zakrivanje svojega protizakonitega delovanja uporabljajo ponarejene dokumente o naročniku blaga.¹⁰⁴ Po drugi strani sodelovanje z organiziranim kriminalom terorističnim skupinam pri procesu opremljanja z orožjem omogoča tudi uporabo tihotapskih poti, ki jih kriminalne združbe uporabljajo za mednarodno trgovino z mamili (Aaron, 2002: 11).

Skupine, ki delujejo na območjih, kjer potekajo oboroženi konflikti, kakor sta npr. Afganistan in Somalija, pa so pogosto vpletene v trgovino z orožjem tudi v vlogi dobavitelja. Konec novembra 1998 je tako na Kosovo prispelo nekaj deset z *al-Qaido* povezanih veteranov afganistanske vojne (večina jih je pred tem sodelovala v vojni v Bosni in Hercegovini) z namenom usposabljanja enot Osvobodilne vojske Kosova (OVK). Ta skupina naj bi tudi nadzirala tihotapljenje orožja (prenosnih protitankovskih raketnih sistemov, protiletalskih topov, protiletalskih sistemov tipa *Stinger* in ostrostrelskih pušk) iz Albanije (Bodansky, 2001: 298, 299).

Trgovina z orožjem poteka tudi med samimi terorističnimi skupinami. Že v obdobju hladne vojne so nekatere evropske in palestinske skupine del svoje oborožitve prepuščale drugim skupinam v zameno za finančna sredstva, izvajanje napadov na izbrane cilje, varna

¹⁰³ Pri tem ne gre le za oborožitev, ki jo je nekdanja Sovjetska zveza prodajala drugim državam med hladno vojno, saj ponudba na črnem trgu vključuje tudi kose orožja iz skladišč sedanjih ruskih oboroženih sil. Po poročanju Marka Galeottija (2000: 10) je vstop organiziranega kriminala v ruske oborožene sile privedel do prodaje orožja številnim nedržavnim akterjem, med drugim celo čečenskim upornikom.

¹⁰⁴ Te dokumente je danes mogoče dobiti v številnih državah, med drugimi npr. v Nigeriji (Combs, 2003: 251).

zatočišča za svoje operativce na območju delovanja prejemnice orožja ipd.¹⁰⁵ Danes v skladu z organizacijskim trendom mrežnega povezovanja sodobnih terorističnih skupin stopnja tovrstnega sodelovanja med njimi narašča.

5.1.3 Legalna trgovina z orožjem

V okviru legalne trgovine z orožjem se lahko pripadniki terorističnih skupin opremljajo preko poslovanja podjetij ali kot posamezniki. V primeru, ko podjetja, ki terorističnim skupinam prodajajo orožje, niso lastniško povezana s temi skupinami, je zaradi relativno strogega nadzora običajno potrebna tiha privolitev države, na ozemlju katere podjetje posluje. Pri tem ne gre za neposredno vpletenost države v opremljanje terorističnih skupin, ampak za neformalno privolitev predstavnikov oblasti v tovrstno dejavnost zasebnih podjetij zaradi političnih oz. finančnih koristi. Tovrstno sodelovanje države pri opremljanju terorističnih skupin je zelo tvegano zaradi morebitnega negativnega odziva mednarodne skupnosti, vendar se lahko država po drugi strani izmika odgovornosti s sklicevanjem na domnevno neučinkovitost svojega sistema nadzora nad poslovanjem podjetij.

Opremljanje lahko poteka tudi preko s terorističnimi skupinami lastniško povezanih podjetij, ki namen nakupa orožja oz. sestavin za njegovo izdelavo zakrivajo z navideznimi potrebami svojih drugače povsem zakonitih dejavnosti. Najpogosteje na tak način poteka nabava eksplozivnih sredstev, ki se uporabljajo v nekaterih panogah gospodarstva, kot sta npr. gradbeništvo in rudarstvo. Tovrstno opremljanje je poleg drugih skupin uporabljala tudi *al-Qaida*, ki je v Sudanu vlagala v podjetje *al-Hijra for Constructions and Development*. To podjetje se je ukvarjalo z gradnjo cest in mostov, zaradi česar je lahko na tržišču zakonito kupovalo velike količine eksploziva za potrebe v gradbeništvu (Sawers, internet).

V nekaterih državah, med katerimi sta tudi ZDA in Avstralija, obstoječa zakonodaja omogoča nakup nekaterih vrst oborožitve relativno velikemu deležu prebivalstva. Običajno lahko pripadniki terorističnih skupin v teh državah na ta način pridejo le do lahkega pehotnega orožja, medtem ko morajo za bolj sofisticirana sredstva poiskati druge vire opremljanja.

¹⁰⁵ Takšno sodelovanje je bilo npr. značilno za teroristične skupine RAF, Rdeče brigade, *Action Direct*, *al-Fatah*, PIRA in ETA (Boyne, 1996: 344 in Rimanelli, 1992: 135).

5.1.4 Kriminalna dejavnost

Pri procesu opremljanja svojih pripadnikov se teroristične skupine pogosto zatekajo tudi h kriminalnim dejanjem, običajno v obliki izsiljevanja, tatvin in ropov. Tarče teh dejanj so večinoma policijske in vojaške enote ter njihove zaloge, poleg tega pa tudi skladišča podjetij, ki pri svoji dejavnosti uporabljajo eksplozivna sredstva.¹⁰⁶ K tej obliki opremljanja so se pogosto zatekali pripadniki grške teroristične skupine 17. november. V obdobju od avgusta 1988 do februarja 1990 jim je tako uspelo izvesti tri večje napade, s katerimi so si zagotovili znatno količino orožja in streliva za nadaljnje delovanje.¹⁰⁷

Nekatere teroristične skupine pa se preko kriminalnih dejavnosti ne opremljajo le na območju svojega neposrednega delovanja. Tako so pripadniki severnoirske PIRA v obdobju 1973 do 1978 iz skladišča v bazi ameriških marincev Camp LeJeune v Severni Karolini ukradli okrog pol milijona nabojev kalibra 5,65x45, leta 1977 so iz drugega skladišča ameriške vojske ukradli še 6 mitraljezov tipa M-60 in 100 jurišnih pušk M-16, leta 1984 pa še 100 jurišnih pušk tipa *Heckler&Koch* G3 iz baze rezervnih sil norveške vojske blizu Osla (Boyne, 1996: 344).

5.1.5 Izdelava orožja

Glavno omejitev terorističnih skupin, ki so v preteklosti poskušale vzpostaviti lastno proizvodnjo orožja, sta predstavljala omejen dostop do ustrezne tehnologije in pomanjkanje finančnih sredstev. Za tradicionalne teroristične skupine so bili tako značilni le redki poskusi tovrstnega opremljanja, ki so se pogosto končali z neuspehom.¹⁰⁸ V 90. letih prejšnjega stoletja pa so povečanje možnosti pridobitve podrobnih informacij o izdelavi orožja, števila virov financiranja in njihove donosnosti ter dostopnosti ustrezne strojne opreme in surovin za

¹⁰⁶ Kot primer lahko služi perujska teroristična skupina *Sendero Luminoso*. Ta eksplozivna sredstva pridobiva preko kraj dinamita iz rudarskih taborov v perujskem višavju, ki jih je zaradi njihove številčnosti nemogoče učinkovito zavarovati. Samo v eni tovrstni kraji jim je uspelo pridobiti 92.000 palic eksploziva TNT (McCormick, 2001: 116, 117).

¹⁰⁷ Avgusta 1988 so pripadniki 17. novembra napadli policijsko postajo v Atenah, brez lastnih žrtev onеспosobili policiste v njej ter pobegnili z njihovo oborožitvijo in večjo količino druge policijske opreme. Do naslednjega napada, katerega tarča je bilo skladišče grške vojske blizu Larise, je prišlo 24. decembra 1989. V tem napadu je pripadnikom 17. novembra uspelo ukrasti 60 prenosnih protiočlepnih raketnih sistemov, eksploziv, ročne bombe in strelivo za lahko pehotno orožje. Pri incidentu 5. februarja 1990 so si štirje člani te skupine izbrali mnogo manj varovan cilj, saj so vdrli v Nacionalni vojni muzej in od tam ukradli dva protiočlepnega sistema iz druge svetovne vojne tipa *Bazooka* (Corsun, 1992: 95 in Kassimeris, 2000: 15).

¹⁰⁸ Tako je bilo tudi v primeru zahodnonemške RAF, ki ji je uspelo izdelati lasten večcevni raketomet, vendar je le-ta pri poskusu uporabe zatajil (Pluchinsky, 1992: 57).

opravljanje tovrstne dejavnosti sodobnim terorističnim skupinam omogočile učinkovito proizvodnjo nekaterih zvrsti oborožitve.

5.1.5.1 Izdelava strelnega orožja

Množična proizvodnja strelnega orožja od terorističnih skupin zahteva izjemno obsežna vlaganja v smislu potrebnega znanja, strojne opreme, surovin in finančnih sredstev, poleg tega pa tovrstna dejavnost povečuje stopnjo tveganja razkritja skupine s strani varnostnih organov. Zaradi navedenih stroškov in na drugi strani relativno enostavnega dostopa do sofisticiranega orožja na črnem trgu se za to obliko opremljanja le izjemoma odločajo nekatere teroristične skupine z obsežnim kadrovskim in finančnim zaledjem.

Ena od teh je tudi severnoirska PIRA, ki se je z lastno proizvodnjo nekaterih zvrsti oborožitve hotela znebiti odvisnosti od nezanesljivega uvoza teh sistemov preko morskih in zračnih poti. Pri tovrstni dejavnosti PIRA najbolj izstopa razvoj in izdelava minometov, s katerimi so pripadniki te skupine izvedli več odmevnih napadov na britanske cilje. V 80. letih se je tako začela proizvodnja minometa *Mark 10*,¹⁰⁹ s katerim je mogoče zadeti do 300 metrov oddaljen cilj (strelivo za ta minomet ima kaliber 152 mm in 10,9 kilogramov eksplozivnega polnjenja). Ti minometi so namenjeni enkratni uporabi, sprožilna naprava pa je bila običajno povezana s časovnim mehanizmom, ki je napadalcem omogočil pravočasen in varen umik iz območja napada. V obdobju po sklenitvi premirja na Severnem Irskem so po nekaterih podatkih pripadniki PIRA nadaljevali z razvojem minometov, produkt le-tega pa naj bi bil nov model, imenovan *Mark 17*. Poleg minometov je PIRA izdelovala tudi lastne mitraljeze, leta 1990 pa so v Bostonu v ZDA aretirali skupino podpornikov te skupine, ki so hoteli v Republiko Irsko pretihotapiti doma narejen raketni sistem (Boyne, 1996: 344, 346 in Whittaker, 2001: 92).

5.1.5.2 Izdelava eksplozivnih sredstev

Uporaba eksplozivnih sredstev pri napadih terorističnih skupin je vse pogostejša. Po mnenju Briana M. Jenkinsa (1998: 243) predstavljajo bombni napadi v zadnjih letih več kot polovico vseh terorističnih napadov, poleg tega pa je v okviru opremljanja terorističnih skupin

¹⁰⁹ Z minometom tipa *Mark 10* je bil izveden tudi napad na rezidenco britanskega premiera na Downing street 10 v Londonu 7. februarja 1991, kjer je takrat potekalo zasedanje vojnega kabineta, posvečeno poteku Zalivske vojne. V tem napadu sta bili poleg omenjene stavbe poškodovani tudi sosednji poslopji finančnega in zunanjega ministrstva (Boyne, 1996: 346 in Phoblacht, internet).

v zadnjih treh desetletjih ravno na področju uporabe eksplozivnih sredstev prišlo do največjega števila inovacij, ki jih tudi danes spodbujajo protiukrepi varnostnih organov. Uporaba eksplozivnih sredstev ima za teroristične skupine po njegovih ocenah tri bistvene taktične prednosti, in sicer relativno enostavnost izvedbe tovrstnega napada, nizko stopnjo tveganja za napadalce (ti si lahko z uporabo zakasnjene vžiga omogočijo varen umik iz območja eksplozije preden do nje pride) ter veliko verjetnost uspeha, saj dejanski cilj napada običajno ni povsem jasen, zaradi česar uspeh predstavlja že sama eksplozija. Teroristične skupine pri svojih napadih uporabljajo zelo širok spekter različnih eksplozivnih sredstev, med katere sodijo tako sredstva, ki so produkt vojaške industrije, kot so ročne bombe in različne vrste min, kakor tudi improvizirana sredstva, kamor med drugim sodijo t.i. molotovke, cevaste bombe,¹¹⁰ avto-bombe ipd. Trend na področju uporabe eksplozivnih sredstev s strani teroristov v zadnjih letih predstavlja predvsem povečevanje števila samomorilskih napadov in uporaba avto-bomb.¹¹¹

Osnovno sestavino eksplozivnih sredstev predstavljajo eksplozivne snovi. Teroristične skupine, ki imajo dostop do visokoeksplozivnih snovi za vojaške in civilne namene (gradbeništvo, rudarstvo ipd.), kot so npr. TNT, RDX in *Semtex*, pri sestavi eksplozivnih sredstev uporabljajo le-te. Takšna je bila sestava bombe, ki je 7. avgusta 1998 eksplodirala pred veleposlaništvom ZDA v Nairobiju, pri čemer je umrlo 212 ljudi, okrog 5.000 pa je bilo poškodovanih (<http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/kenbom/kenbom.htm>). Eksplozivno polnitev bombe je predstavljala 810-kilogramska kombinacija TNT in *Semtexa* (Bodansky, 2001: 261). Rušilno moč bombe teroristične skupine pogosto povečujejo z dodajanjem zažigalnih snovi. Pri napadu na stanovanjski kompleks ameriške vojske v Daranu v Saudovi Arabiji 25. junija 1996, v katerem je umrlo 19 ljudi, več kot 260 pa je bilo ranjenih, so tako napadalci 2.270 kilogramom vojaškega eksploziva dodali tudi sode z mešanico goriva in zažigalnih primesi, ki je povzročila močno sekundarno eksplozijo (Kozlow, 1997: 557).

Teroristične skupine, ki nimajo dostopa do tovrstnih eksplozivnih snovi, so pri sestavi bomb prisiljene uporabljati improvizirane eksplozive, izdelane iz sestavin, ki so na voljo v prosti prodaji. Nekatere sestavine, ki jih je mogoče najti med sredstvi za čiščenje, pripomočki za kmetovanje in na številnih drugih področjih vsakodnevnih človeških dejavnosti, imajo dvojno namembnost, saj jih je mogoče uporabiti tudi za izdelavo eksplozivnih zmesi.

¹¹⁰ angl. *pipe bomb*.

¹¹¹ Pri teh bombah je poudarek predvsem na kvantiteti uporabljenih eksplozivnih snovi in ne toliko na njihovi kakovosti. Za prenos tovrstnih bomb bodo teroristi v prihodnosti poleg avtomobilov najverjetneje vse pogosteje uporabljali tudi druga prevozna sredstva, med njimi tovornjake (napad v Oklahoma Cityju 19. aprila 1995), čolne (napad na ameriški rušilec *USS Cole* 12. oktobra 2000) in lahka letala.

Improvizirane eksplozivne zmesi se pogosto pojavljajo kot polnitev cevastih bomb, katerih izdelava je značilna predvsem za pripadnike desničarskih terorističnih skupin v ZDA in Zahodni Evropi.¹¹² Tovrstne zmesi pa je mogoče uporabiti tudi za večje bombe, kakršna je bila npr. tista, ki je 19. aprila 1995 razdejala stavbo FBI v Oklahoma Cityju in ubila 168 ljudi, 503 pa ranila. Eksplozivno polnitev te bombe je predstavljala 2.160-kilogramska zmes amonijevega nitrata, ki ga je mogoče dobiti v prosti prodaji kot umetno gnojilo, in nitrometana (Combs in Slann, 2002: 133). Slednji se med drugim uporablja tudi kot dodatek za gorivo dirkalnih avtomobilov, v bombi pa služi za vžig amonijevega nitrata.

Tudi na področju pridobivanja in uporabe vžigalnih mehanizmov za eksplozivna sredstva je mogoče opaziti veliko raznolikost rešitev, ki se jih poslužujejo različne teroristične skupine. Medtem ko v nekaterih primerih teroristi še vedno uporabljajo relativno enostavna sredstva za vžig eksplozivne zmesi,¹¹³ pa lahko v drugih primerih spremljamo širok spekter inovacij. Kot dober primer inovacijskega procesa na tem področju lahko služi tekmovanje, ki je v drugi polovici 80. in prvi polovici 90. let potekalo med izdelovalci bomb teroristične skupine PIRA in britanskimi varnostnimi organi. Na začetku tega obdobja so pripadniki PIRA za sprožitev bomb uporabljali radijski signal, ki so ga pošiljali tudi preko kontrolnih naprav za vodenje maket letal. Ko so britanski varnostni organi v bližini bomb začeli uporabljati motilce radijskih signalov, ki so preprečevali detonacijo, se je PIRA prilagodila z uporabo laserskih namerilnikov (podobni tistim, ki jih policija uporablja pri nadzoru prometa) in ustreznih senzorjev, ki jih je mogoče dobiti v prosti prodaji. Pred sklenitvijo premirja leta 1994 je prišla v uporabo tudi kombinacija bliskavice fotoaparata in svetlobnega senzorja, s katero je bilo mogoče sprožiti bombo na razdalji do 800 metrov. Posebno pozornost si zasluži tudi vžigalni mehanizem bombe, ki je uničila letalo družbe *Pan Am* nad škotskim mestecem Lockerbie. Ta mehanizem je bil povezan z barometrom, s čimer so teroristi zagotovili detonacijo bombe v času, ko je bilo letalo v zraku (Forster, 1999: 48).

Proizvodnja eksplozivnih sredstev običajno poteka v različno velikih in opremljenih improviziranih laboratorijih, ki morajo biti zaradi varnostnih zahtev čim bolj prikriti. Na palestinskih zasedenih ozemljih naj bi bile takšne tovarne bomb po nekaterih podatkih močno razširjene. Palestinska teroristična skupina Brigade mučenikov al-Aqsa naj bi tako za postavitev srednje velikega laboratorija in proizvodne linije z vso potrebno opremo od

¹¹² Podobne bombe je izdeloval tudi t.i. *Unabomber*. Le-ta je v obdobju od 26. maja 1978 do 24. aprila 1995 ustrahoval ZDA s pošiljanjem pisemskih bomb, ki so bile običajno sestavljene iz aluminijevega prahu, pomešanega z aluminijevim nitratom, kalijevim kloratom ali natrijevim kloratom (Adams, internet 1 in Adams, internet 2).

¹¹³ Vžigalni mehanizem bombe, ki je 26. februarja 1993 eksplodirala v kletnih prostorih WTC v New Yorku, so sestavljale štiri 6-metrске vžigalne vrvice, povezane z vžigalnimi kavicami *Atlas Rockmaster* (Reeve, 1999: 10).

palestinske uprave dobivala enkratni znesek v višini okrog 100.000 USD ter 15.000 USD mesečno za sprotne stroške obratovanja. Izraelska vojska naj bi do sedaj samo na območju Nablusa uničila okrog 20 tovrstnih tovarn eksplozivnih sredstev (Eshel, 2002: 22). Improvizirane delavnice za izvedbo posameznega bombnega napada so običajno mnogo skromnejše. Tako so nekatere sestavne dele za bombo, uporabljeno v napadu na WTC leta 1993, Ramzi Yousef in njegovi sodelavci izdelali v majhnem skladiščnem prostoru, ki so ga najeli v skladiščnem centru *Space station* v New Yorku (Reeve, 1999: 36).

Nekatere teroristične skupine imajo v svojih vrstah strokovnjake za izdelavo eksplozivnih sredstev, ki so znanje, potrebno za tovrstno dejavnost, pridobili v okviru usposabljanja v vojaških in pol-vojaških enotah. Ti posamezniki nato svoje znanje prenašajo naprej, s tega vidika pa je zaskrbljujoče predvsem mrežno povezovanje skupin, saj se preko tega procesa tovrstno znanje prenaša na večje število skupin, ki delujejo v različnih okoljih, čemur se varnostni organi običajno ne morejo pravočasno prilagoditi.¹¹⁴ Navodila za izdelavo eksplozivnih sredstev se prenašajo tudi v tiskani in elektronski obliki. Večino teh sredstev je mogoče izdelati z osnovnim znanjem s področja kemije in strojništva, v nekaterih priročnikih pa je tudi podrobno pojasnjen ustrezen način uporabe nekaterih snovi (ki jih je mogoče dobiti v prosti prodaji) pri tovrstni dejavnosti.¹¹⁵

5.2 UPORABA SREDSTEV JAVNEGA TRANSPORTA IN RAČUNALNIŠKE TEHNOLOGIJE KOT SREDSTEV ZA UNIČEVANJE

Napadi na WTC in Pentagon 11. septembra 2001 so nakazali nove možnosti opremljanja sodobnih terorističnih skupin s sredstvi za uničevanje. Napadi so bili izvedeni s strmoglavljenjem ugrabljenih potniških letal, polnih goriva, v močno obljudene zgradbe, ki so imele velik simbolni in funkcionalni pomen, s čimer so bile povzročene s preteklimi napadi neprimerljive človeške in materialne izgube. Na podoben način bi lahko teroristične skupine v prihodnosti uporabile tudi druge oblike javnega transporta. Morebitna ugrabitev večje potniške ladje in njeno namerno povzročeno trčenje s tankerjem, polnim nafte, bi npr. lahko imelo po obsegu človeških in ekonomskih izgub (med slednje lahko vračunamo tudi odpravo

¹¹⁴ Ramzi Yousef je tako po usposabljanju v Afganistanu v prvi polovici leta 1992 na filipinskem otoku Basilan poučeval okrog 20 pripadnikov teroristične skupine *Abu Sayyaf* (Reeve, 1999: 72).

¹¹⁵ Priročnike z napotki za izdelavo bomb uporabljajo številne teroristične skupine. Desničarske skupine v ZDA in Evropi v ta namen uporabljajo »*Practical guide to aryan revolution*,« katerega avtor je britanski neonacist David Myatt (Whine, internet), *al-Qaida* ima priročnik z naslovom »Eksplodivi,« ki predstavlja prvi del enciklopedije »Afganistanski džihad« (Combs, 2003: 112), na internetu pa je mogoče najti tudi priročnika »*The Anarchist Cookbook*« (<http://www.anarchist-cookbook.com>) in »*The Terrorist's Handbook*« (<http://members.odinsrage.com/white88/terrorbook.htm>).

posledic izlitja nafte v morje) primerljivo katastrofalne posledice. Tovrstna sredstva bi lahko v prihodnosti teroristične skupine uporabile tudi zaradi zagotovljene medijske pozornosti, ki bi je bil tak napad deležen, kar potrjujejo tudi dogodki 11. septembra 2001.

Hiter razvoj računalniške tehnologije in širjenje obsega njenih uporabnikov, kar je še zlasti značilno za območje Severne Amerike in Zahodne Evrope, sta v zadnjih letih bistveno povečala grožnjo terorističnih napadov, izvedenih z uporabo pridobitev te tehnologije. Gre za t.i. »kibernetični terorizem,«¹¹⁶ ki ga Harry Henderson (2001: 139) opredeljuje kot »poškodovanje ali ogrožanje računalniških sistemov s strani hekerjev, ki delujejo kot teroristi ali za teroriste.« Najpogostejše oblike »kibernetičnega terorizma« so uporaba računalniških virusov,¹¹⁷ onemogočanje delovanja računalniških sistemov z napadi »zavrnitev storitve«¹¹⁸ ter uničevanje ali spreminjanje podatkov v teh sistemih. Tovrstni napadi povzročajo predvsem ekonomsko škodo brez fizičnih posledic (človeških žrtev in materialnih izgub), ki so bistvenega pomena za učinek, ki ga teroristične skupine želijo doseči s svojimi napadi. Zaradi tega bodo te oblike »kibernetičnega terorizma« tudi v prihodnosti najverjetneje ostale v domeni posameznih hekerjev, spodbujenih z morebitnimi finančnimi koristmi takšnega delovanja ali željo po dokazovanju svojega računalniškega znanja.

Mnogo hujše posledice pa bi imel prevzem nadzora nad različnimi računalniškimi sistemi, ki so bistveni za normalno delovanje družbe, s strani pripadnikov terorističnih skupin. Pomembnejši sistemi so običajno zavarovani pred neavtoriziranim dostopom preko interneta s t.i. »požarnimi zidovi,«¹¹⁹ ki pa jih je mogoče obiti z uporabo nekaterih računalniških orodij, kot so npr. t.i. »trojanski konji.«¹²⁰ Možni cilji tovrstnih napadov teroristični skupin bi lahko bili energetski, vodovodni, komunikacijski in transportni sistemi. S prevzemom nadzora nad temi sistemi bi lahko teroristi onemogočili oskrbo določenega območja z električno energijo in vodo, delovanje telefonskega omrežja, sprožili trčenje vlakov, letal ipd.¹²¹ Visoka stopnja

¹¹⁶ angl. *cyberterrorism*.

¹¹⁷ Napadi z računalniškimi virusi, ki se širijo preko interneta, lahko povzročijo znatno ekonomsko škodo. Tako je npr. virus *Melissa* marca 1999 v nekaj dneh povzročil okrog 80 milijonov USD škode, virus *I love you* pa maja 2000 kar 10 milijard USD (O'Brien, 2000: 10).

¹¹⁸ Do največjega tovrstnega napada je prišlo 2. februarja 2000, ko je bilo onemogočeno delovanje spletnih strani internetnih podjetij *Yahoo*, *Amazon.com*, *Buy.com*, *eBay*, *E*Trade* in medijske hiše CNN. Pri tem je nastala znatna ekonomska škoda zaradi izostanka trgovanja preko teh strani in zmanjšanja zaupanja uporabnikov, na kar je ta veja gospodarstva še posebno občutljiva (O'Brien, 2000: 11).

¹¹⁹ angl. *firewalls*.

¹²⁰ angl. *trojan horse*.

¹²¹ Možnosti tovrstnih napadov naj bi preučevala tudi *al-Qaida*, na kar nakazujejo podatki, najdeni na računalniških diskih, ki so jih uporabljali pripadniki te skupine in so bili zaseženi v Afganistanu. Številni strokovnjaki ameriške vlade domnevajo, da bo ta skupina v prihodnosti dejansko izvedla »kibernetični« napad v kombinaciji z bolj konvencionalnim napadom. Tako bi lahko npr. teroristi razstrelili stanovanjsko ali poslovno zgradbo in hkrati onesposobili telefonsko omrežje v okolici, s čimer bi onemogočili pravočasen odziv reševalnih služb (Jihad Online: Islamic Terrorists and the Internet, 2002: 6, internet).

informatiziranosti teh sistemov je značilna predvsem za severnoameriške in zahodnoevropske države, zaradi česar so le-te tudi najbolj izpostavljene tovrstnim grožnjam.

5.3 OROŽJE ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE

Pri preučevanju terorizma v obdobju od konca druge svetovne vojne do danes je mogoče zaznati trend naraščanja stopnje uničenja, ki ga povzročajo teroristični napadi (glej priloge 1-3). Na ta trend sta vplivala predvsem dva faktorja, in sicer zmanjševanje stopnje diskriminacije pri izbiri ciljev napadov¹²² in povečevanje dostopa teroristov do vedno bolj izpopolnjenih ubojnih sredstev. S tega vidika predstavlja varnostnim organom, v pristojnosti katerih sodi tudi protiteroristična dejavnost, vse večjo skrb možnost opremljanja terorističnih skupin z biološkim, kemičnim ali jedrskim orožjem in možnost uporabe le-tega z namenom povzročitve množičnih človeških žrtev. Sposobnost opremljanja terorističnih skupin s tovrstnimi sredstvi potrjujejo tudi primeri njihove dejanske uporabe v preteklosti.

V obdobju hladne vojne so bile številne teroristične skupine pri svojem delovanju odvisne od državne podpore, kar je pomembno vplivalo na njihovo odklanjanje uporabe orožij za množično uničevanje. Sponzorske države si namreč zaradi lastne varnosti in ohranjanja svojega ugleda v mednarodni skupnosti niso mogle privoščiti prenašanja tovrstne oborožitve oz. tehnologije in znanja za njeno proizvodnjo v roke teroristov. Z upadom državne podpore in začetkom izkoriščanja donosnih alternativnih virov financiranja se je sčasoma povečala sposobnost pridobivanja primerno usposobljenih kadrov,¹²³ tehnologije in znanja¹²⁴ nekaterih skupin za lastne programe razvoja relativno primitivnih oblik biološkega, kemičnega in jedrskega orožja.

Za teroristične skupine, ki poskušajo pridobiti orožje za množično uničevanje, so zaradi nižjih finančnih stroškov in relativno nizke stopnje tehnološke zahtevnosti primernejši programi razvoja biološkega in kemičnega orožja. Večina strojne opreme in surovin za proizvodnjo tovrstnega orožja se lahko uporablja za dvojne namene (vojaške in civilne), zaradi česar jih je relativno enostavno mogoče dobiti na prostem trgu, pri čemer si teroristične

¹²² V prvi polovici navedenega obdobja so (za razliko od druge polovice) znaten delež terorističnih incidentov predstavljali atentati, torej napadi, pri katerih so bile žrtve zaradi svojega izpostavljenega statusa v družbi skrbno izbrane vnaprej.

¹²³ Na to je vplival tudi razpad nekdanje Sovjetske zveze in posledično drastičen upad obsega njene vojaške industrije, zaradi česar so številni znanstveniki, ki so pred tem sodelovali v programih razvoja tovrstne oborožitve, ostali brez zaposlitve. S tem so postali primeren kader za novačenje s strani premožnih terorističnih skupin za prenos znanja in izkušenj ali celo za sodelovanje pri proizvodnji nekonvencionalne oborožitve.

¹²⁴ Podrobne podatke o sestavinah, potrebnih za proizvodnjo kemičnega, biološkega in jedrskega orožja ter poteku le-te je danes mogoče dobiti v številnih javno dostopnih knjižnicah in na internetu.

skupine pogosto pomagajo s ponarejanjem naročilnic različnih zdravstvenih, kemijskih in bioloških ustanov ali ustanavljanjem le-teh pod pretvezo civilne raziskovalne dejavnosti.¹²⁵ Največjo tehnično težavo pri proizvodnji kemičnega in biološkega orožja pa terorističnim skupinam predstavlja oblikovanje učinkovitih sistemov za disperzijo tovrstnih snovi oz. mikroorganizmov, zaradi česar so vsi dosedanja dejanski napadi s temi sredstvi zahtevali relativno nizko število smrtnih žrtev.

Manj verjeten je, po drugi strani, teroristični napad s sofisticiranim jedrskim orožjem. Le-to bi lahko teroristi pridobili z nakupom na črnem trgu¹²⁶ ali proizvedli sami, vendar slednje zaradi ogromnih finančnih izdatkov in izjemno zapletenega ter dolgotrajnega procesa izdelave zaenkrat ne odtehta morebitnih prednosti uporabe tovrstnega orožja. Nekateri strokovnjaki kljub temu dopuščajo teoretično možnost, da bi lahko skupina šestih ali sedmih posameznikov z ustrezno kombinacijo strokovnega znanja in izkušenj ter dostopom do primernih sestavin izdelala jedrsko bombo s sicer relativno nezanesljivim vžigalnim sistemom in majhno močjo, ki pa bi še vedno lahko dosegla moč nekaj 10 kiloton (Jenkins, 1998: 228). Na področju jedrske tehnologije sta bolj verjetni različici terorističnih napadov sabotaža jedrskih elektrarn ali civilnih raziskovalnih reaktorjev¹²⁷ in uporaba radiološkega orožja oz. t.i. »umazane bombe« (angl. *dirty bomb*). Pri slednji gre za uporabo kombinacije klasičnega eksploziva in radioaktivnih materialov z namenom kontaminacije določenega območja. V 90. letih so bili na območju Vzhodne in Srednje Evrope razkriti številni primeri tihotapljenja visoko obogatene urana in plutonija iz območja nekdanje Sovjetske zveze. Pri izdelavi radiološkega orožja je poleg urana in plutonija mogoče uporabiti tudi nekatere druge radioaktivne snovi, kot so npr. cezij 137, kobalt 60 (po mnenju Stefana Leaderja (1999: 36) sta ta dva elementa za izdelavo tovrstne bombe celo primernejša od obogatene urana, saj sta

¹²⁵ Larry Wayne Harris, pripadnik ameriške desničarske skupine *The Christian Patriots*, je 5. maja 1995 pri organizaciji *American Type Culture Collection* (ATCC), ki oskrbuje raziskovalce na področju biomedicine po celem svetu z mikrobiološkimi kulturami, naročil tri vial bakterije *Yersinia pestis*, ki povzroča kugo, za kar je plačal 240 USD. Pri tem je uporabil naročilnico neobstoječega mikrobiološkega laboratorija, ki je omenjena organizacija ni preverila. Šele nenavadno pogosti telefonski klici, s katerimi je Harris poskušal izvedeti ali je bila pošiljka že poslana, so sprožili sum tehnika v ATCC, ki je o nakupu obvestil policijo (Sopko v Gurr in Cole, 2000: 67 in Stern, 2001: 234, 235).

¹²⁶ Leta 1997 je Aleksander Lebed, general ruske vojske in svetovalec za varnostne zadeve nekdanjega ruskega predsednika Borisa Jelcina, izjavil, da je iz ruskih skladišč v obdobju po razpadu Sovjetske zveze izginilo nekaj manjših taktičnih jedrskih bomb, t.i. »kovčkov-bomb« (angl. *nuclear suitcase bombs*) (Bodansky, 2001: 329), ki bi se lahko znašle na črnem trgu.

¹²⁷ V preteklosti je že prišlo do napadov na jedrske objekte v ZDA, Franciji, JAR, Argentini, Španiji in na Filipinih, vendar je bila večina reaktorjev v začetni fazi izgradnje in še ni obratovala. Marca leta 2000 pa je novozelandska policija odkrila teroristično celico, ki naj bi pripravljala bombni napad na raziskovalni jedrski reaktor *Lucas Heights* v bližini Sydeya med Olimpijskimi igrami istega leta. Po nekaterih domnevah naj bi bila omenjena celica povezana s teroristično skupino *al-Qaida* (Karmon, internet 1).

sama po sebi bolj radioaktivna) in torij 232¹²⁸. Na možnost terorističnega napada z radiološkim orožjem opozarja tudi incident v Moskvi novembra 1995, ko so čečenski uporniki pred vhodom v priljubljeni Izmailov Park postavili manjši zaboj z cezijem 137, ki je bil najverjetneje ukraden iz bolnišnice in o tem obvestili medije, ki so ta zaboj tudi odkrili (Schmid, 2000: 114).

Večina sodobnih terorističnih skupin kljub večji dostopnosti orožij za množično uničevanje samih oz. kadrov, znanja, strojne opreme in sestavin, potrebnih za njihovo proizvodnjo, še vedno odklanja možnost njihovega pridobivanja ali uporabe, na kar vplivajo predvsem nekatere moralne in politične omejitve. To velja predvsem za politično motivirane skupine, katerih obstoj je v večji meri odvisen od podpore širše družbe, kot so npr. severnoirska PIRA in palestinske teroristične skupine. Množične žrtve, ki bi jih lahko povzročila uporaba orožij za množično uničevanje, bi sprožile negativen odziv v družbi, za interese katere se domnevno borijo, in mednarodni javnosti, poleg tega pa bi najverjetneje privedle do drastične reakcije napadene države. Za politično motivirane skupine so značilni relativno specifični cilji, ki jih je mogoče doseči z izvajanjem omejenega pritiska, zaradi česar je verjetnost uporabe orožij za množično uničevanje s strani teh skupin relativno majhna.¹²⁹ Po mnenju Nadine Gurr in Benjamina Cola (2000: 251, 252) tako nevarnost napadov s tovrstnimi sredstvi z namenom povzročitve množičnih in naključno izbranih človeških žrtev izvira predvsem s strani posameznih versko in rasistično motiviranih skupin, med katerimi v tem pogledu najbolj izstopajo verski kulti, ki imajo splošnejše cilje in pogosto uporabljajo genocidno obarvano retoriko, usmerjeno proti nasprotni strani.

5.4 ŠTUDIJA PRIMEROV

5.4.1 *Aum Shinrikyo* (Japonska)

Aum Shinrikyo je religijski kult, ki ga je leta 1987 na Japonskem ustanovil njegov karizmatični voditelj Shoko Asahara. V smislu religije kult temelji na različici budizma z dodatki krščanstva, hinduizma in številnih psevdoznanstvenih verovanj, njegovi privrženci pa

¹²⁸ Ruska policija je 20. marca 2002 na meji s Kazakstanom zasegla 10 kilogramov torija 232 v prahu, ki ga je iz te države poskušal pretihotapiti ruski državljani. Ta kovina, ki se uporablja za proizvodnjo urana 233, je izvirala iz metalurške tovarne *Ulba* v kazakstanskem mestu Ust-Kamenogorsk. Po oceni v poročilu revije za neširjenje jedrskega orožja Inštituta Monterey je bilo iz te tovarne v 90. letih v Rusijo nezakonito izvoženih več kot 400 kilogramov torija 232 (http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1302032014063523).

¹²⁹ Po drugi strani je še vedno mogoča uporaba manjših količin predvsem kemičnega in biološkega orožja s strani teh skupin proti selektivno izbranim posameznikom.

verjamejo v preroške sposobnosti Asahare, ki je za bližnjo prihodnost napovedal izbruh svetovne vojne, v kateri naj bi prišlo do jedrske apokalipse. Iz te naj bi *Aum Shinrikyo* v primeru, da bi mu pred vojno uspelo zbrati vsaj 30.000 članov, izšel kot vrhovna sila na Japonskem in celem svetu. Do leta 1995, ko so pripadniki kulta izvedli napad s sarinom na podzemno železnico v Tokiu, je imel ta okrog 37.000 članov v številnih državah,¹³⁰ ocene takratnega premoženja kulta pa se gibljejo med 240 milijoni in 1,2 milijarde USD. Z vidika ambicij, obsega in drznosti dejavnosti na področju proizvodnje in uporabe biološkega in kemičnega orožja *Aum Shinrikyo* drastično odstopa od ostalih terorističnih skupin. V obdobju od 1990 do 1995 je ta skupina izvedla vsaj dvajset napadov s tovrstnim orožjem, ki so variirali od umorov selektivno izbranih posameznikov pa vse do poskusa povzročitve množičnih človeških žrtev s prej omenjenim napadom v japonski prestolnici (Kaplan, 2001: 207-209, 211 in <http://www.dotco.com/t3/Aum/Protect.html>).

Ogromna finančna sredstva so *Aum Shinrikyo* omogočila obsežna vlaganja v programe proizvodnje kemičnega¹³¹ in biološkega¹³² orožja. Po nekaterih podatkih naj bi ta skupina samo za razvoj kemičnega orožja namenila okrog 30 milijonov USD, poleg tega pa je bilo 10 milijonov USD vloženi tudi v gradnjo trinadstropnega objekta, imenovanega *Satian 7*,¹³³ v katerem je potekala proizvodnja živčnega bojnega plina sarina (Combs in Slann, 2002, 22, 23). Nakup sestavin in sofisticirane laboratorijske opreme¹³⁴ za proizvodnjo tovrstne oborožitve je v večji meri potekal preko številnih podjetij v lasti kulta, ki so zaradi svoje registrirane medicinske in raziskovalne dejavnosti izpolnjevala pogoje za uporabo teh snovi in tehnologije. Pripadniki *Aum Shinrikyo* so bili izjemno uspešni tudi pri privabljanju primerno izobraženih kadrov med študenti in delavci japonskih univerz za sodelovanje pri svojih projektih izdelave orožij za množično uničevanje.

¹³⁰ Od tega okrog 17.000 na Japonskem, 20.000 v Rusiji, manjše podružnice pa so bile ustanovljene tudi v ZDA in Nemčiji (Mutsuko, internet).

¹³¹ Eksperimentalno so pripadniki *Aum Shinrikyo* izdelali živčne strupe sarin, soman, tabun in VX, poskuse pa so izvajali tudi z vodikovim cianidom, fosgenom in gorčičnim plinom. Aprila 1993 so se odločili za množično proizvodnjo sarina, do napada v Tokiu pa so v objektu *Satian 7* izdelali okrog 10 ton prekurzorjev za izdelavo tega plina (Kaplan, 2001: 214).

¹³² Največ pozornosti so namenili proizvodnji antraksa in botulina. Po nekaterih podatkih naj bi delegacija *Aum Shinrikyo* leta 1992 odpotovala v Zaire, kjer naj bi poskusila izolirati in pridobiti virus ebola (Kaplan, 2001: 213).

¹³³ Načrte za izgradnjo laboratorija za proizvodnjo sarina naj bi si po pričevanjih enega izmed vodij skupine za okrog 100.000 USD priskrbeli v Rusiji od Olega Lobova, člana ruskega varnostnega sveta v času Jelcinovega predsedniškega mandata (Kaplan, 2001: 216).

¹³⁴ Po ocenah preiskovalcev so bili laboratoriji v lasti *Aum Shinrikyo* izjemno dobro opremljeni. Med drugim so člani te skupine januarja 1995 pri ameriškem podjetju *Cache Scientific* kupili računalniški program za modeliranje molekul, ki kemikom omogoča eksperimentiranje na področju sintetiziranja molekul na računalniškem zaslonu namesto v laboratoriju, s čimer privarčujejo čas in finančna sredstva (Leitenberg, 2000: 150).

Člani *Aum Shinrikyo* so v obdobju od aprila 1990 do 4. julija 1995 izvedli dvajset napadov s kemičnim in biološkim orožjem. Če izvzamemo 2 večja napada s sarinom v Matsumotu 27. junija 1994 in Tokiu 20. marca 1995, je bil v preostalih 18 napadih ubit en sam človek, ranjenih pa 8 (Kaplan, 2001: 221). Ta neučinkovitost glede na postavljene cilje je bila med drugim posledica neuspeha skupine pri razvijanju učinkovitih sistemov diseminacije kemičnih in bioloških snovi, ki je razvidna tudi iz poteka prej omenjenega napada na podzemno železnico v Tokiu. V tem napadu so pripadniki kulta na pet vlakov tokijske podzemne železnice namestili polietilenske vreče, napolnjene z nečistim sarinom, ki so jih ob vnaprej določenem času predrli s konicami dežnikov. Po tem, ko so napadalci zapustili vlakovne kompozicije, so se po tleh vagonov nabrale luže sarina, ki je počasi hlapel. Po nekaterih ocenah so pripadniki *Aum Shinrikyo* načrtovali, da bodo s tem napadom povzročili okrog 40.000 smrtnih žrtev (Raufer, 2000: 31), dejanska bilanca pa je bila 12 mrtvih in okrog 5.500 ranjenih. To lahko pripišemo predvsem neučinkovitosti sistema diseminacije sarina¹³⁵ in pomanjkljivi kakovosti le-tega. Po drugi strani pa je bilo za neuspeh krivo tudi dejstvo, da je bil napad izveden predčasno in pripravljen v veliki naglici, saj je vodstvo kulta le nekaj dni pred tem izvedelo, da namerava policija 22. marca izvesti obsežno racijo v objektih *Aum Shinrikyo*, ki jo je hotelo z napadom preprečiti (Combs, 2003: 272, 273).

Napad je sprožil oster odziv japonskih oblasti, ki so aretirale vodstvo *Aum Shinrikyo* in zaplenile zmogljivosti skupine za proizvodnjo kemičnega in biološkega orožja ter večino finančnih sredstev, s katerimi je le-ta razpolagala. Delovanje kulta kljub temu ni bilo prepovedano. Takoj po napadih je zaradi pritiska javnosti članstvo skupine močno upadlo, v zadnjih letih pa se postopno povečuje. Zaradi tega in serije napadov neidentificiranih storilcev z neznanim plinom v okolici Tokia aprila 1998¹³⁶ narašča skrb nekaterih strokovnjakov pred morebitno ponovno obuditvijo apokaliptičnih načrtov kulta (Schmid, 2000: 109).

¹³⁵ Mnogo primernejša bi bila uporaba tega plina v aerosolni obliki.

¹³⁶ V enem izmed njih se je zastrepilo okrog 50 ljudi, smrtnih žrtev pa napad ni zahteval (Schmid, 2000: 109).

6 ZAKLJUČEK

Splošna hipoteza predpostavlja, da so sodobne teroristične skupine zaradi hitrega tehnološkega razvoja na področju nadzora komunikacij, denarnih tokov in pretoka oseb ter (potencialno) nevarnih snovi prisiljene v inovativnost pri prilagajanju ukrepom državnih in mednarodnih varnostnih organov v boju proti njim na vseh ravneh svojih logističnih dejavnosti, s čimer se povečujeta težavnost odkrivanja teh skupin in učinkovitost terorističnih napadov.

Omenjeno hipotezo je mogoče v celoti potrditi. Na logistične dejavnosti sodobnih terorističnih skupin je v največji meri vplival drastični upad državne podpore, ki sta ga povzročila konec hladne vojne in pritisk edine preostale velesile, ZDA, na države, vpletene v tovrstno dejavnost, po napadih na WTC in Pentagon 11. septembra 2001. V novonastalih razmerah so si bile teroristične skupine prisiljene zagotoviti samozadostnost na vseh področjih podpornih dejavnosti, ki jim omogočajo kontinuirano in učinkovito izvajanje napadov, s katerimi poskušajo preko vplivanja na širšo javnost doseči zastavljene cilje. Pri zagotavljanju finančnih, komunikacijskih in oborožitvenih sredstev svojim pripadnikom sodobne teroristične skupine s pridom uporabljajo novosti na področju tehnološkega razvoja, ki jih zaradi varnostnih potreb oz. z namenom povečevanja učinkovitosti svojega delovanja občasno kombinirajo z nekaterimi bolj tradicionalnimi rešitvami. Novim razmeram so morale te skupine prilagoditi tudi svojo organizacijsko strukturo, ki mora danes v večini primerov izpolnjevati strožje varnostne pogoje kot v preteklosti.

V prvi izvedeni hipotezi sem trdil, da hierarhično organizirane teroristične skupine z relativno velikim številom članov, značilne za 70. in 80. leta preteklega stoletja, danes v vse večji meri nadomeščajo nove učinkovitejše organizacijske oblike.

Eden izmed trendov sodobnega terorizma je naraščajoča internacionalizacija delovanja terorističnih skupin in s tem povečevanje stopnje sovražnosti okolja, v katerem njihovi pripadniki pripravljajo in izvajajo napade. V teh razmerah se tradicionalne oblike organizacijske strukture, za katere sta značilna relativno veliko število članov, ki se med seboj poznajo, in hierarhična ureditev notranjih odnosov, pogosto izkažejo za neustrezne. Sodobne teroristične skupine, ki s svojim delovanjem posegajo v mednarodno okolje, zato običajno

uporabljajo disperzno organizacijsko strukturo, v okviru katere imajo posamezne celice visoko stopnjo avtonomije odločanja in delovanja ali pa so pri tem celo popolnoma samostojne in jih s preostankom skupine povezujejo le skupni cilji. Tovrstna struktura bistveno zmanjšuje učinkovitost delovanja državnih varnostnih organov, ki so vključeni v boj proti terorizmu, saj odkritje in aretacija članov posamezne celice ne vodi do oprijemljivih podatkov o identiteti preostalih članov in organizacijskem ustroju skupine kot celote. Dodatno težavo, ki se pojavlja pri delovanju terorističnih skupin v tujem okolju, predstavlja tudi transport članov in sredstev na izbrano območje izvajanja napadov ter njihovo prikrito delovanje na tem območju. Nekatere teroristične skupine tovrstne težave rešujejo preko mrežnega povezovanja s skupinami, ki delujejo v teh okoljih, in lahko zaradi tega napadalcem nudijo ustrezno logistično podporo pri izvedbi zadane naloge. Po drugi strani pa je tradicionalna organizacijska struktura še vedno primerna za teroristične skupine, ki izvajajo napade izključno v okolju, v katerem je relativno velik del družbe naklonjen njihovim ciljem in vsaj pasivno podpira njihove aktivnosti. Iz tega sledi, da lahko postavljeno hipotezo v večji meri potrdim, še vedno pa pri tem ne gre za univerzalno pravilo, ki bi veljalo za vse obstoječe teroristične skupine oz. vsa okolja, v katerih le-te delujejo.

Druga izvedena hipoteza predpostavlja, da teroristične skupine težijo h kombiniranju različnih legalnih in nelegalnih metod pridobivanja in prenosa finančnih sredstev, zaradi česar je nadzor finančnih služb nad njihovim financiranjem v sodobnem globalnem okolju denarnih tokov močno otežen.

Zaradi potrebe po zagotavljanju finančne samozadostnosti sodobne teroristične skupine uporabljajo izjemno širok spekter virov, pri čemer je zanašanje na izključno eno obliko pridobivanja finančnih sredstev značilno predvsem za posamezne teroristične celice. Le-te se običajno financirajo preko nekaterih oblik kriminalnih dejanj, ki so se jih posluževale tudi številne tradicionalne teroristične skupine. Med ta kriminalna dejanja sodijo ugrabitve, tatvine, ropi, izsiljevanje ipd. Večje teroristične skupine, po drugi strani, težijo h kombiniranju več različnih virov pridobivanja finančnih sredstev, med katere sodijo kriminalna dejavnost, prisilne ali prostovoljne donacije posameznikov oz. organizacij in zakonito poslovanje, najbolj donosno pa je zagotovo sodelovanje z organiziranim kriminalom pri trgovini z mamili. S tem si te skupine zagotavljajo nemoten dotok finančnih sredstev tudi v primeru, ko posamezni vir presahne, saj se lahko izjemno hitro preusmerijo v druge vire in poskusijo povečati njihovo donosnost ter tako nadomestiti nastalo izgubo. Za mednarodno orientirane

teroristične skupine je poleg zagotavljanja finančnih sredstev bistvenega pomena tudi njihova ustrezna alokacija med posamezne celice, ki jih med seboj ločijo velike prostorske razdalje. Finančne transakcije, ki jih s tem namenom opravljajo sodobne teroristične skupine, potekajo preko formalnih in neformalnih kanalov, s spretnim izrabljanjem pomanjkljivosti v nadzornih sistemih, kar je še zlasti pomembno pri uporabi bančnega poslovanja, pa preprečujejo odkritje in zaseg prenesenih sredstev s strani državnih varnostnih organov. Omenjeno hipotezo je tako mogoče potrditi v celoti.

V tretji izvedeni hipotezi sem trdil, da teroristične skupine z namenom zavajanja varnostnih organov tudi na področju komuniciranja relativno uspešno kombinirajo dosežke sodobne informacijske tehnologije in tradicionalne metode prenosa informacij.

Najučinkovitejšo uporabo sodobnih tehničnih sredstev s strani terorističnih skupin je mogoče zaslediti na področju informacijske tehnologije. Pri izvajanju propagandne dejavnosti sodobne teroristične skupine vse pogosteje opuščajo uporabo tradicionalnih metod, saj je tovrstne vsebine mogoče ob znatno nižjih finančnih stroških prenesti širšemu občinstvu preko interneta in spretno izrabe pozornosti množičnih medijev. Na področju medsebojne komunikacije uporabljajo pripadniki sodobnih terorističnih skupin različne oblike komunikacijskih sredstev, pri čemer narašča stopnja obvladovanja pomanjkljivosti teh sredstev z vidika zagotavljanja tajnosti prenosa informacij in njihovega učinkovitega odpravljanja. Poskusi, da bi varnostni organi prestregli sporočila pripadnikov terorističnih skupin, danes potekajo predvsem preko uporabe različnih sistemov elektronskega nadzora, katerih učinkovitost pa bistveno zmanjšujejo uporaba enkripcijske in steganografske programske opreme, odprtih kod pri prenosu sporočila ter komuniciranje preko kurirjev in osebnih srečanj. Možnost pridobitve bistvenih informacij v času, ki varnostnim organom še omogoča pravočasen odziv na grožnjo terorističnega napada, je ob uporabi navedenih ukrepov s strani pripadnikov terorističnih skupin tako le malo verjetna, kar pomeni da je zgoraj navedeno hipotezo mogoče v celoti potrditi. Ob tem pa je potrebno pripomniti, da uporaba izključno tradicionalnih metod prenosa informacij s strani terorističnih skupin bistveno zmanjšuje njihove sposobnosti hitrega prilagajanja ukrepom varnostnih sil in s tem kontinuiranega in učinkovitega delovanja.

Četrta izvedena hipoteza predpostavlja, da je mogoče opaziti, da v zadnjih letih teroristične skupine pri izvedbi napadov vse pogosteje uporabljajo improvizirana sredstva

zaradi otežene dostopnosti konvencionalnega orožja oz. zaradi povečevanja dejanskih in psiholoških učinkov napadov.

Tudi to hipotezo je, po mojem mnenju, mogoče v celoti potrditi. Za razliko od tradicionalnih terorističnih skupin se njihove sodobne naslednice vse pogosteje odločajo za neselektivno izbiro tarč svojih napadov. Neposredne posledice terorističnih napadov v zadnjem desetletju so tako mnogo hujše kot v preteklosti, na področju opremljanja terorističnih skupin z uničevalnimi sredstvi pa se ta trend odraža predvsem v povečevanju deleža uporabe eksplozivnih sredstev napram drugim vrstam oborožitve. Medtem ko se lahko v nekaterih ekonomsko in politično nestabilnih državah pripadniki terorističnih skupin v zameno za ustrezno finančno nadomestilo oskrbijo s tovrstnimi sredstvi iz vojaških zalog, so pri delovanju na Zahodu zaradi relativno strogega nadzora nad transportom in trgovino z orožjem prisiljeni v njihovo improvizirano izdelavo iz materialov z dvojno namembnostjo. Pri slednjem jim je v veliko pomoč enostaven dostop do informacij o potrebnih sestavinah, ki jih je mogoče dobiti v prosti prodaji in njihovi ustrezni uporabi za izdelavo učinkovite eksplozivne naprave. Mnogo višjo stopnjo ogrožanja za sodobno družbo, po drugi strani, zaradi neprimerljivo večjega uničevalnega potenciala predstavlja morebitna uporaba civilnih sredstev množičnega transporta, računalniške tehnologije in orožja za množično uničevanje s strani terorističnih skupin proti neselektivno izbranim ciljem z namenom povzročitve množičnih človeških in/ali materialnih izgub, kar potrjujejo tudi nekateri, sicer redki napadi v bližnji preteklosti.

Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da so se sodobne teroristične skupine kljub velikim spremembam v mednarodnem političnem okolju v zadnjem desetletju in iz tega izhajajočim novim varnostnim ukrepom, usmerjenim proti njihovemu delovanju, nastalim razmeram učinkovito prilagodile tako na ravni preoblikovanja organizacijske strukture kakor tudi na vseh ostalih področjih logističnih dejavnosti. Relativno hitra in učinkovita uporaba novosti, ki jih prinaša tehnološki razvoj, ter njihovo spretno kombiniranje s tradicionalnimi sredstvi tem skupinam omogočata kontinuirano delovanje kljub povečanju nadzornih zmogljivosti varnostnih organov, vpletenih v protiteroristično dejavnost, tovrsten trend pa je mogoče z relativno visoko stopnjo zanesljivosti predvideti tudi v prihodnosti.

7 VIRI

KNJIGE

1. Adams, James in Morgan, Robin in Bambridge, Anthony (1988) *Ambush: The War Between the SAS and the IRA*. London: Pan Books.
2. Barle, Andreja in Novak Fajfar, Bojana in Pluško, Alojz in drugi (1998) *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS.
3. Bodansky, Yossef (2001) *Bin Laden: The Man Who Declared War on America*. Roseville: Prima Publishing.
4. Collin, Peter Hodgson (1997) *Dictionary of Government and Politics*, druga izdaja. Teddington: Peter Collin Publishing.
5. Combs, Cindy C. (2003) *Terrorism in the Twenty-First Century*. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education.
6. Combs, Cindy C. in Slann, Martin (2002) *Encyclopedia of Terrorism*. New York: Facts On File.
7. Dupuy, Trevor N. in Johnson, Curt in Hayes, Grace P., ur. (1986) *Dictionary of Military Terms: A Guide to the Language of Warfare and Military Institutions*. New York: The H. W. Wilson Company.
8. Dupuy, Trevor N. in Margiotta, Franklin D. in Johnson, Curt in drugi, ur. (1993) *International Military and Defense Encyclopedia, Vol. 6*. New York in Washington: Brassey's.
9. Fulcher, James in Scott, John (2003) *Sociology*, druga izdaja. Oxford in New York: Oxford University Press.
10. Gurr, Nadine in Cole, Benjamin (2000) *The New Face of Terrorism: Threats from Weapons of Mass Destruction*. London in New York: I. B. Tauris.
11. Henderson, Harry (2001) *Global Terrorism: The Complete Reference Guide*. New York: Checkmark Books.
12. Kovšca, Alojz (1996) *Terorizem – tehnika zastraševanja civilnega prebivalstva (diplomsko delo)*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
13. Kuper, Adam in Kuper, Jessica, ur. (1999) *The Social Science Encyclopedia*, druga izdaja. London in New York: Routledge.
14. Lazanski, Miroslav (2001) *Bin Laden protiv Amerike*. Beograd: Knjiga-komerc.

15. Leksikon Cankarjeve založbe (1988). Ljubljana: Cankarjeva založba.
16. Macionis, John J. in Plummer, Ken (1998) *Sociology: A Global Introduction*. New York: Prentice Hall Europe.
17. Marshall, Gordon, ur. (1996) *The Concise Dictionary of Sociology*. New York in Oxford: Oxford University Press.
18. Moore, Stephen (1997) *Sociologija: ključni pojmi in dejstva*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
19. Reeve, Simon (1999) *The New Jackals: Ramzi Yousef, Osama bin Laden and the future of terrorism*. London: Andre Deutsch.
20. *The Official Dictionary of Military Terms: Incorporating the NATO Glossary of Terms and Definitions (English Language Terms)*, druga izdaja (1992). Irvine: Global Professional Publications.
21. Verbinc, France (1994) *Slovar tujk*, enajsta izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba.
22. Whittaker, David J., ur. (2001) *The Terrorism Reader*. London: Routledge.

ZBORNIKI

1. Corsun, Andrew (1992) *Group Profile: The Revolutionary Organization 17 November in Greece (1975-91)*. V Alexander, Yonah in Pluchinsky, Dennis A. (ur.) *European Terrorism: Today & Tomorrow*, 93-126. Washington: Brassey's.
2. Crelinsten, Ronald D. (2001) *The Internal Dynamics of the FLQ During the October Crisis of 1970*. V Rapoport, David C. (ur.) *Inside Terrorist Organizations*, 59-89. London in Portland: Frank Cass.
3. Crenshaw, Martha (2001) *Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches*. V Rapoport, David C. (ur.) *Inside Terrorist Organizations*, 13-31. London in Portland: Frank Cass.
4. Damphousse, Kelly R. in Smith, Brent L. (1998) *The Internet: A Terrorist Medium for the 21st Century*. V Kushner, Harvey W. (ur.) *The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium*, 208-224. Thousand Oaks in London in New Delhi: SAGE Publications.
5. Emerson, Steven (1998) *Terrorism in America: The Threat of Militant Islamic Fundamentalism*. V Kushner, Harvey W. (ur.) *The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium*, 33-54. Thousand Oaks in London in New Delhi: SAGE Publications.

6. George, Bruce in Watson, Timothy (1992) Combating International Terrorism After 1992. V Alexander, Yonah in Pluchinsky, Dennis A. (ur.) European Terrorism: Today & Tomorrow, 181-219. Washington: Brassey's.
7. Hamm, Mark S. (1998) Terrorism, Hate Crime, and Antigovernment Violence: A Review of the Research. V Kushner, Harvey W. (ur.) The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium, 59-96. Thousand Oaks in London in New Delhi: SAGE Publications.
8. Jenkins, Brian M. (1998) Will Terrorists Go Nuclear? A Reappraisal. V Kushner, Harvey W. (ur.) The Future of Terrorism: Violence in the New Millennium, 225-249. Thousand Oaks in London in New Delhi: SAGE Publications.
9. Kaplan, David E. (2001) Aum Shinrikyo (1995). V Tucker, Jonathan B. (ur.) Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons, 207-226. Cambridge in London: MIT Press.
10. Leitenberg, Milton (2000) Aum Shinrikyo's Efforts to Produce Biological Weapons: A Case Study in the Serial Propagation of Misinformation. V Taylor, Max. in Horgan, John (ur.) The Future of Terrorism, 149-158. London in Portland: Frank Cass.
11. McCormick, Gordon H. (2001) The Shining Path and Peruvian Terrorism. V Rapoport, David C. (ur.) Inside Terrorist Organizations, 109-128. London in Portland: Frank Cass.
12. Novak Fajfar, Bojana (1994) Družbena struktura. V Barle, Andreja (ur.) Sociologija: gradivo za srednje šole, 93-127. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
13. Parachini, John V. (2001) The Weather Underground (1970). V Tucker, Jonathan B. (ur.) Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons, 43-53. Cambridge in London: MIT Press.
14. Parachini, John V. (2001) The World Trade Center Bombers (1993). V Tucker, Jonathan B. (ur.) Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons, 185-206. Cambridge in London: MIT Press.
15. Pluchinsky, Dennis A. (1992) An Organizational and Operational Analysis of Germany's Red Army Faction Terrorist Group (1972-91). V Alexander, Yonah in Pluchinsky, Dennis A. (ur.) European Terrorism: Today & Tomorrow, 43-92. Washington: Brassey's.
16. Rauffer, Xavier (2000) New World Disorder, New Terrorism: New Threats for Europe and the Western World. V Taylor, Max. in Horgan, John (ur.) The Future of Terrorism, 30-51. London in Portland: Frank Cass.

17. Richardson, Louise (2000) Terrorists as Transnational Actors. V Taylor, Max. in Horgan, John (ur.) The Future of Terrorism, 209-219. London in Portland: Frank Cass.
18. Rimanelli, Marco (1992) Foreign Comrades in Arms: Italian Terrorism and International Ties (1968-91). V Alexander, Yonah in Pluchinsky, Dennis A. (ur.) European Terrorism: Today & Tomorrow, 127-180. Washington: Brassey's.
19. Schmid, Alex P. (2000) Terrorism and the Use of Weapons of Mass Destruction: From Where the Risk?. V Taylor, Max. in Horgan, John (ur.) The Future of Terrorism, 106-132. London in Portland: Frank Cass.
20. Stern, Jessica Eve (2001) Larry Wayne Harris (1998). V Tucker, Jonathan B. (ur.) Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons, 227-246. Cambridge in London: MIT Press.
21. Weinberg, Leonard in Eubank, William (2000) Terrorism and the Shape of Things to Come. V Taylor, Max. in Horgan, John (ur.) The Future of Terrorism, 94-105. London in Portland: Frank Cass.

ČLANKI

1. Aaron, Christopher (2002) Terrorism threat survey 2002. Jane's Intelligence Review, Vol. 14, No. 10, oktober 2002, 8-12.
2. Boyne, Sean (1996) Uncovering the Irish Republican Army. Jane's Intelligence Review, Vol. 8, No. 8, avgust 1996, 343-346.
3. Corera, Gordon (2002) How militant Islam found a home in London. Jane's Intelligence Review, Vol. 14, No. 8, avgust 2002, 15-19.
4. Eedle, Paul (2002) Al-Qaeda takes fight for »hearts and minds« to the web. Jane's Intelligence Review, Vol. 14, No. 8, avgust 2002, 24-26.
5. Eshel, David (2002) The rise and fall of the Al-Aqsa Martyrs Brigades. Jane's Intelligence Review, Vol. 14, No. 6, junij 2002, 20-23.
6. Evans, Richard (2002) Organised crime and terrorist financing in Northern Ireland. Jane's Intelligence Review, Vol. 14, No. 9, september 2002, 26-29.
7. Forster, Anthony (1999) Hi-tech terrorists turn to cyber warfare. Jane's Intelligence Review, Vol. 11, No. 9, september 1999, 46-49.
8. Galeotti, Dr. Mark (2000) Crimes of the new millennium. Jane's Intelligence Review, Vol. 12, No. 8, avgust 2000, 10-11.

9. Galeotti, Dr. Mark (2000) The new world of organised crime. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 9, september 2000, 47-52.
10. Gunaratna, Rohan (2000) Suicide terrorism: a global threat. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 4, april 2000, 52-55.
11. Joyce, Brian (2002) Terrorist financing in Southeast Asia. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 14, No. 11, november 2002, 23-25.
12. Kassimeris, George (1996) Two decades of terrorism in Greece. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 8, No. 3, marec 1996, 117-119.
13. Kassimeris, George (2000) 17N: 25 years and still at large. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 12, december 2000, 12-15.
14. Kozlow, Chris (1997) The bombing of Khobar Towers: who did it, and who funded it. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 9, No. 12, december 1997, 555-558.
15. Leader, Stefan (1998) Cash for carnage: funding the modern terrorists. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 10, No. 5, maj 1998, 42-46.
16. Leader, Stefan (1999) Osama bin Laden and the terrorist search for WMD. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 11, No. 6, junij 1999, 34-37.
17. Leader, Stefan in Wiencek, David (2000) Drug money: the fuel for global terrorism. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 2, februar 2000, 49-54.
18. Lev, Izhar (2000) E-Intifada: political disputes cast shadows in cyberspace. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 12, december 2000, 16-17.
19. O'Brien, Kevin A. (2000) The fight against cyber-crime. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 12, No. 12, december 2000, 10-11.
20. Premšak, Marlen (2003) Celje bo postalo logistično vozlišče. *Večer*, 2. december 2003, 13.
21. Roule, Trifin J. (2002) Post-911 financial freeze dries up Hamas funding. *Jane's Intelligence Review*, Vol. 14, No. 5, maj 2002, 17-19.
22. Silke, Andrew (2000) Drink, Drugs, and Rock'n'Roll: Financing Loyalist Terrorism in Northern Ireland – Part Two. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 23, No. 2, april–junij 2000, 107-127.
23. Stamejčič, Damjana (2003) Študij logistike čez dve leti. *Delo*, 2. december 2003, 6.
24. Zanini, Michele (1999) Middle Eastern Terrorism and Netwar. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 22, No. 3, julij–september 1999, 247-256.

PRISPEVKI IZ MEDMREŽJA

1. Adams, Bill (1997) Unabom Early Explosive Devices, <http://www.redacted.com/unabombs.htm> (05. 02. 2002).
2. Adams, Bill (1997) Unabom Later Explosive Devices, <http://www.redacted.com/unabomb2.htm> (05. 02. 2002).
3. Al Muhajiroun, Harkat-ul-Khilafah, <http://www.almuhajiroun.com.pk> (10. 11. 2003).
4. Al-Qaida, Osama bin Ladin, the Taleban and their supporters, <http://www.cromwell-intl.com/security/nu/aq.html> (29. 04. 2003).
5. Al-Qa'ida (The Base), <http://www.fas.org/irp/world/para/ladin.htm> (05. 04. 2002).
6. Anti-Defamation League (2002) Jihad Online: Islamic Terrorists and the Internet, http://www.adl.org/internet/jihad_online.pdf (21. 01. 2003).
7. Bailey, Chris (1999) Surveillance and the interception of communications, <http://lmedia.nodong.net/1999/archive/e25.htm> (08. 05. 2003).
8. Belluck, Pam (1995) McVeigh reported to claim responsibility for bombing, <http://archive.nandotimes.com/newsroom/nt/bigstory.html> (26. 10. 2002).
9. Campbell, Duncan (2001) How the terror trail went unseen, <http://www.heise.de/tp/english/inhalt/te/9751/1.html> (09. 02. 2003).
10. Campbell, Duncan (2003) Tracking down the masters of terror, <http://www.theage.com.au/articles/2003/03/16/1047749659596.html> (25. 03. 2003).
11. CNET, <http://www.cnet.com> (10. 11. 2003).
12. Converts to Islam, <http://www.convertstoislam.org> (10. 11. 2003).
13. Definitions of Terrorism, http://www.undcp.org/terrorism_definitions.html (17. 03. 2002).
14. Definitions of Terrorism, http://polisci.home.mindspring.com/ptd/ptd_definition.html (20. 03. 2002).
15. Dolinar, Lou (2001) Bin Laden embraces technology to thwart U.S. intelligence efforts, <http://www.chicagotribune.com/technology/local/chi-0110010007oct01,0,6468376.story> (21. 04. 2003).
16. Excerpts from Egyptian al-Jihad Organization Leader Ayman al-Zawahiri's book »Knights Under the Prophet's Banner« (2001) http://www.fas.org/irp/world/para/ayman_bk.htm (12. 04. 2002).
17. Federal Bureau of Investigation, Major investigations: U.S. Embassy Bombings, Kenya, <http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/kenbom/kenbom.htm> (05. 02. 2002).

18. Ganor, Boaz (1992) Libya and Terrorism, http://www.ict.org.il/inter_ter/st_terror/libya.htm (13. 10. 2003).
19. Graham, Edward. Islamic Extremism & Modern Egypt, <http://www.mideastinfo.com/archive/paper4.htm> (22. 04. 2002).
20. Gunaratna, Rohan (2001) Terrorism and Small Arms and Light Weapons. New York: United Nations Symposium on Terrorism and Disarmament (25. 10. 2001), <http://www.un.org/Depts/dda/docs/gunaratna.pdf> (14. 04. 2002).
21. <http://www.alskifah.org> (18. 10. 2003).
22. Islamic Association for Palestine, <http://www.iap.org/index2.html> (10. 11. 2003).
23. Jihad Against Jews and Crusaders, World Islamic Front Statement (1998) <http://www.fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatwa.htm> (05. 04. 2002).
24. Kandra, Anne (2002) The new antiterrorism law steps up electronic surveillance of the Internet, <http://www.pcworld.com/resource/article/0,aid,68769,00.asp> (07. 05. 2003).
25. Karmon, Dr. Ely (2000) Olympic Bomb Plot to Blow up Sydney Nuclear Reactor Foiled: How Serious the Threat?, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=127> (18. 09. 2003).
26. Karmon, Dr. Ely (2001) The Red Brigades: Cooperation with the Palestinian Terrorist Organizations (1970-1990), <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=365> (02. 12. 2002).
27. Lyman, Jay (2001) Secret Echelon Spy Network Fails To Thwart Terrorists, <http://www.newsfactor.com/perl/story/13492.html> (08. 05. 2003).
28. Maktab al-Khidamat (MAK - Services Office), International Islamic Front for Jihad Against the Jews and Crusaders, http://www.ict.org.il/inter_ter/orgdet.cfm?orgid=74 (22. 04. 2002).
29. Markoff, John (1993) Communications Plan to Balance Government Acces With Privacy, <http://www.eff.org/Privacy/Newin/Cypherpunks/930416.new.york.times.article> (11. 04. 2003).
30. McGrath, Peter (2001) Coded Communications: Did the hijackers hide their messages in harmless-looking images on the internet?, <http://www.msnbc.com/news/632358.asp?cp1=1#BODY> (13. 05. 2003).
31. Military Definitions, Index, <http://www.fas.org/news/reference/lexicon/det.htm> (17. 03. 2002).
32. Mutsuko, Murakami (1998) The Cult That Won't Die, <http://www.pathfinder.com/asiaweek/98/1218/cs1.html> (24. 01. 2003).

33. Paz, Reuven (2000) Targeting Terrorist Financing in the Middle East, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=137> (18. 01. 2003).
34. Phoblacht, An (2002) IRA Bombs 10 Downing Street, <http://irelandsown.net/10downing.html> (26. 08. 2003).
35. Resistance Records, <http://www.resistance.com> (10. 11. 2003).
36. Salov, Vladimir P. (2001) Financing Weapons Acquisitions by Terrorists. New York: United Nations Symposium on Terrorism and Disarmament (25. 10. 2001), <http://www.un.org/Depts/dda/docs/salov.pdf> (14. 04. 2002).
37. Sawers, Andrew (2001) The business behind bin Laden, <http://www.accountancyage.com/News/1126170> (19. 02. 2003).
38. Schweitzer, Yoram (1999) Osama bin Ladin and the Egyptian Terrorist Groups, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=81> (22. 04. 2002).
39. Shahar, Yael (2001) Tracing bin Laden's Money: Easier said than done, <http://www.ict.org.il/articles/articledet.cfm?articleid=387> (18. 01. 2003).
40. Shane, Scott (2001) Bin Laden, associates elude spy agencies' eavesdropping, <http://www.sunspot.net/news/custom/attack/bal-te.intel16sep16.story?coll=bal-home-headlines> (21. 04. 2003).
41. Smith, Charles R. (2001) Profit Inside Terror and Mass Destruction, <http://www.newsmax.com/archives/articles/2001/9/28/55608.shtml> (17. 02. 2003).
42. Smith, James M. in Thomas, William C. (2001) The Terrorist Threat in Strategic Context. V Smith, James M. in Thomas, William C. (ur.) The Terrorism Threat and U.S. Government Response: Operational and Organizational Factors, <http://www.usafa.af.mil/inss/terrchp2.htm> (03. 09. 2002).
43. STA (20. 03. 2002) Našli deset kilogramov radioaktivnega torija, http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1302032014063523 (08. 06. 2003).
44. Steganos, <http://www.demcom.com/english/steganos> (10. 11. 2003).
45. Tech-Savvy Terrorists, http://abcnews.go.com/sections/scitech/TechTV/techtv_tech_savvy010920.html (07. 05. 2003).
46. Terrorist Profiles, <http://nsi.org/library/Terrorism/profterr.txt> (29. 11. 2002).
47. The Anarchist Cookbook, <http://www.anarchist-cookbook.com> (29. 09. 2003).
48. The Palestinian Information Center, <http://www.palestine-info.co.uk> (10. 11. 2003).
49. The Palestinian Information Center, <http://www.palestine-info.info/index.htm> (10. 11. 2003).

50. The Terrorist's Handbook, <http://members.odinsrage.com/white88/terrorbook.htm> (29. 09. 2003).
51. Unit III: Responding to Terrorism, Overheads for Discussion Topics: Italy's Left-Wing Terrorists - Using the Law to bring Down the Red Brigades, <http://www.humboldt.edu/~go1/terrorism/unit3/redbrigades.html> (02. 12. 2002).
52. United States Department of State (2003) Patterns of Global Terrorism 2002, <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2002/pdf> (04. 06. 2003).
53. United States Departments of the Army and Air Force (1990) Military Operations in Low Intensity Conflict, Chapter 3: Combatting Terrorism, <http://maoism.org/misc/lic/fm100-20/10020ch3.htm> (14. 04. 2002).
54. What is the definition of terrorism?, <http://www.terrorism.com/modules.php> (17. 03. 2002).
55. Whine, Michael (1999) Cyberspace: A New Medium for Communication, Command and Control by Extremists, <http://www.ict.org.il/articles/cyberspace.htm> (11. 11. 2002).
56. Who Was Protecting Aum Shinri Kyo?, <http://www.dotco.com/t3/Aum/Protect.html> (24. 01. 2003).
57. World Church of the Creator, Australia, <http://www.c-o-t-c.com> (05. 11. 2003).

8 PRILOGA

PRILOGA 1: TERORISTIČNI NAPADI, KI SO TERJALI VEČ KOT 100 ŽRTEV V OBDOBJU 1945-2003

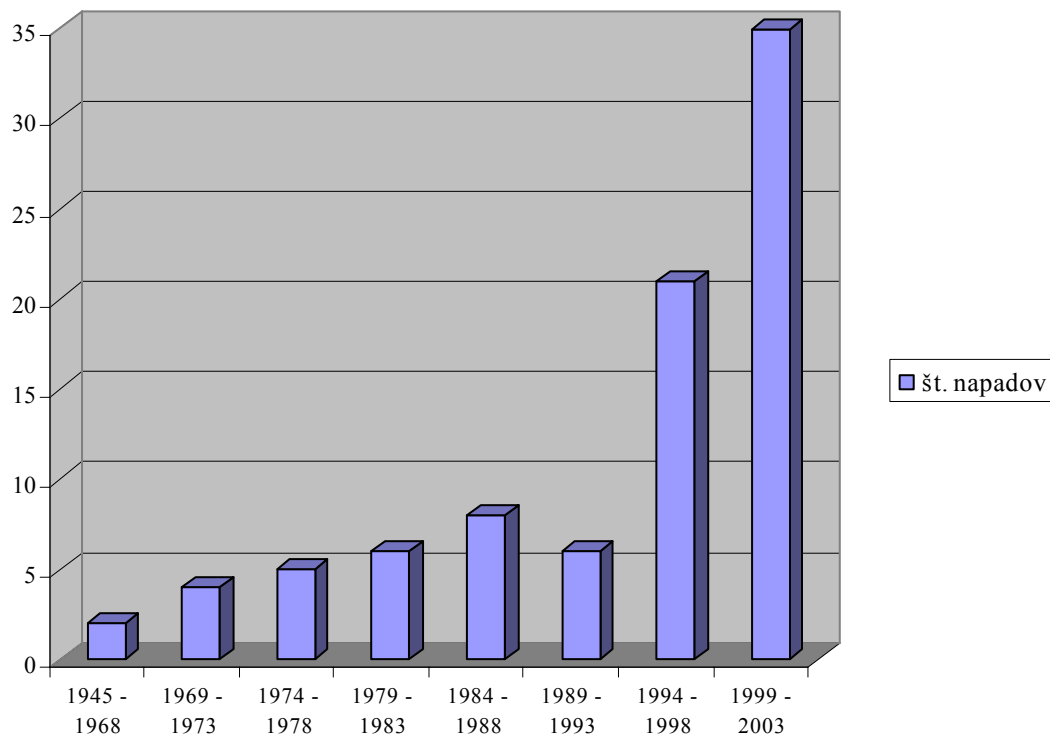
DATUM	LETO	KRAJ	CILJ	ŠT. MRTVIH	ŠT. RANJENIH	UPORABLJENO SREDSTVO	IZVAJALCI
19.apr	1946	Nurnberg, Nemčija	taborišče za nemške vojne ujetnike	0	2.283	zmes z vsebnostjo arzena	židovska skupina DIN
22.jul	1946	Jeruzalem, Palestina	hotel	91	45	bomba	Irgun Zvai Leumi
12.dec	1969	Milano, Italija	banka	16	90	bomba	domnevno skupina italijanskih anarhistov
31.maj	1972	Tel Aviv, Izrael	letališče	26	76	lahko pehotno orožje	Japonska rdeča armada
21.jul	1972	Belfast, Severna Irska	več javnih mest	11	130	več bomb	PIRA
8.mar	1973	London, VB	javno mesto in naborniški urad britanske vojske	1	okrog 200	dve avto-bombi	PIRA
17.maj	1974	Dublin in Monaghan, Republika Irska	štiri javna mesta	33	okrog 200	štiri avto bombe	lojalistična Ulster Volunteer Force
28.maj	1974	Brescia, Italija	politični shod	7	93	bomba	domnevno italijanski desničarski skrajneži
30.avg	1974	Tokijo, Japonska	poslovna stavba	8	več kot 300	bomba	domnevno Japonska rdeča armada
13.avg	1978	Bejrut, Libanon	poveljstvo PLO	150	ni podatkov	bomba	neznani
19.avg	1978	Abadan, Iran	kino	okrog 430	ni podatkov	zažigalna sredstva	skupina islamskih skrajnežev
20.nov	1979	Meka, Saudova Arabija	Velika mošeja v Meki	okrog 250	okrog 600	lahko pehotno orožje	skupina (okrog 300) islamskih skrajnežev
2.avg	1980	Bologna, Italija	železniška postaja	84	200	bomba	domnevno italijanski desničarski skrajneži
26.sep	1980	Munchen, Zahodna Nemčija	javna prireditev	13	312	bomba (samomorilski napadalec)	neznani
1.okt	1981	Bejrut, Libanon	pisarna PLO	92	300	avto-bomba	neznani
18.apr	1983	Bejrut, Libanon	veleposlaništvo ZDA	63	120	tovornjak-bomba	domnevno Islamski džihad
23.okt	1983	Bejrut, Libanon	vojašnici ameriške in francoske vojske	299	ni podatkov	dva tovornjaka-bombi	domnevno Islamski džihad
23.avg	1984	Teheran, Iran	železniška postaja	17	okrog 300	bomba	neznani
15.sep	1984	The Dalles, ZDA	več restavracij	0	751	bakterija <i>Salmonella enterica</i>	The Rajneeshees
12.apr	1985	Madrid, Španija	restavracija	18	82	bomba	domnevno skupina islamskih skrajnežev
23.jun	1985	Atlantski ocean	letalo Air India	329	0	bomba	neznani
5.apr	1986	Berlin, Zahodna Nemčija	diskoteka	2	več kot 200	bomba	domnevno libijski agenti
14.jul	1987	Karači, Pakistan	dve javni mesti	67	okrog 300	dve avto-bombi	neznani
29.nov	1987	Indijski ocean	letalo	116	0	bomba	domnevno severnokorejski agenti
21.dec	1988	Lockerbie, VB	letalo	270	0	bomba	domnevno libijski agenti
19.sep	1989	Nigerija	letalo	171	0	bomba	domnevno libijski agenti
27.nov	1989	Bogota, Kolumbija	letalo	107	0	bomba	Ekstraditables

17.mar	1992	Buenos Aires, Argentina	veleposlanišтво Izraela	29	242	avto-bomba	domnevno Hezbolah
28.avg	1992	Alžir, Alžirija	letališče, prodajno mesto Air France	12	128	bomba	neznani
26.feb	1993	New York, ZDA	WTC	6	več kot 1.000	avto-bomba	skupina islamskih skrajnežev
12.mar	1993	Bombaj, Indija	več javnih mest	257	okrog 1.400	petnajst bomb	neznani
25.feb	1994	Hebron, Zahodni Breg	mošeja	29	okrog 150	lahko pehotno orožje	izraelski skrajnež
27.jun	1994	Matsumoto, Japonska	stanovanjska stavba	7	270	sarin	Aum Shinrikyo
18.jul	1994	Buenos Aires, Argentina	javna stavba	100	več kot 200	avto-bomba	domnevno Hezbolah
20.mar	1995	Tokijo, Japonska	podzemna železnica	12	okrog 5.500	sarin	Aum Shinrikyo
19.apr	1995	Oklahoma, ZDA	stavba FBI	168	503	tovornjak-bomba	desničarski skrajnež
21.avg	1995	Jeruzalem, Izrael	javni avtobus	6	več kot 100	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
31.jan	1996	Kolombo, Šri Lanka	banka	90	več kot 1.400	tovornjak-bomba	Tamilski Tigri
9.feb	1996	London, VB	poslovna stavba	2	več kot 100	bomba	PIRA
25.feb	1996	Jeruzalem, izrael	javni avtobus	26	okrog 80	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
15.jun	1996	Manchester, VB	poslovna stavba	0	206	tovornjak-bomba	PIRA
25.jun	1996	Daran, Saudova Arabija	stavba za nastanitev ameriških vojakov	19	več kot 260	tovornjak-bomba	neznani
30.mar	1997	Phnom Penh, Kambodža	politični shod	16	več kot 100	ročne granate	neznani
30.jul	1997	Jeruzalem, Izrael	tržnica	16	178	dve bombi (samomorilska napadalca)	Hamas
4.sep	1997	Jeruzalem, Izrael	poslovna stavba	8	181	tri bombe (samomorilski napadalci)	Hamas
15.okt	1997	Kolombo, Šri Lanka	poslovna stavba in hoteli	18	več kot 110	tovornjak-bomba	Tamilski Tigri
14.feb	1998	Coimbatore, Indija	več javnih mest in politični shod	43	200	13 avto-bomb in drugih oblik bomb	domnevno skupina islamskih skrajnežev
5.mar	1998	Kolombo, Šri Lanka	cestno križišče	36	257	minibus-bomba	Tamilski Tigri
7.avg	1998	Nairobi, Kenija	veleposlanišтво ZDA	212	okrog 5.000	avto-bomba	domnevno al-Qaida
15.avg	1998	Omagh, Severna Irska	sodišče/nakupovalna četrt	28	več kot 200	avto-bomba	Real IRA
18.okt	1998	Antioquia Department, Kolumbija	naftovod	71	več kot 100	bomba	ELN
3.nov	1998	Mitu, Kolumbija	policijski objekti	138	30	več raket domače izdelave	domnevno FARC
19.mar	1999	Vladikavkaz, Rusija	tržnica	več kot 60	več kot 100	bomba	neznani
4.sep	1999	Buinaksk, Dagestan, Rusija	stavba za nastanitev ruskih vojakov	64	66	avto-bomba	neznani
9.sep	1999	Moskva, Rusija	stanovanjska stavba	94	več kot 150	bomba	neznani
13.sep	1999	Moskva, Rusija	stanovanjska stavba	118	150	bomba	neznani
16.sep	1999	Volgodonsk, Rusija	stanovanjska stavba	17	več kot 100	tovornjak-bomba	neznani
8.avg	2000	Moskva, Rusija	podzemni prehod za pešce	7	93	bomba	neznani

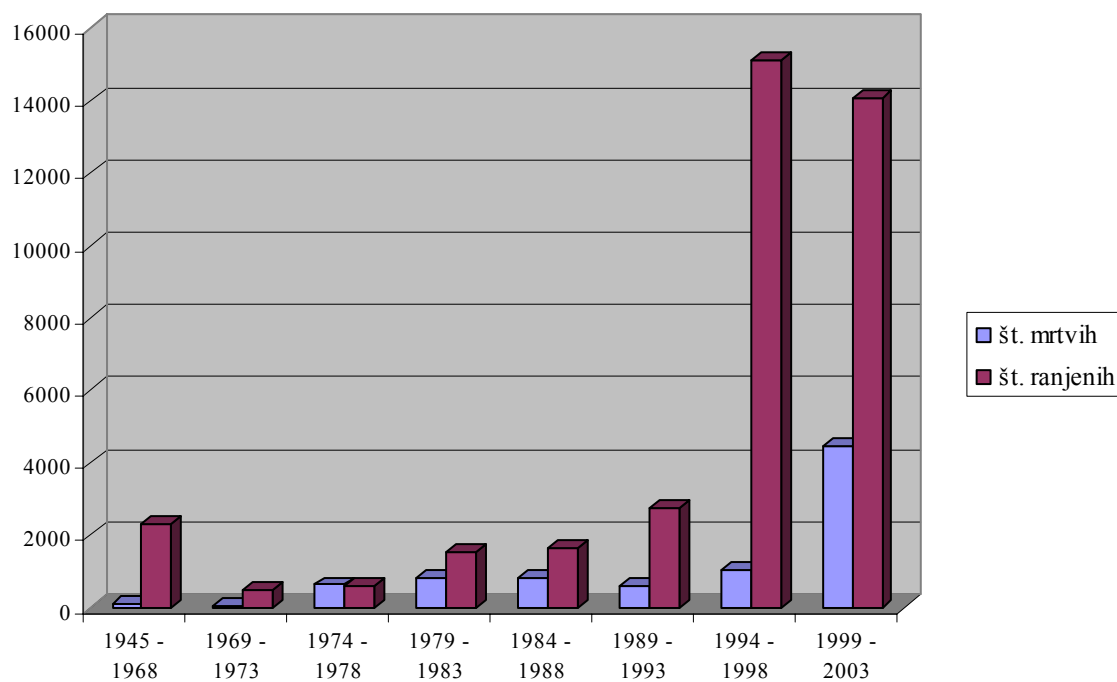
30.okt	2000	Jeruzalem, Izrael	restavracija	15	okrog 130	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
25.dec	2000	Indonezija	več krščanskih cerkev	14	skoraj 100	okrog 20 avto-bomb in bomb	neznani
18.maj	2001	Netanja, Izrael	trgovinski center	6	100	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
18.maj	2001	Medelin, Kolumbija	ulica z bari, diskotekami in restavracijami	7	138	avto-bomba	neznani
1.jun	2001	Tel Aviv, Izrael	nočni klub	20	več kot 120	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
16.jun	2001	Narayangang, Bangladeš	sedež politične stranke	22	100	bomba	neznani
9.avg	2001	Jeruzalem, Izrael	restavracija	15	130	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
11.sep	2001	New York in Pentagon, ZDA	WTC in Pentagon	3.029	8.700	civilna letala	domnevno al-Qaida
1.dec	2001	Jeruzalem, Izrael	tržnica	11	188	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
27.mar	2002	Netanja, Izrael	restavracija	29	okrog 150	bomba (samomorilski napadalec)	Hamas
12.apr	2002	Jeruzalem, Izrael	tržnica	6	100	bomba (samomorilski napadalec)	Brigade mučenikov al-Aqsa
9.maj	2002	Kaspijsk, Dagestan, Rusija	konvoj ruske vojske	42	okrog 150	bomba	neznani
5.jul	2002	Larba, Alžirija	tržnica	38	86	bomba	neznani
28.sep	2002	Satkhira, Bangladeš	kino in cirkus	10	okrog 200	bomba	neznani
12.okt	2002	Bali, Indonezija	nočni klub	202	324	bomba in avto-bomba	domnevno al-Qaida
17.okt	2002	Zamboanga, Filipini	več javnih mest	5	več kot 100	dve bombi (sedem deaktiviranih)	Abu Sayyaf
26.okt	2002	Moskva, Rusija	gledališče	170	349	lahko pehotno orožje in eksplozivna sredstva	čečenski uporniki
27.dec	2002	Grozni, Čečenija, Rusija	vladno poslopje	57	127	tovornjak-bomba in avto-bomba	čečenski uporniki
12.maj	2003	Znamensko, Čečenija, Rusija	stavba lokalne uprave	56	284	tovornjak-bomba	čečenski uporniki
12.maj	2003	Rijad, Saudova Arabija	tri stanovanjska naselja za tujce	29	194	tri avto-bombe	domnevno al-Qaida
14.maj	2003	Ilishan-Jurt, Čečenija, Rusija	vodja proruskih oblasti/verska slovesnost	14	okrog 100	dve bombi (samomorilski napadalki)	čečenski uporniki
16.maj	2003	Casablanca, Maroko	javna mesta in zahodne oz. judovske ustanove	42	skoraj 100	več avto-bomb in bomb (samomorilski napadalci)	domnevno al-Qaida
19.avg	2003	Bagdad, Irak	sedež OZN	22	več kot 100	tovornjak-bomba	neznani
29.avg	2003	Nadžaf, Irak	šitski verski voditelj/mošjeja	83	125	dve avto-bombi	neznani
27.okt	2003	Bagdad, Irak	sedež ICRC in štiri policijske postaje	34	več kot 200	več avtomobilov bomb	neznani
9.nov	2003	Rijad, Saudova Arabija	stanovanjsko naselje	17	122	tri avto-bombe	domnevno al-Qaida
15.nov	2003	Carigrad, Turčija	dve sinagogi	25	več kot 300	dve avto-bombi	domnevno al-Qaida
20.nov	2003	Carigrad, Turčija	britanski konzulat in banka	30	okrog 400	dve avto-bombi	domnevno al-Qaida
5.dec	2003	Jesentuki, Rusija	vlak	44	okrog 200	bomba in bomba (samomorilski napadalec)	domnevno čečenski uporniki

VIRI: **1.)** Centre for Defence and International Security Studies. Terrorism: 1940-1949, http://www.cdiss.org.terror_1940s.htm (26. 11. 2003). **2.)** Combs, Cindy C. in Slann, Martin (2002) Encyclopedia of Terrorism. New York: Facts On File. **3.)** Death toll climbs to 56 in the Znamenskoye explosion (13. 5. 2003) <http://www.reliefweb.int/w/rwb.nsf/0/a5daa46684a1331dc1256d2700585019?OpenDocument> (1. 12. 2003). **4.)** Devet obtoženih za napade v Carigradu (25. 11. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303112510335868 (29. 11. 2003). **5.)** Dublin-Monaghan Bombs, <http://www.bbc.co.uk/history/war/troubles/powersharing/bombs.shtml>. (26. 11. 2003). **6.)** Eurolegal Services. Major Terrorist Attacks, <http://www.eurolegal.org/terror/terror4.htm> (29. 11. 2003). **7.)** Federal Bureau of Investigation, Major investigations: U.S. Embassy Bombings, Kenya, <http://www.fbi.gov/majcases/eastafrica/kenbom/kenbom.htm> (05. 02. 2002). **8.)** Glavni napadi v Savdski Arabiji od leta 1991 (13. 5. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=36&article_id=13603051317394862 (26. 11. 2003). **9.)** International Policy Institute for Counter-Terrorism. International Terrorism, Terror Attack Database, <http://www.ict.org.il>. (26. 11. 2003). **10.)** Irak: Za napad na sedež ZN krive varnostne napake (22. 10. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303102214340920 (29. 11. 2003). **11.)** Johnston, Robert (2003) Worst terrorist strikes - U.S. and worldwide, (26. 11. 2003). **12.)** Kozlow, Chris (1997) The bombing of Khobar Towers: who did it, and who funded it. Jane's Intelligence Review, Vol. 9, No. 12, december 1997, 555-558. **13.)** Krvav ponedeljek v Bagdadu: čez 30 mrtvih (27. 10. 2003) http://www.siol.net/dogodki/terorizem/default.asp?site_id=138&page_id=1010&article_id=1303102707254162 (26. 11. 2003). **14.)** Nasprotujoči si podatki o žrtvah napada v Čečeniji (14. 5. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303051417312226 (1. 12. 2003). **15.)** N. Ireland deeply shaken by car bombing (15. 8. 1998) <http://www.cnn.com/WORLD/europe/9808/15/n.ireland.04/index.html> (26. 11. 2003). **16.)** Putin says bombers will not win (6. 12. 2003) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3295803.stm> (6. 12. 2003). **17.)** Reševalci opustili upanje na preživete (29. 12. 2002) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1302122914324025 (26. 12. 2002). **18.)** Rusija: Število smrtnih žrtev naraslo na 44 (8. 12. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303120808493062 (8. 12. 2003). **19.)** Saudis link al-Qaeda to attacks (14. 5. 2003) <http://www.theage.com.au/articles/2003/05/14/1052591829913.html> (29. 11. 2003). **20.)** Sprinzak, Ehud in Zertal, Idith (2001) Avenging Israel's Blood (1946). V Tucker, Jonathan B. (ur.) Toxic Terror: Assessing Terrorist Use of Chemical and Biological Weapons, 17-41. Cambridge in London: MIT Press. **21.)** Svet pretresel krvav napad na sedež ZN v Bagdadu (19. 8. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303082002011370 (1. 12. 2003). **22.)** Turška napadalca večkrat v Afganistanu (19. 11. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?page_id=3&article_id=1303111913054162 (29. 11. 2003). **23.)** United States Department of State (2003) Significant Terrorist Incidents, 1961-2001: A Brief Chronology, <http://www.state.gov/r/pa/ho/pubs/fs/5902.htm> (29. 11. 2003). **24.)** V Rijadu najmanj 17 mrtvih, 122 ranjenih (9. 11. 2003) http://www.siol.net/dogodki/terorizem/default.asp?site_id=138&page_id=1010&article_id=1303110900354144 (29. 11. 2003). **25.)** 41 žrtev napada v Casablanci; med njimi tudi tujci (17. 5. 2003) http://www.siol.net/novice/default.asp?site_id=1&page_id=3&article_id=1303051708130039 (26. 11. 2003).

PRILOGA 2: ŠTEVILO TERORISTIČNIH NAPADOV, KI SO TERJALI VEČ KOT 100 ŽRTEV V OBDOBJU 1945-2003

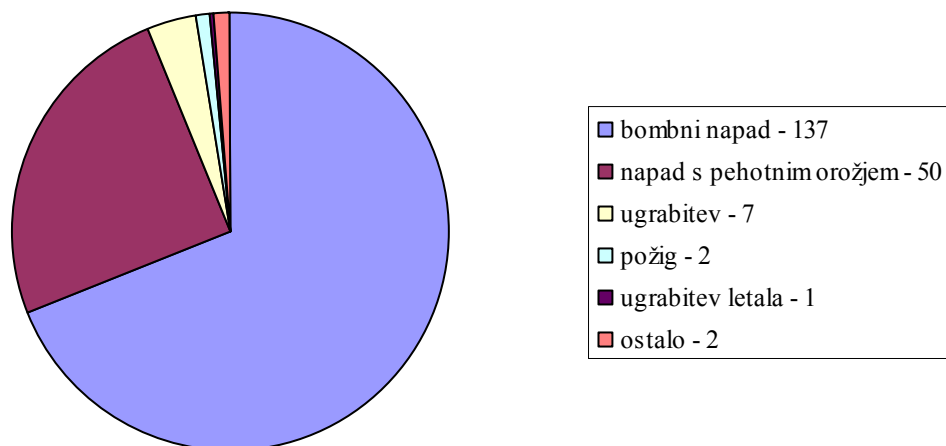

PRILOGA 3: ŠTEVILO MRTVIH IN RANJENIH V TERORISTIČNIH NAPADIH, KI SO TERJALI VEČ KOT 100 ŽRTEV V OBDOBJU 1945-2003

VIR: Glej prilogo 1 (Teroristični napadi, ki so terjali več kot 100 žrtev v obdobju 1945-2003)

PRILOGA 4: KLASIFIKACIJA MEDNARODNIH TERORISTIČNIH NAPADOV V LETU 2002 ($\Sigma=199$) GLEDE NA UPORABLJENE METODE IN OBOROŽITEV

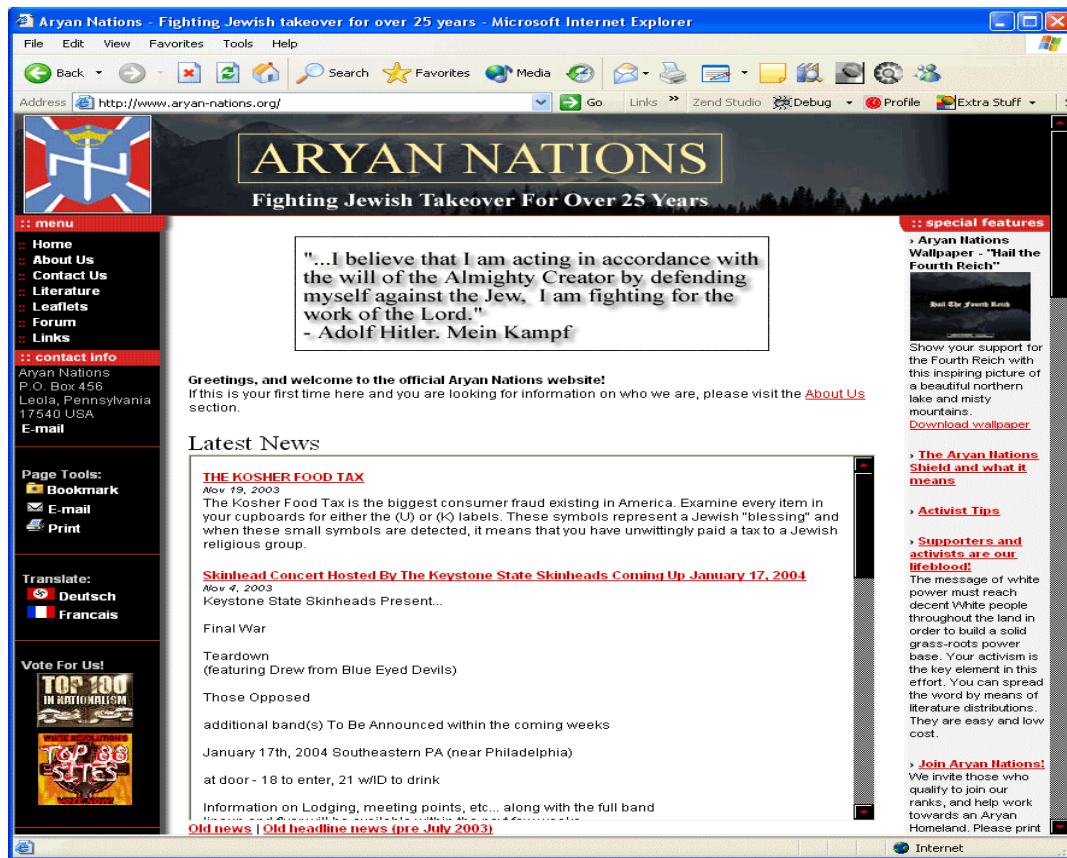
VIR: Patterns of Global Terrorism 2002, 2003: XX v <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/2002/pdf> (4. 6. 2003)

PRILOGA 5: URADNA INTERNETNA STRAN TERORISTIČNE SKUPINE HEZBOLAH V ANGLEŠKEM JEZIKU

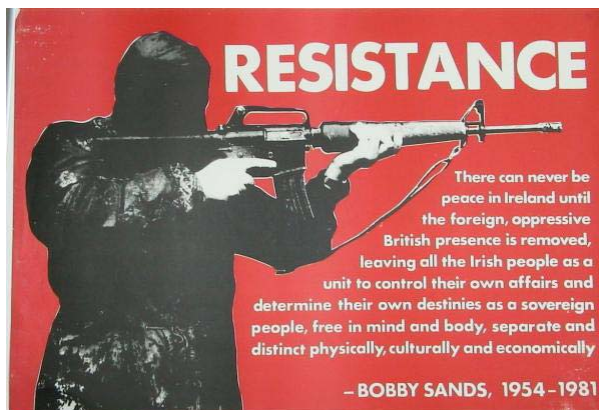
VIR: http://www.hizbollah.org/english/frames/index_eg.htm (28. 11. 2003)

PRILOGA 6: URADNA INTERNETNA STRAN SKRAJNE DESNIČARSKE TERORISTIČNE SKUPINE ARYAN NATIONS

VIR: <http://www.aryan-nations.org> (28. 11. 2003)

PRILOGA 7: PROPAGANDNA PLAKATA SEVERNOIRSKE TERORISTIČNE SKUPINE PIRA

VIR: <http://cain.ulst.ac.uk/images/posters/ira> (3. 12. 2003)

PRILOGA 8: PROPAGANDNA LETAKA PALESTINSKE TERORISTIČNE SKUPINE HAMAS

VIR: Webman, Esther (1998) Anti-Semitic Motifs in the Ideology of Hizballah and Hamas, <http://www.ict.org.il/articles/articleDET.cfm?articleid=51> (12. 11. 2003)

PRILOGA 9: PROPAGANDNI SLIKOVNI POSNETKI TERORISTIČNIH SKUPIN AL-QAIDA (LEVO) IN ETA (DESNO)

VIRA: Text of al-Qaida's Statement (October 13, 2001), http://users.skynet.be/terrorism/html/laden_statement_2.htm (levo) in <http://www.el-mundo.es/eta> (desno).